

Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Sahip Olduğu Öğretmen Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi

Nilüfer Pek

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü'ne Eğitim Programları ve Öğretim alanında Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Eylül 2015
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Serhan Çiftçioğlu
L. E. Ö. A. Enstitüsü Müdür Vekili

Bu tezin Eğitim Programları ve Öğretim alanında Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Doç. Dr. Canan Perkan Zeki
Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı Yardımcısı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Eğitim Programları ve Öğretim alanında Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Doç. Dr. Sıtkıye Kuter
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Bekir Özer

2. Doç. Dr. Sıtkıye Kuter

3. Yrd. Doç. Dr. Tuba Gökmenoğlu

ABSTRACT

The ultimate aim of this study is to comprehensively investigate the teacher personality attributes that the freshman student teachers at the Faculty of Educational Sciences, University of Ankara, possess.

This study is a case study incorporating both quantitative and qualitative research methods. The participants of the study were 289 freshman student teachers and 5 faculty members. The student teachers were drawn from Psychological Counseling and Guidance, Computer Education and Instructional Technologies, Pre-school Teacher Education, Elementary School Teacher Education, Social Sciences Teacher Education and Teaching the Mentally Handicapped programs at the Faculty of Educational Sciences in University of Ankara. A ‘Self-concept Inventory related to Teacher Personality Traits’, ‘Vignette Stories Depicting Teacher Personality Traits’, and semi-structured interview questions were developed and implemented to provide answers to the research questions. The inventory was subjected to factor analysis and the vignette stories and semi-structured interviews were analyzed through content analysis.

The data gathered from interviews displayed that student teachers should possess certain personality traits – Being a Humanitarian, Democratic, Role Model, Problem Solver, Self-assured, Innovative and Having Social Skills and Job Awareness. The data triangulated revealed that most of the freshman student teachers possess the personality traits – categorized under Being a Humanitarian, Democratic, Role Model, Innovative, Self-assured, Compassionate and Having Social Skills. However,

the findings displayed that some of these student teachers lack certain traits like Acting Fairly, Being Honest and Keeping a Promise, Renewing Self and Following Technological Advances. Public Personnel Selection Examination (KPSS), the redundant courses in the teacher education programs, educational policy, environmental and genetic factors, and the reconstruction processes of Higher Education Council (YÖK) in 1997 were considered as the reasons why these student teachers lack certain teacher personality traits. Certain suggestions were made to the faculties of educational sciences.

Keywords: Teacher personality traits, Effective teacher, Teacher role, Student teacher

ÖZ

Bu araştırma Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının sahip olduğu öğretmen kişilik özelliklerinin kapsamlı olarak incelenmesini hedeflemiştir.

Bu araştırma nicel ve nitel veri çeşitlemesinden oluşan bir durum çalışmasıdır. Bu araştırmanın çalışma grubunu Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Zihinsel Engelliler Öğretmenliği programlarında okuyan 289 birinci sınıf öğretmen adayı ve 5 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Bu çalışmada araştırma sorularına cevap almak için 'Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri', 'Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar' ve yarı-yapılandırılmış görüşme soruları geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesi amacıyla envantere keşifsel faktör analizi, senaryolar ve görüşme sorularına ise içerik analizi uygulanmıştır.

Görüşmelerden elde edilen bulgular öğretmen adaylarının sahip olması gereken bazı öğretmen kişilik özelliklerini - İnsancıl, Demokratik, Model Olan, Problem Çözen, Kendine Güvenen, Yenilikçi, Sosyal Beceri ve Meslek Bilincine Sahip - ortaya çıkarmıştır. Çoklu veri kaynaklarından elde edilen bulgular çoğu birinci sınıf öğretmen adayının - İnsancıl, Demokratik, Model Olan, Yenilikçi, Kendine Güvenen, Merhametli, Sosyal Beceriye Sahip - öğretmen kişilik özelliklerine sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Fakat bulgular bazı adayların Ayrımcılıktan Uzak ve Adaletli, Dürüst ve Verdiği Sözü Tutan, Kendini Yenileyen ve Teknolojik

Gelişmeleri Takip Eden gibi kişilik özelliklerine sahip olmadıklarını göstermiştir. Adayların bu öğretmen kişilik özelliklerine sahip olmama nedenleri - Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS), öğretmen yetiştirme programlarındaki gereksiz dersler, eğitim politikası, çevresel faktörler ve genetik, Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) 1997 düzenlemesi - olarak belirtilmiş ve eğitim fakültelerine bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen kişilik özellikleri, Etkili öğretmen, Öğretmenin rolü, Öğretmen adayı

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinde pek çok akademisyenin desteğini aldım. Tez danışmanım Doç. Dr. Sıtkıye Kuter yüksek lisans yapmam konusunda beni yönlendirdi, yenilikçi fikirlerime önem verdi, her zaman en iyisini yapmam konusunda bana yardımcı oldu. Kendisine çok teşekkür ederim. En zor zamanlarımda bana yardımcı olan gönüllü danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ömür Demir'e çok teşekkür ederim.

Pilot uygulama öncesi envanterimi geliştirmemde önemli katkı sağlayan Prof. Dr. Şener Büyüköztürk'e, senaryolarım için bana yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Yücel Kayabaşı ve Yrd. Doç. Dr. Melek Çakmak'a teşekkürlerimi sunarım.

Veri toplama sürecinde bana yardımcı olan Ankara Üniversitesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Hasan Ünder, Yrd. Doç. Dr. Hakan Uzun, Yrd. Doç. Dr. Onur Çalışkan, Yrd. Doç. Dr. Ergül Demir, Yrd. Doç. Dr. Ayla Aylar, Yrd. Doç. Dr. Eylem Gökçe Türk ve Arş. Gör. Şeyda Demir'e çok teşekkür ederim.

Uzman görüşü almam konusunda bana yardımcı olan Prof. Dr. Ahmet Saban'a, Prof. Dr. İsa Korkmaz'a ve Doç. Dr. Ali Sıdkı Ağazade'ye çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans yapmam konusunda bana destek olan ve her zaman benim yanımda olan ağabeyime ve anneme bana güven verdikleri için çok teşekkür ederim. Ayrıca babama, bana bu süreçte moral veren arkadaşım Alper Bozdoğanlı'ya, bana her zaman yardım eden Düriye Onbaşı'ya çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	iii
ÖZ.....	v
TEŞEKKÜR.....	vii
KISALTMALAR.....	xv
TABLO LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvii
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu.....	3
1.2 Araştırmanın Amacı.....	5
1.3 Araştırmanın Önemi.....	5
1.4 Tanımlar.....	7
2 KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1 Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Eğitimi.....	9
2.2 Mesleğe Giriş Koşulları: Tarihsel Gelişimi.....	12
2.2.1 İlköğretmen Okulları.....	13
2.2.2 Köy Enstitüleri.....	14
2.2.3 Yüksek Öğretmen Okulları.....	14
2.3 Öğretmenin Rolü.....	15
2.4 Etkili Bir Öğretmende Bulunması Gereken Özellikler.....	18
2.5 Öğretmen Kişilik Özellikleri.....	20
2.6 Kişiliğin Meslekle Uyumu.....	24
2.7 Öğretmenlik Mesleğini Seçme Sebepleri.....	25

2.8 Öğretmen Kişiliğinin Öğrenciler Üzerindeki Etkileri.....	26
2.8.1 Öğretmen Kişiliğinin Öğrencinin Öğrenmesi ve Başarısı Üzerindeki Etkisi.....	26
2.8.2 Öğretmenin Öğrenci Benliği ve Kişiliği Üzerindeki Etkisi.....	29
2.8.3 Öğretmenin Model Olarak Öğrencilere Etkisi.....	32
2.9 Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	33
3 YÖNTEM.....	37
3.1 Araştırma Deseni.....	37
3.2 Çalışma Grubu.....	39
3.3 Veri Toplama Araçları.....	43
3.3.1 Nicel Veri Toplama Aracı.....	44
3.3.2 Nitel Veri Toplama Araçları.....	45
3.3.2.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar (KÖS).....	45
3.3.2.2 Yarı-Yapılandırılmış Görüşmeler.....	47
3.4 Veri Toplama Süreci.....	48
3.5 Veri Analizi.....	50
3.5.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envateri'nden (KÖAE) Elde Edilen Verilerin Analizi.....	50
3.5.2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar'dan (KÖS) Elde Edilen Verilerin Analizi.....	51
3.5.3 Görüşme Sorularından Elde Edilen Verilerin Analizi.....	53
3.6 Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	53
3.6.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri'nin Geçerlik ve Güvenirliği.....	53
3.6.1.1 Keşifsel Faktör Analizi.....	54

3.7 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar ve Görüşme Sorularının	
Geçerlik ve Güvenirliği.....	57
3.8 Etik İlkeler.....	58
4 BULGULAR.....	60
4.1 Öğretmen Adaylarının Sahip Olması Gereken Öğretmen Kişilik	
Özellikleri.....	60
4.1.1 İnsancıl.....	61
4.1.2 Demokratik.....	62
4.1.3 Model Olan.....	62
4.1.4 Problem Çözen.....	63
4.1.5 Sosyal Beceriye Sahip.....	64
4.1.6 Kendine Güvenen.....	64
4.1.7 Yenilikçi.....	65
4.1.8 Meslek Bilincine Sahip.....	66
4.1.9 Azimli.....	66
4.2 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Sahip Olduğu Öğretmen Kişilik	
Özellikleri.....	66
4.2.1 İnsancıl.....	67
4.2.1.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde	
Edilen Bulgular.....	67
4.2.1.2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar Elde	
Edilen Bulgular.....	68
4.2.1.2.1 Sabırlı, Anlayışlı ve Hoşgörülü.....	68
4.2.1.2.2 Küçümsemeyen, Alay ve Hakaret Etmeyen.....	70

4.2.1.3 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular.....	72
4.2.1.3.1 İnsanlara Saygılı Olan.....	72
4.2.2 Demokratik.....	73
4.2.2.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde Edilen Bulgular.....	73
4.2.2.2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolardan Elde Edilen Bulgular.....	74
4.2.2.2.1 Ayrımcılıktan Uzak ve Adaletli.....	74
4.2.2.2.2 Öğrencinin Beklenti ve Gereksinimlerini Dikkate Alan	76
4.2.2.3 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular.....	77
4.2.2.3.1 Demokratik.....	77
4.2.2.3.2 Ayrım Yapmayan.....	78
4.2.3 Model Olan.....	78
4.2.3.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolardan Elde Edilen Bulgular.....	78
4.2.3.1.1 Dürüst ve Verdiği Sözü Tutan.....	78
4.2.3.1.2 Davranışları ile Model Olan.....	80
4.2.3.2 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular.....	82
4.2.3.2.1 Dürüst Olan.....	82
4.2.4 Yenilikçi.....	83
4.2.4.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde Edilen Bulgular.....	83
4.2.4.2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolardan Elde Edilen Bulgular.....	84
4.2.4.2.1 Çözüm Üreten.....	84
4.2.4.2.2 Kendini Yenileyen, Teknolojik Gelişmeleri Takip Eden.....	85
4.2.4.3 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular.....	86

4.2.4.3.1 Yaratıcı.....	86
4.2.4.3.2 Problem Çözen.....	87
4.2.5 Sosyal Beceriye Sahip.....	87
4.2.5.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde Edilen Bulgular.....	87
4.2.5.2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolardan Elde Edilen Bulgular.....	88
4.2.5.2.1 İletişim Becerisine Sahip.....	88
4.2.5.2.2 Duygularını Uygun Olarak İfade Edebilen.....	90
4.2.5.3 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular.....	92
4.2.5.3.1 İletişim Becerisine Sahip.....	92
4.2.6 Kendine Güvenen.....	92
4.2.6.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde Edilen Bulgular.....	93
4.2.6.2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolardan Elde Edilen Bulgular.....	93
4.2.6.2.1 Sorumluluk Sahibi Olan.....	94
4.2.6.2.2 Kararlı.....	95
4.2.6.3 Görüşmeler Sorularından Elde Edilen Bulgular.....	96
4.2.6.3.1 Kendine Güveni Olan.....	96
4.2.7 Merhametli.....	97
4.2.7.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde Edilen Bulgular.....	97
4.2.7.2 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular.....	97
4.2.7.2.1 Yardımsever.....	98
4.3 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kişilik Özelliklerine Sahip Olmama Sebepleri.....	98

4.3.1. Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS).....	99
4.3.2 Öğretmen Yetiştirme Programlarındaki Gereksiz Dersler.....	100
4.3.3 Eğitim Politikası.....	101
4.3.4 Çevresel Faktörler ve Genetik.....	101
4.3.5 Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) 1997 Düzenlemesi.....	101
4.4 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kişilik Özelliklerine Sahip Olmaları Yönünde Eğitim Fakültelerine Yapılan Öneriler.....	102
4.4.1 Öğretmen Adayı Seçimine Yönelik Yeni bir Modelin Oluşturulması.....	102
4.4.2 Öğretmen Adaylarının Üniversite Sınavında her Alandan Sorumlu Tutulması.....	104
5 TARTIŞMA.....	105
5.1 Öğretmen Adaylarının Sahip Olması Gereken Öğretmen Kişilik Özellikleri.....	105
5.2 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Sahip Olduğu Öğretmen Kişilik Özellikleri.....	106
5.2.1 İnsancıl.....	106
5.2.2 Demokratik.....	108
5.2.3 Model Olan.....	109
5.2.4 Yenilikçi.....	110
5.2.5 Sosyal Beceriye Sahip.....	112
5.2.6 Kendine Güvenen.....	114
5.2.7 Merhametli.....	115
5.3 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kişilik Özelliklerine Sahip Olmama Sebepleri.....	116

5.4 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kişilik Özelliklerine Sahip Olmaları Yönünde Eğitim Fakültelerine Yapılan Öneriler.....	117
5.5 Sonuç.....	118
5.6 Öneriler.....	119
KAYNAKLAR.....	121
EKLER.....	130
EK 1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri.....	131
EK 2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar.....	135
EK 3 Görüşme Soruları.....	140
EK 4 Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul İzni.....	143
EK 5 Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekanlığı İzin Belgesi.....	146
EK 6 Görüşme İzin Formu.....	148
EK 7 Senaryo Analizleri.....	150
EK 8 Görüşme Transkripsiyonu.....	153
EK 9 Görüşme Analizleri.....	155
EK 10 Senaryolardan Ortaya Çıkan Tema ve Alt Temalar Tablosu.....	158

KISALTMALAR

KÖAE	Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri
KÖS	Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar
ÖA	Öğretmen Adayı
ÖÜ	Öğretim Üyesi

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1. Öğretmen Adayı Sayısı ve Programları.....	41
Tablo 3.2. Öğretmen Adaylarının Demografik Özellikleri.....	42
Tablo 3.3. Veri Toplama Süreci.....	48
Tablo 3.4. Senaryoların Ortaya Çıkardığı Kişilik Özellikleri.....	52
Tablo 3.5. Keşifsel Faktör Analiz Sonuçları.....	55
Tablo 4.1. İnsancıl Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler.....	68
Tablo 4.2. Demokratik Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler.....	73
Tablo 4.3. Yenilikçi Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler.....	83
Tablo 4.4. Sosyal Beceri Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler.....	88
Tablo 4.5. Kendine Güven Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler.....	93
Tablo 4.6. Merhametli Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler.....	97

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 4.1. Öğretmen adaylarının sahip olması gereken öğretmen kişilik özellikleri	61
Şekil 4.2. Birinci sınıf öğretmen adaylarının sahip olduğu öğretmen kişilik özellikleri	67
Şekil 4.3. Birinci sınıf öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olmama sebepleri.....	99
Şekil 4.4. Eğitim fakültelerine öneriler.....	102

Bölüm 1

GİRİŞ

Bir ülkenin toplumsal, kültürel ve iktisadi ilerlemesinde ve çağdaşlaşmasında en önemli öge insan ve onun nitelikli bir şekilde yetiştirilmesidir. Bu süreçte rol oynayan en önemli faktörlerden biri ise öğretmendir. Eğitim sisteminin başarısı iyi yetişmiş öğretmenlerle mümkündür (Dilekmen, 2008). Öğretmen olmadan bir okulun eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmesi mümkün değildir. Eğitim teknolojilerinin gelişmesi, “Bu teknolojiler öğretmenin yerini tutar mı?” sorusunu gündeme getirmektedir. Ancak teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin öğretmenin yerini hiçbir araç dolduramamaktadır (Erden, 2012). Öğrencileri bilgi çağında başarılı olmalarını sağlayacak donanıma sahip bireyler olarak yetiştirmek öğretmenin sorumluluğudur. Bu bağlamda, öğretmenin bu görevi etkili bir şekilde yerine getirebilecek düzeyde yetiştirilmesini ve kişisel ve mesleki donanıma sahip olmasını sağlayacak programların oluşturulması önem arz etmektedir (Özden, 2013).

Etkili kişilik özelliklerine ve mesleki donanıma sahip öğretmenler yetiştirmek öğretmen eğitim programlarının esas amaçlarından biridir. Etkili öğretmen yetiştirmenin önemi öğretmenin öneminden kaynaklanmaktadır. Toplumun eğitimden ve öğretmenlerden taleplerinin artması, eğitim içinde öğretmenin görevini değiştirmiştir. Bunlara bağlı olarak, öğretim ve eğitim süreçlerinde önemli rol oynayan, etkili öğretmen niteliklerinin neler olduğunun belirlenmesi gerekmektedir (Şahin, 2011).

Yapılan çalışmalar nitelikli öğretmenlerin genel kültür, alan bilgisi ve pedagojik donanıma sahip olmaları gerektiğini belirtmektedir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005; Dilekmen, 2008; Seferoğlu, 2004; Şen ve Erişen, 2002). Genel kültür, öğrencinin sosyalleşmesiyle ve toplumsal kültürü öğrenciye aktarmakla görevli olan öğretmenin, bu sorumluluğunu galibiyetle sonuçlandırması için, içinde yaşadığı toplumu, kültürel özellikleri ile birlikte tanınmasını oluşturur. Konu alanı bilgisi, öğretmenin, dersini verdiği konuları iyi bilmesini ve gelişmeleri yakından izlemesini kapsarken, mesleki beceri ve yeterlilik, öğretmenin konu alanı ile ilgili bilgiye sahip olmasının yanında bu bilgileri öğrenciye aktaracak öğretim becerilerine sahip olmasını içerir (Erden, 2012).

Ayrıca etkili bir öğretmenin sahip olması gereken kişilik özellikleri vardır. Çelikten, Şanal ve Yeni'ye (2005) göre, etkili bir öğretmen sabırlı davranır, olaylar karşısında sağlamdır ve duygularına hakim olabilir, farklı inanç, düşünce ve topluluklara saygılıdır ve arabulucudur, kıyafetine, temizliğine dikkat eder, kişisel sorunları ile sınıfı oyalamaz, öğrencileri güdüleyici niteliklere sahiptir, başarıya kilitlenmiştir, öğrenciden yüksek başarı isteği içindedir, düşünce ve davranışları ile öğrenci için model olur, öğrencilerine karşı müsamahalı, şefkatli ve güler yüzlüdür, liderlik özelliklerine sahiptir, öğrencileri, velileri ve etrafını etkilemede başarılıdır, cesaretlendirici ve destekleyicidir, anlayışlı ve şakacıdır, problemlerden şikayet etmek yerine çözmek için gayret sarf eder, sınıfta disiplin sağlar, sınıfı grup olarak cezalandırmaz, cezaları ferdi verir, ve de iyi bir gözlemcidir. Şen ve Erişen'e (2002) göre ise, etkili öğretmenler gergin, sabırlı, duyarlı, iyi mizaçlı, şen ve öğrencilerine arkadaşça davranan öğretmenlerdir.

Çeşitli araştırma bulguları da etkili bir öğretmende bulunması gereken kişilik özelliklerinin altını çiziyor. Bunlar etkili öğretmenin iletişim becerisi yüksek, coşkulu, hoşgörülü, sabırlı, açık fikirli, sevecen, anlayışlı, esprili, demokratik, değişime açık, yaratıcı, dürüst, temiz, düzenli, cesaretlendirici, lider, sevecen ve bunlar gibi özelliklerdir (Dilekmen, 2008; Hotaman, 2011; Hotaman, 2012; Şahin, 2011; Şen ve Erişen, 2002; Ubuz ve Sarı, 2009).

Öğretmenlik kişilik özelliklerini etkili bir biçimde sergileme imkanı gösterebilecek mesleklerden biridir (Kurt, Ekici, Aktaş ve Aksu, 2013). Öğrencilerle etkili bir iletişim kurmada ve rehberlik yaparak onları yönlendirmede, öğretmenlerin candan ve lider kişiliğe sahip olması önemlidir (Gurbetoğlu ve Tomakin, 2011). Ayrıca öğretmenlerin kişilik özelliklerinin öğrenci başarısı üzerinde etkisi vardır. Sünbül'e (1996) göre, sıcak, hevesli, heyecanlı ve düzenli bir kişilik yapısına sahip öğretmenler öğrenci başarısını artırmaktadır.

1.1 Problem Durumu

Taşkaya'ya (2012) göre, kişilik insanın tüm yaşamını etkileyebilecek özelliğidir. Bu sebeple kişilik bireylerin mesleğini de etkileyebilmektedir. Seçilen mesleğin kişilikle uyumlu olması ümit edilmektedir. Eğer kişiliğe uygun bir meslek seçilmezse, o bireyin işinde başarılı olması beklenmemektedir. Öğretmenlik mesleğini tercih eden öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği kişilik özelliklerine uygun olup olmadığının iyi belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü öğretmenliği tercih eden bireylerin mutlaka insanları sevmesi, sosyal olması, paylaşmayı bilmesi, öğrenmeyi ve öğretmeyi sevmesi, yeniliklere açık olması ve yeni bilgiler öğrenmeye istekli olması gibi birtakım kişilik özelliklerine sahip olması önem arz etmektedir (Kurt, Ekici, Aktaş ve Aksu, 2013). Bu bağlamda, öğretmen adaylarının kişilik

özelliklerinin belirlenmesi geleceğin öğretmenleri olmaları bakımından oldukça önemlidir (Tortop, Çalışkan ve Dinçer, 2012).

Türkiye'de öğretmen adayı olmak isteyen bir kişinin ilk olarak Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme Sınavı'nda (LYS) ilgili alan türünde yeterli puanı alma zorunluluğu vardır. Şişman (2009) Türkiye'de öğretmen adaylarının öğretmen yetiştiren program seçiminde esas belirleyici faktörün üniversite sınavı olduğunu ve bu sınavın, bazı nitelikleri ölçme konusunda yetersiz olduğunu söylemektedir. Buna ilave olarak, başka özellikleri (mesleğe uyum, iletişim becerisi, dil ve ifade becerileri ve bunlar gibi) belirleyecek yöntemlere gereksinim olduğunu ve ayrıca bu durumun, alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans ve öğretmenlik sertifika programları için de gerekliliğini vurgulamaktadır. Hotaman (2012), kişilik özelliklerinin, öğretmenlik mesleğinin özelliği bakımından önemi nedeniyle, üniversite sınavı sonucu oluşan tercihlerin, kişilik özellikleri açısından da bir değerlendirmeye tabi tutularak programa alınmasının nitelikli öğretmen talebine katkı sağlayacağını ifade etmektedir. Öğretmen adaylarının sadece bilgi bakımından değerlendirilmeleri ve öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği kişilik özellikleri açısından herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmamaları öğretmen yetiştirme programları için önemli bir durum olarak ortaya çıkmaktadır (Hotaman, 2012). İncelenen alanyazın (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005; Hotaman, 2011; Şahin, 2011) eğitim fakültesinde okuyan öğretmen adaylarının sahip oldukları kişilik özellikleri açısından incelenmesinin önemini ortaya koymaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının sahip olduğu öğretmen kişilik özelliklerini çoklu bakış açısıyla kapsamlı olarak incelemektir.

Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretim üyelerine göre, öğretmen adaylarının sahip olması gereken öğretmen kişilik özellikleri nelerdir?
2. Birinci sınıf öğretmen adaylarının sahip olduğu öğretmen kişilik özellikleri nelerdir?
3. Öğretim üyelerine göre, birinci sınıf öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olmama sebepleri nelerdir?
4. Öğretim üyeleri birinci sınıf öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olmaları yönünde eğitim fakültelerine hangi önerilerde bulunmaktadır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Eğitim süreci içinde öğrenciler öğrenirken, sınıf-içi ilişkiler yoluyla kişilikleri biçimlenir. Ayrıca fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal yönleri ile serpilip gelişir (Yeşilyaprak, 2013). Öğrenci başarısı bakımından söylemek gerekirse, öğrenciler öğretimle ilgili bilgileri ile olumlu kişilik özelliklerini bir araya getiren öğretmenlerden ders aldıklarında daha başarılı olmaktadırlar (Okut, 2009). Öğretmenin kişilik özelliği öğrencinin akademik başarısı üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Çok fazla sayıda öğretmen, sınıfta baskın, yaratıcılıktan uzak, duygulardan soyutlanmış ve öğrencileriyle etkili iletişim kuramayarak sınıfı

öğrenmeye uygunsuz bir duruma getirerek, öğrenciler için yanlış bir insan modeli olarak, onların kişiliğini de kendi nitelikleri yönünde olumsuz hale getirir (Kılıççı, 2006). Kişileri bir meslek sahibi yaparken, mesleki özellikler ile bireyin kişilik özelliklerinin, ilgi ve kabiliyetlerinin uyuşması, bireyin verimliliği ve kendini gerçekleştirme bakımından önemlidir. Bu durum, öğretmenlik mesleği için de geçerlidir. Bu mesleği tercih eden bireylerin, kişilik olarak mesleğin gerektirdiği niteliklere uygun olması önemlidir (Hotaman, 2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği için gerekli olan kişilik giriş davranışlarına sahip olması öğrencilerin geleceğini doğrudan etkilemektedir.

Alanyazın incelemesi etkili bir öğretmenin sahip olması gereken birtakım özelliklerin olduğunu göstermektedir. Bu özellikler; öğretmen kişilik özellikleri ve mesleki özelliklerdir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005; Dilekmen, 2008; Seferoğlu, 2004). Bazı araştırmalarda nitelikli ve etkili bir öğretmende bulunması gereken özellikler incelenmiş ve öğretmenlerin sahip olması gereken özellikler kişilik ve mesleki özellikler olarak belirlenmiştir (Şahin, 2011; Şen ve Erişen, 2002; Taşkaya, 2012; Ubuz ve Sarı, 2009).

Öğretmenlerin kişilikleri ile ilgili yapılan çalışmalara bakılacak olursa, öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine yönelik algılarının etkisi, kişilik özelliklerinin öğretmen yeterliklerine etkisi ve öğretmen adaylarının kişilik tiplerinin sınıf yönetimine etkisi araştırılmıştır (Hotaman, 2012; Kalafat, 2012; Kurt, Ekici, Aktaş ve Aksu, 2013).

Öğretmen adaylarının nitelikleri ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır (Sağır-Eyicil, 2011; Şahin, 2011; Şen ve Erişen, 2002). Fakat, öğrencilerin kişilik özelliklerinin öğretmenlik rolleriyle (rehberlik, model olan ve bunlar gibi) uyuşup uyuşmadığı ve sahip olunan kişilik özelliklerinin, öğretmenlik mesleğini yapmak için yeterli olup olmadığı ile ilgili yapılan çalışmaların yeterli olmadığı düşünülmektedir. Bu konuda daha fazla çalışma yapılması gerektiği vurgulanmıştır (Özabacı ve Acat, 2005).

Alanyazın incelemesi (Hotaman, 2012; Kalafat, 2012; Kurt, Ekici, Aktaş ve Aksu, 2013; Özabacı ve Acat, 2005) öğretmenlerin kişilik özellikleri ile ilgili çalışmaların bulunduğunu, fakat öğretmen adaylarının sahip olması gereken kişilik özellikleri ile ilgili çalışmaların çok yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda incelenen alanyazında kullanılan ölçme araçlarının kişiliği çok dar bağlamda incelediği görülmektedir. Bu çalışmada mesleğe adım atacak olan öğretmen adaylarının sahip olduğu öğretmen kişilik özellikleri çoklu bakış açısından derinlemesine incelenecektir. Bu bağlamda, öğretmen kişilik özellikleri ile ilgili olarak alanyazına katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın bulguları ayrıca öğretmen yetiştirme programlarının yeniden yapılandırılmasına katkı sağlayabilir.

1.4 Tanımlar

Kişilik: Bireye özgü karakter ve davranışsal özelliklerin bütünüdür (Cruickshank ve diğerleri, 2003).

Etkili öğretmen: Düşünen, soru soran, eleştiren, ilerleme ve değişime açık, kendini devamlı yenileyen, işini seven kişidir (Şen ve Erişen, 2002).

Öğretmen adayı: Eğitim fakültesinde herhangi bir programda okuyan ve öğretmen olmaya aday olan kişidir.

Bölüm 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesine ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Bu amaçla önce konu ile ilgili kuramsal bilgi verilmiş ve daha sonra alanyazın taramasına bağlı olarak ilgili araştırmalar sunulmuştur.

2.1 Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Eğitimi

Öğrenme dinamik bir süreçtir. İnsan yaşadığı sürece bir şeyler öğrenir ve öğrendikçe değişir, gelişir ve farklılaşır. Bu farklılaşma kişinin 'davranış ve tavırlarını, belki de kişiliğini bile değiştiren' bir farklılaşmadır. Yeni öğrenilenler ile kişinin kapasitesi gelişir, daha önce yapmadığı bir şeyi yapabilir hale gelir. Daha geniş manada, öğrenme sonucu, birey içinde bulunduğu evrene yeni bir anlam yükler ve evrendeki yerini tekrar belirler (Özden, 2013). Gurbetoğlu ve Tomakin'e (2011) göre, zihinsel değişime paralel olarak davranışların da değişmesiyle kişiliğin gelişmesi mümkün olmaktadır. Bireysel gelişimi sağlamada öğretmenlerin rolü önemlidir. Çünkü öğretmenin temel görevi öğrenmeyi sağlamaktır. Öğretmenlerin bu görevi yerine getirebilecek mesleki niteliklere sahip olması gerekmektedir (Erden, 2012).

Öğretmen, formal eğitim veren kurumlarda öğretimi sağlayan kişidir. Toplumda herkes gerekli olduğu zaman arkadaşlarına, evlatlarına yeni bir davranış öğretmek için çabalayabilir. Bu sırada kişi öğreten pozisyonundandır. Ancak öğretmen olabilmek için formal eğitim vermek gerekir. Bu sebeple öğretmen olmak, öğreten

olmaktan farklıdır. Öğretenin düzenlediği yaşantılar gelişigüzelemdir. Öğretmen ise belirli bir program kapsamında sistemli eğitim faaliyetleri düzenleyerek, programlar doğrultusunda öğrencilerde istendik davranış değişikliği ortaya çıkarır (Erden, 2012). Öğretmen, eğitim ortamında istendik davranışları kazandıracak profesyonel kişidir. Ne var ki öğretmenlik mesleği yalnızca bilgi aktarma rolünü gerekli kılan bir meslek değildir. Çünkü davranış bilimleri bizlere, öğrencinin öğretmenin tutum ve eylemlerinden etkilendiğini anlatmaktadır (Hotaman, 2011). Öğretmenlik sınıf içinde ve dışında, okulun içi ve dışında çok değişik kişi ya da gruplarla, iletişim kuran bir meslektir. Bu nedenle öğretmen, mesleki rolünü oynarken iletişimin sosyal içeriğini kazandırmakla görevlidir (Ubuz ve Sarı, 2009). Seferoğlu (2004), iyi bir öğretmeni, kendisini mesleki ve kişisel bakımdan sürekli güncelleyen, kendisini geliştirme ile ilgili imkânları ve olanakları araştıran ve değerlendiren öğretmendir şeklinde tanımlamıştır.

Eğitimde meydana gelen gelişmeler bu mesleğin de gelişmesine etki etmiştir. Öğretmenlik mesleği bundan böyle herkesin yapabileceği türde bir iş olarak görülmemektedir. Öğretmenlik mesleği, niteliği gereği başka mesleklerden epeyce farklıdır. Neredeyse her mesleğin ürünlerindeki yanlışlıkları düzeltmek mümkündür; fakat öğretmenin ürünündeki hataları düzeltmek olanaklı değildir. Öğretmen ilk denemesinde ‘en doğru’ olanı bulmak ve gerçekleştirmek zorundadır. Bu yönüyle öğretmenlik, mesleğe yürekten bağlı, profesyonelce davranmak biçiminde düşünülebilir. Öğretmenlerin öğretmenlik performanslarını, sahip oldukları kişisel niteliklerin ve öğretmenlik mesleğine olan bakış açılarının etkilediği söylenebilir (Özbek, Kahyaoğlu ve Özgen, 2007). Türkiye’de öğretmenlik, dünyada ve ülkede meydana gelen gelişmelerin de etkisiyle artık daha sitemli olarak yetiştirilen kişilerce

yapılmaktadır. Zira toplumun öğretmenlerden talepleri de çok artmıştır. Bu talepleri karşılayabilecek öğretmenlerin de niteliklerinin yüksek olması gerekmektedir (Taşkaya, 2012). Gurbetoğlu ve Tomakin'e (2011) göre, öğretmenlerin alan ve öğretmenlik meslek bilgisine ek olarak, geniş bir genel kültüre sahip olmaları gerekmektedir. Öğretmenler öğrencileri hayata hazırlayabilmek için, içinde buldukları toplumun yapısını, kültürel değerlerini, etrafında olup biteni iyi bilmelidir. Bu üç alanda öğretmenlerin istenen yeterliğe sahip olması, öğretme beceri ve davranışlarında başarılı olmasının başlıca koşulu olarak görülmektedir. Fakat günümüzde bu en başlıca koşulun karşılanması öğretmenlik için yeterli değildir. Yeterlik alanlarına ek olarak öğretmenlerin pek çok özelliğinin bulunması gerekmektedir 'Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü' tarafından oluşturulan bir komisyonda 'Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri' oluşturulmuştur. Bu özellikler 'Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim', 'Öğrenciyi Tanıma', 'Öğrenme ve Öğretme Süreci', 'Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme', 'Okul, Aile ve Toplum İlişkileri', 'Program ve İçerik Bilgisi' olmak üzere 6 ana başlık 38 alt yeterlik ve 251 performans göstergelerinden oluşmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2002).

Yeni kuşakların niteliği de şüphesiz onu yetiştiren öğretmenlerin niteliği ile özdeş olacaktır. 'Ektiğini en geç biçen çiftçi öğretmenlerdir' atasözü bu gerçeği güzel bir şekilde anlatmaktadır. Özetle, öğretmen, insan mimarı, insanın kişiliğini şekillendiren bir sanatkar olmalıdır (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005).

2.2 Mesleğe Giriş Koşulları: Tarihsel Gelişimi

Öğretmenlik son derece kıymetli, ileriye dönük, geleceği şekillendiren en önemli meslektir. Günümüz bilgi toplumunda iktisadî ve toplum hayatında bilginin görülmemiş miktarda artması, bilgiye erişimin kolaylaşması, insan hayatını büyük ölçüde kolaylaştırmıştır. Bu noktada kişilerin yetiştirilmesinde öğretmenliğin önemi daha artmış ve öğretmenler bir ülkenin geleceğini belirleyecek noktaya gelmiştir (Sağır-Eyicil, 2011).

Eğitimin en önemli öğelerinden biri olan öğretmen ve onun yetiştirilmesi Türk Milli Eğitim sisteminin en önemli konularından biri olmuştur. Zira eğitim sisteminin başarısı büyük ölçüde, onu işletip uygulayacak olan öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır (Özdemir ve Bingöl-Aslangilay, 2014).

Kuru ve Uzun'a (2008) göre, epeyce kapsamlı ve çok boyutlu bir husus olan öğretmen yetiştirmenin en önemli aşamalarından birini öğretmen adaylarının seçimi konusu oluşturur. Türkiye'nin şartlarına bağlı olarak farklılıklar sergilenen bu konuda, gelinen nihai nokta, öğretmen adaylarının bazı çoktan seçmeli sınavlara tabi tutularak seçilmesidir. Fakat bu sınav seçmeye değil, elemeye yöneliktir. Çünkü bu sınavlar, kontenjana veya mevcut kadroya göre puanlamanın yapıldığı bir sınav olup, başka bir manaya gelmemekte ve adayların sadece birkaç yönünü ölçebilmektedir. Öğretmenlik mesleğinde çok mühim olan 'uygun mizaç' özelliği doğrultusunda bir seçme yapılamamaktadır.

Türk eğitim tarihi irdelendiğinde, esaslı bir eğitim geleneğine sahip olan toplumumuzun bu gelenek içinde zengin bir öğretmen yetiştirme deneyimine sahip

olduğu anlaşılmaktadır (Özdemir ve Bingöl-Aslangilay, 2014). Geçmişe baktığımızda, öğretmen adayı seçimlerinde sadece bilgiye bakılmamakta, öğrencilerin ruhi ve bedenen sağlığına, kişilik özelliklerine, okuduğu okullarda disiplin cezası almış olup olmamasına, öğretmen adayını okutan öğretmenlerin de görüşlerine bakılmaktaydı. Bu okullardan bazıları İlköğretmen okulları, Köy enstitüleri ve Yüksek öğretmen okullarıydı. Şimdi sırayla bu okulların öğrenci seçim aşamaları kısaca ele alınacaktır.

2.2.1 İlköğretmen Okulları

İlköğretmen okullarının tarihi, aynı zamanda öğretmen yetiştiren kurumların tarihidir. İlk okul 16 Mart 1848’te açılmıştır. Bu okulun adı Darülmuallimindir. İlk öğretmen okullarının öğrenci seçiminde farklı uygulamalar yapılmıştır (Uygun, 2010).

1954 yılında öğretmenlik mesleğine yönelmek daha ilköğretimde başlamaktaydı.

İlköğretim okullarındaki aday seçimi şu şekilde yapılmaktaydı:

1. Eğer ilkokulu (5. sınıfı) bitiren bir öğrenci İlköğretmen okuluna kaydını yaptırmak istiyorsa, okul müdürüne dilekçe ile başvurması istenmekteydi.
2. Bu başvuru, ilkokul okul müdürü tarafından uygun bulunursa, evrak İlçe Milli Eğitim Danışma Kurulu’na gönderiliyor ve bu kurulun onayı ile öğrenci sınava girmeye hak kazanıyordu.
3. Bu öğrenciler ilgili tarihte ilçe merkezinde, merkezi bir sınava girmektedir.
4. Sınav açık uçlu Türkçe ve matematik alanındaki sorulardan oluşmaktaydı.

Türkçe sınavındaki sorularla, okuduğunu anlama, zihinde canlandırma, okuduklarından sebep sonuç ilişkisini çıkarma, metin içi ve metin dışı anlam

tasarlama, yazı kurallarına uyma, kendini yazılı ifade edebilme, kelimeleri uygun ve anlamında kullanma, mantıksal bütünlük içinde yazma gibi beceriler yoklanmıştır. Matematik sınavında ise işlem becerisi, bilgi tabanlı işlem becerisi, mantıksal sonuç çıkarma, matematiksel kavramlar ile günlük yaşam arasında bağ kurabilme gibi beceriler ölçülmekteydi. Sınav matematiksel düşünme becerileri ölçme ve hızlı matematiksel işlem yapma ve hızlı düşünme becerilerini ölçmekteydi. Yazılı sınavı geçenler ilköğretmen okulu öğretmenlerinden oluşan bir jürinin yapmış olduğu mülakata girmektedirler. Mülakatı geçenler okula kayıt yaptırmaya hak kazanıyorlardı (Kuru ve Uzun, 2008; Uygun, 2010).

2.2.2 Köy Enstitüleri

17 Nisan 1940 yılında kurulan köy enstitüleri, köy öğretmen ihtiyacını karşılamak için kurulmuştur. Enstitüye girişte çoğu zaman sınav yapılmaktaydı. Bu sınavlar yalnızca başarıyı ölçen sınavlar değil; öğretmen adayının bilgi, beceri ve davranışlarını gözleme ve hazırbulunuşluk seviyesini ortaya koyucu nitelikteydi. Bu sınavlar merkezi nitelikte değildi. Bazen bir heyet, bazen ilköğretim müfettişi bazen de enstitü yönetiminden birkaç kişi ya da bir öğretmen seçimi yapmaktaydı (Uygun, 2010).

2.2.3 Yüksek Öğretmen Okulları

Bu okula ilk öğretmen okullarının son sınıfına gelmiş ve öğretmen kurulu tarafından seçilen başarılı öğrenciler alınmaktaydı. Bir yıl hazırlık okuyan öğrenciler, lise bitirme sınavı ve üniversite sınavını kazandıktan sonra Yüksek Öğretmen Okul öğrencisi olmaktaydı (Kuru ve Uzun, 2008; Uygun, 2010).

Yüksek Öğretmen okulları daha sonra Eğitim Fakültelerine dönüştürülmüştür. İlk açıldığı yıllarda sınavla öğrenci alınmaktaydı. Seçme sınavları eleme ve giriş olarak

iki ayrı sınavdan oluşmaktaydı. Eleme sınavı illerde yapılırken, giriş sınavları yazılı, sözlü ve uygulamalı yapılmaktaydı. Bu sınavlarda sadece bilgi ölçülüyor. Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği kişilik özellikleri de değerlendirilmekteydi. Öğrencilerin sınava girebilmesi için öğretmen kurulunun onayı gerekmekteydi (Özdemir ve Bingöl-Aslangilay, 2014).

Öğretmen kişiliği (tutumları, davranışları, ihtiyaçları ve bunlar gibi) konusunda 2000'den fazla araştırma değişik kişilik özelliklerine sahip öğretmenlerin öğrencilerini farklı bir şekilde etkiledikleri sonucunu ortaya çıkarmıştır (Küçükahmet, 2015). Buna rağmen günümüzde eğitim fakültelerine öğretmen alımı çoktan seçmeli sınavlarla yapılmakta, öğretmen adaylarının kişiliğinin mesleğe uygunluğu ile ilgili herhangi bir değerlendirilmeye tabi tutulmamakta ve geçmişte olduğu gibi öğretmen adaylarının öğretmenlerinin konu ile ilgili görüşü alınmamaktadır. Bu durum ise öğrencileri ve dolayısı ile geleceğimiz doğrudan etkileyen önemli bir durumdur (Kuru ve Uzun, 2008; Özdemir ve Bingöl-Aslangilay, 2014; Uygun, 2010).

2.3 Öğretmenin Rolü

Öğretmenin birtakım rollerinin olduğu farklı yazarlar tarafından ifade edilmiştir.

Tezcan'a (2012) göre, öğretmenlerin uymaları gereken birçok rolleri vardır. Örneğin araştırmacı, öğrenci rehberi, sınıf hocası, toplantılarda üye ve bunun gibi roller vardır. Öğretmenler bazı yönlerden benzer davranışlarda bulunmalarına rağmen, rollerine bireysel yorum da katarlar. Bu bireysel yorumlar sosyal köklerinden, bitirdikleri öğretmen yetiştirme programlarından, farklı eğitsel tecrübelerinden, farklı aile

yapılarından, farklı kültürel değerlerden ve sosyal sınıf üyeliklerinden meydana gelmiş olabilir. Tezcan'a (2012) göre, öğretmenin okuldaki rolleri şöyledir:

- Bilgi yayıcılık: Bilgiyi naklederek, öğretim sürecini yönlendirir.
- Disiplincilik: Öğrencinin yanlış davranışını cezalandırır, doğru davranışını ödüllendirir.
- Yargıcılık: Öğretmen doğruyu ve yanlışı ayırır.
- Sırdaşlık: Öğretmen öğrencinin sırdaşdır.
- Ana-babalık rolü: Bilhassa ilkokul öğretmenleri anne baba rolü oynama mecburiyetinde kalmaktadır.
- Toplumsallaşma: Öğretmen, öğrencinin sosyalleşmesini sağlayan öğelerden biridir.
- Metodolojist olarak öğretmen: Öğretmenin öğretim ve öğrenme yöntemleri bakımından uzman olması umulmaktadır.
- Önderlik: Öğretmen öğrencinin davranışlarını kontrol eden bir önderdir.
- Nasihatçılık: Öğretmen nasihat eden, öğrencinin güvenini kazanan kimsedir.

Çelikten, Şanal ve Yeni (2005) ise öğretmenlerin rollerini şu şekilde ele almaktadır:

- Temsilcilik: Davranışlarıyla, giyimiyle, hem birey hem de öğretmen olarak mesleği temsil etmektedir.
- Liderlik: Yönetme aynı zamanda rehberlik etmektir.
- Öğreticilik: Öğretmen uzman olduğu konu alanı aktaran bireydir.
- Arabuluculuk: Öğretmen kişiler ve gruplar arasındaki çatışmalarda arabuluculuk rolü yüklenmek durumundadır.

- Hakemlik: Öğretmen sınıf ve okul gibi mekanlarda eğitimle alakalı belli bazı kuralların uygulayıcısıdır.
- Rehberlik: Öğretmen öğrenciye kendi ve çevresi ile ilgili bilgi vererek doğru tercihler yapabilen bir birey olmasını sağlamaktır.
- Yargıç, bilgiç ve dedektif öğretmen: Öğrencilere göre öğretmen yargıçtır. Geçti ve kaldı gibi kararları irdelenmez. Öğretmen öğrencilerinin gözünde her şeyi bilir. Öğrencilerin öğretmenden bekledikleri rollerden bir de dedektifliktir. Öğrenciler ‘silgimi almışlar’, ‘kitabımı karalamışlar’ gibi ifadelerle aslında faili bul ve cezalandır beklentisi içindedir.

Bunun yanında Sünbül’e (1996) göre, öğretmenin öğretim aşamasında belli rol ve sorumlulukları vardır. Bu rol ve sorumluluklar: öğrenmeyi sağlama, sınıf yönetimi, aile üyeliği, değerlendirme, güven verme, mesleki beceri, toplum liderliği başlıkları altında toplanabilir.

Arslan ve Özpinar’a (2008) göre, ise oluşturulan yeni programlara göre öğretmenlerin rolleri sorgulayan, soru soran, düşündüren, tartıştıran ve dinleyen, yönlendiren ve motive eden şeklindedir.

Alanyazın taramasından çıkan sonuçlara göre, öğretmenlerin üstlediği rollerden bilgi yayıcılık, anne-baba rolü, liderlik, arabuluculuk, rehberlik, yargıçlık, önderlik, temsilcilik ve bunun gibi özellikler öne çıkmaktadır.

2.4 Etkili Bir Öğretmende Bulunması Gereken Özellikler

Etkili öğretmen özellikleri literatürde farklı şekilde ifade edilmiştir.

Şen ve Erişen'e (2002) göre, gayretli, kendini yenileyen ve tutarlı davranan öğretmenler de etkili öğretmen tanımı içinde değerlendirilmektedir. Etkili öğretmen özellikleri genel kültür, konu alan bilgisi, plan yapma ve derse hazırlık, öğretmen-öğrenme stratejileri, öğretim araç ve gereçleri, iletişim, sınıf yönetimi, ölçme ve değerlendirme, kişisel özellikleri olarak sınıflandırmıştır (Şen ve Erişen, 2002).

Şahin (2011) ise etkili öğretilmende bulunması gereken özellikleri; alan bilgisi özellikleri, kişilik özellikleri, mesleki yeterlik özellikleri, öğrenciye karşı tutum özellikleri olarak sınıflandırmaktadır.

Çelikten, Şanal ve Yeni (2005) ise etkili öğretmenin sahip olması gereken nitelikleri aşağıdaki gibi açıklamıştır:

- Sabırlı davranır, olaylar karşı sağlamdır ve duygularına hakimdir.
- Farklı inanç, düşünce ve gruplara saygılı ve arabulucudur.
- Kılık ve kıyafetine, temizlik ve düzenine önem verir.
- Kendini geliştirmeye ve eleştiriye açıktır.
- Kişisel problemleriyle sınıfı ve okulu oyalamaz.
- Öğrencileri motive edici özelliklere sahiptir.
- Öğrenciden yüksek başarı beklentisi içindedir.
- Görüş ve eylemleri ile öğrenci için modeldir.
- Öğrencilere karşı anlayışlı ve güler yüzlüdür.
- Sınıfta yapıcı ve eğitsel bir düzen oluşturur.

- Liderlik niteliklerine sahiptir.
- Öğrencilerine, velilere ve çevresine tesir etmede başarılıdır.
- Arabuluculuk, temsilcilik ve hakemlik niteliklerine sahiptir.
- Cesaretlendirici ve destekleyicidir.
- Sevecen, anlayışlı ve şakacıdır.
- Problemlere çözüm bulmak için çaba harcar.

Sağır-Eyicil (2011) ise etkili öğretmen özelliklerini şöyle açıklamaktadır:

- Öğrencilerin kişiliğini onaylar.
- Öğrencilerin olumlu niteliklerini vurgular.
- Öğrencilerine seçme şansı verir.
- Öğrencilerini dikkatli dinler.
- Öğrencilerini hiçbir zaman mahcup etmez.
- Dünden kalanları ve bugün olanları öğrenciye nakleden bir spiker değildir.
- Öğrenciler arasında fark gözetmez.
- Öğrencilerine muhabbetini ve övgüsünü belli eder.
- Sadece bilgi aktarmakla görevli değildir.
- Yöneltilici ve motive edicidir.
- Anlamayı kolaylaştırıcıdır.
- Öğrenciyi destekleyici ve cesaretlendirici bir sınıf ortamı oluşturur.
- Dostça ve içtendir.
- Öğrencinin yanıtlarını pekiştirici bir tutumda ele alır.
- Kendini ve başkalarını önemli kişi olarak algılar.
- Öğretme ve öğrenme sürecinin güçlü bir yöneticisidir.

- Sorun çözüme, işbirliği ve dayanışmayı esas alır.
- Diş temizliğine özen gösterir.
- Giyimine itina gösterir.
- Ayakkabılarına özen gösterir.
- Saçları bakımlıdır.
- Dersteki giyimiyle saygın bir duruş sergiler.
- Öğrencilerine değer verir.
- Sevgiyi kazandırır.
- Model olur.
- Temizliğine dikkat eder.

Alanyazın taramasından çıkan sonuçlara göre, etkili öğretmen,

- konu alanına hakim olan ve mesleğindeki gelişim ve değişimleri takip eder.
- genel kültür bilgisine sahiptir ve dünyadaki gelişmeleri takip eder.
- pedagojik bilgiye sahiptir ve bu bilgiyi pratikte uygulamayı bilir.
- öğretmenlik için gerekli kişisel özelliklere sahiptir.
- görünümü ve temizliğine itina gösterir.
- mesleğini ve insanları sever.

2.5 Öğretmen Kişilik Özellikleri

Kişilik birçok mesleğin etkili bir şekilde sürdürülmesinde önemlidir. Kişiliğin bir çok tanımı yapılmıştır. Kişiliğin en çok kullanılan tanımı Gordon Allport tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre, ‘Çevresine uyum sağlarken kendine özgü düzenlemelerini belirleyen, psikofiziksel sistemlerin sahibi olan bireyin içindeki dinamik organizasyon’ olarak belirtmiştir (Robbins ve Judge, 2013). Kişiliğin diğer

bir tanımı ise bireyin kendine özgü olan, farklı durumlarda ve zaman sürecinde kalıcı olan duygu, düşünce ve davranış örüntüsüdür (Morris, 2002). Cruickshank ve diğerleri'ne (2003) göre, kişilik, bireye özgü karakter ve davranışsal özelliklerin bütünüdür. Bu noktada, öğretmen kişilik özelliklerinde, öğretmenin kendine özgü karakter ve davranışsal özelliklerin önemi düşünüldüğünden dolayı, bu çalışmada kişilik kavramı bu bağlamda ele alınacaktır.

Kişilik özellikleri ile ilgili bazı çalışmalarda 'kişisel' kelimesi kullanılırken (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005; Şen ve Erişen, 2002; Taşkaya, 2012), bazı çalışmalarda ise (Hotaman, 2011; Şahin, 2011) 'kişilik' kelimesi kullanılmıştır. İçerik olarak bakıldığında kişisel özelliklerin anlayışlı, sabırlı, demokratik, samimi, fedakar, sorumluluk sahibi, dürüst gibi özellikler olduğu görülürken; kişilik özelliklerinin ise hoşgörülü, sabırlı, sevecen, anlayışlı, demokratik, iletişim becerisi yüksek gibi hemen hemen aynı özelliklerden oluştuğu görülmektedir.

Etkili bir öğretmenin, eğitimini verdiği konulara hakim olması, durum ve koşullara uygun yöntemleri kullanması, dersi açık ve anlaşılır bir şekilde anlatması, kendine güven duyması, öğrencilerle iyi iletişim kurması ve öğrenmeyi kolaylaştırmak için bir takım kişilik özelliklerine sahip olması gereklidir (Karagöz, 2009).

Yapılan işin özellikleri bakımından öğretmenlik mesleği irdelendiğinde, çocuklarla, gençlerle iletişim kurmaktan öğrenmekten ve öğretmekten hoşnut olanlar için öğretmenlik ideal bir meslektir (Özdemir ve Arslangilay, 2014).

Çelikten, Şanal ve Yeni (2005) öğretmenlerin sahip olması gereken kişilik özelliklerini şöyle belirtmektedir:

- Öğrencilere karşı açık görüşlü ve nesnel olma
- Öğrencilerin istek ve gereksinimlerini dikkate alma
- Eğitimle ilgili sorunları bilimsel yöntemlerle araştırabilme
- Eğitimde bireysel farklılıkları dikkate alma
- Yenilik ve gelişimlere açık, kendini devamlı yenilebilme
- Toplumsal değişimleri anlayıp yorumlayabilme
- Eğitim teknolojisindeki gelişmeleri yakından izleme
- Araştırmacı bir yapıya sahip olma
- Yüksek başarı beklentisi

Hotaman'a (2011) göre, ise öğretmen kişilik özellikleri şunlardır:

- İletişim becerisi yüksek, coşkulu ve sosyal bir kişilik
- Hoşgörülü ve sabırlı bir kişilik
- Açık fikirli ve esnek bir kişilik
- Sevecen, anlayışlı ve esprili bir kişilik
- Yüksek başarı odaklı, iddialı ve çalışkan bir kişilik
- Cesaret, teşvik edici ve destekleyici bir kişilik
- Demokratik bir kişilik
- Yenilik ve değişime açık, entelektüel bir kişilik
- Yaratıcı bir kişilik

Cruickshank ve diğeri'ne (2003) göre, öğretmenin sahip olması gereken kişilik özellikleri şöyledir:

- Hoşgörülü ve sabırlı olma
- Açık fikirli, esnek ve uyarlayıcı olma
- Sevecen, anlayışlı ve esprili olma
- Yüksek başarı beklentisi olma
- Cesaretlendirici ve destekleyici olma

Şahin'e (2011) göre ise öğretmen kişilik özellikleri ise şöyledir:

- Çevresine ve öğrencilerine hareketleriyle model olma
- Güzel ahlaklı olma
- Kendi ile barışık olma
- Çalışkan ve üretici olma
- Milletın değerlerine, geleneklerine ve göreneklerine bağlı olma
- Türkçe'yi düzgün, güzel ve etkili kullanma
- Dedikleri ve yaptıkları tutarlı olma
- Hak ve özgürlüklere saygılı olma
- Lider ve yönetici olma
- Toplumsal, kültürlü ve entelektüel olma
- Yeniliğe ve gelişime açık olma
- Sözüne güvenilir olma
- Dış görünümüne itina gösterme
- Meraklı, araştırmacı; kitap, gazete okuma
- Kuvvetli bir empati becerisi olma

- Beden dilini iyi kullanma.

Bir öğretmenin sahip olması gereken en mühim özelliklerden biri de öğrencinin sorunları ile ilgilenen bir kişiliğe sahip olmasıdır (Ürgüplü-Şıraman, 2006).

Alanyazın taramasından çıkan sonuçlara göre başlıca öğretmen kişilik özellikleri şunlardır: Objektif, yenilik ve gelişmelere açık, kendini yenileyen, araştırmacı, yaratıcı, öğrencilerin istek ve gereksinimlerini dikkate alan, hoşgörülü, sabırlı, anlayışlı, cesaretlendirici, esprili, yüksek başarı beklentisi olan, çalışkan, demokratik, çevresine ve öğrencilerine model olan, güzel ahlaklı, kendi ile barışık olan, milli değerlerine, gelenek ve göreneklerine bağlı, Türkçe'yi doğru ve etkili kullanan, hak ve özgürlüklere saygılı, lider, sözüne güvenilir olan, dış görünümüne itine gösteren, beden dilini etkili kullanandır.

2.6 Kişiliğin Meslekle Uyumu

Öğretmenlerin sahip olduğu kişilik nitelikleri öğretmenlik performanslarını etkilemektedir (Özbek, Kahyaoğlu ve Özgen, 2007). Bir öğretmenin, konu alanı bilgisi ve öğretim becerisi ne derecede yüksek olursa olsun, öğretmenin kişiliğinin de mesleğin getirdiği niteliklerle uyumlu olması gerekir (Hotaman, 2011; Hotaman, 2012; Kurt, Ekici, Aktaş ve Aksu, 2013; Taşkaya, 2012).

Mevcut sınav sistemi öğretmen adaylarında bulunması beklenen nitelikleri belirlemede yetersiz olabilmektedir. Sözel ifade yetenekleri, mesleğe uygunluk, kişilik yapısı, psikolojik özellikler ve bunlar gibi diğer özellikler, mevcut sınav sistemimiz ile belirlenememekte ancak öğretmen adaylarında aranması gereken yeterlikler arasındadır (Şişman, 2009, akt. Şişman 2009).

Ubuz ve Sarı'ya (2009) göre, eğitim ve öğretmen birbirlerini tamamlayan öğelerdir. Eğitimde kalite, eğitim sistemi içindeki unsurlardan biri olan öğretmene bağlıdır. İyi bir eğitime ulaşmanın yolu ise iyi bir öğretmenden geçmektedir.

2.7 Öğretmenlik Mesleğini Seçme Sebepleri

Öğretmen yetiştirme programlarının, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun olması gerekir. Öğretmen adayının o alana ilgi duymaması, bitireceği bölümle ilgili bir işte çalışmayı istememesi, o öğretmen adayına uygulanan programın verimliliğini olumsuz bir şekilde etkilemekte ve kaynakların yararsız kullanılmasına sebep olmaktadır (Özden, 2013).

Tezcan'a (2012) göre, öğretmenlik mesleğinin tercih edilmesinin bazı sebepleri vardır. Bunlar: devlet memuru olmaları bakımından meslekte güvenliğin fazla olması, öğretmenlerin sürekli okuyan, dünyada olup biteni izleyen, daima bilgisine ihtiyaç duyulan aydın kişiler olması, okumayı seven kişiler için uygun meslek olması, kadınlar için çocuk sevgisinin etkili olması, tatillerin diğer mesleklerden daha çok oluşu ve başka mesleğe geçiş için bir basamak olmasıdır.

Öğretmenlik mesleğini seçme nedenleri arasında kendi isteği ile seçme, puanın bu bölüme yetmesi, ailenin isteği, aile baskısı, ailede öğretmen olması, kadınlar için uygun bir meslek olması, mesleğin tatil olanaklarının fazla olması, çalışma koşullarının rahatlığı, öğretmeyi sevmek, çocukları sevmek, mezun olunan lise türü, karşılaşılan olumlu öğretmen modelleri, düzenli bir maaşa sahip olma isteği gösterilebilir (Anılan ve Anılan, 2014; Boz ve Boz, 2008; Çermik, Doğan ve Şahin, 2010).

2.8 Öğretmen Kişiliğinin Öğrenciler Üzerindeki Etkileri

Öğretmenin öğrencinin öğrenmesi ve başarısı üzerinde, öğrenci benliği ve kişiliği üzerinde ve öğrencilere model olması yönünden etkisi vardır.

2.8.1 Öğretmen Kişiliğinin Öğrencinin Öğrenmesi ve Başarısı Üzerindeki Etkisi

Öğrenci başarısının artırılması amacıyla dönüşüm ve okul geliştirme gayreti eğitim araştırmalarının önemli konuları arasında sayılabilir. Bütün uğraşların merkezinde öğretmenlerin olduğu söylenebilir. Çünkü öğrenci başarısının artırılmasında öğretmenlerin önemli rolleri vardır (Okut, 2009).

Okullarda öğrenilen bilişsel nitelikli bilgilerin birçoğu zamanla unutulmakta, buna karşın duyuşsal nitelikli bilgiler zamana karşı daha dayanıklı olmakta ve ilgili olduğu konuda sonraki öğrenmeleri kendi yönünde etkilemektedir. Belirli bir konuya karşı oluşan olumsuz tutum o konuyla alakalı sonraki öğrenmeleri zorlaştırırken, olumlu tutum yeni öğrenmeleri kolaylaştırmaktadır (Kılıççı, 2006).

Bu sebeple öğretmenler bir konunun öğretilmesinden ziyade, öğrencinin hangi duygularla öğrenmiş olduğuna önem vermelidir. Çünkü monoton şartlarda, öfke, gözdağı ve korku altında yapılan öğrenmeler kalıcı olmadığı gibi o konunun daha sonra öğrenilmesini de güçleştirmektedir (Kılıççı, 2006).

Öğretmenlerin olumsuz davranışlarından biri de gençlere otoriter davranmalarıdır. Diğer taraftan okulda ve sınıfta ilgisiz davranmak da bir başka olumsuz davranıştır. Disiplini sağlamanın en etkili yolunun katı davranma olduğu kanaati günümüzde geçerli olamayan bir düşüncedir. Demokratik, hoşgörülü ve anlayışlı davranmak günümüzde onaylanan davranıştır. Otoriter davranışlar öğrencinin başarısını olumsuz

yönde etkilemektedir. O öğretmeni sevmemek, dersine çalışmamak, öğretmeni başkalarına şikayet etme, öğretmene nezaketsiz davranışları da beraberinde getirmektedir (Tezcan, 2012).

Çelikten, Şanal ve Yeni'ye (2005) göre, öğretmenin öğrencilerden başarı beklentisi ile öğrencilerin başarıları arasında yüksek ilişki vardır. Bu sebeple öğretmen öğrencilerinin başarılı olacağına inanmalı ve onların başarılı olmaları için öğrencileri desteklemelidir.

Öğretmenin başarılı olması da öğrenci başarısını etkileyen diğer bir unsurdur. Öğretmen-öğrenci etkileşiminin öğrencilerin gelişimi üzerinde önemli etkisi vardır. Öğretmen öğrenciyle kurduğu iletişim şekliyle öğrencilere örnek olur. İletişim becerisine sahip olan öğretmenler, sınıfta öğrenme için olumlu bir atmosfer oluşturacak ve zamanı etkili kullanmış olacaklardır. Öğretmenin öğrenciyle oluşturduğu olumlu iletişim öğretmenin başarısını ve verimini de yükseltmektedir (Ürgüplü-Şıraman, 2006). Sünbül'e (1996) göre, başarılı öğretmen, konusuna hakim, dersinde konusu ile alakalı faaliyetlere yönelik olan, dinamik ve bilgili bir fert olarak belirlenmiştir ve öğretmenin başarısı öğrencinin başarısına aksetmektedir.

Öğretmenin sınıfta istenmeyen davranışlar için kullandığı stratejilerin öğrenci başarısına etkisi olmaktadır. Şahin ve Aslan'a (2014) göre, istenmeyen davranışlar sonucunda yararlanan öğretmen stratejilerinin öğretmen ve öğrenci algılarına göre kimi zaman olumlu kimi zaman da olumsuz etki ettiği görülmektedir. Olumsuz etkileri; akademik başarıyı düşürdüğü, motivasyonu azalttığı, moral bozukluğu, özgüven eksikliği, kaygılı, gurur kırıcı olduğu; olumlu etkilerinin akademik başarıyı

ve motivasyonu yükselttiği, özgüven ve öz eleştiri yeteneklerini artırdığı belirlenmiştir.

Öğrenciler beğendikleri ve model aldıkları öğretmenlerin dersleriyle daha yakından alakalı, derslerde dikkatli ve başarılı olmaktadır (Gurbetoğlu ve Tomakin, 2011).

Öğrencinin başarısı ve başarısızlığına seyirci kalmak, öğrenciye ona önem vermediği mesajını iletir. Öğrencinin akademik başarısı ile ilgili konularda öğretmenin izleyeceği yol başarıyı ödüllendirme yolundan geçmektedir (Kılıççı, 2006).

Öğrenciler, emniyetleri tehdit altına girdiğinde, psikolojik ihtiyaçları karşılanmadığında, dışlandıklarını, kıymetsiz olduklarını ve sevilmediklerini düşündüklerinde, kuvvetli hisler ve duygusal bunalım yaşarlar. Böyle anlarda, okul ödevlerini yapmazlar ve öğretmenin öğretme çabaları sonuçsuz kalmaktadır (Gordon, 2014).

Yukarıda açıklanan alanyazına bakarak, öğrenci başarısını etkileyen öğretmen davranışları şöyle sıralanabilir:

- Öfke, baskı ve korku altında öğretim yapmak, öğretimin kalıcı olmasını engellediği gibi aynı konunun daha sonra öğrenilmesini de güçleştirmektedir.
- Öğretmenin otoriter davranması ve sınıftaki öğrencilere karşı ilgisiz olması, öğretmeni sevmemek, dersine çalışmamak, öğretmene saygısız davranmak gibi istenmeyen davranışları da beraberinde getirmektedir.
- Öğretmenin öğrencilerinin başarılı olacağına inanması ve başarılı olmaları için onları desteklemesi öğrenci başarısını etkilemektedir.

- Başarılı bir öğretmen öğrencilerin başarısını etkilemektedir.
- Öğretmenin sınıfta istenmeyen davranışlar için kullandığı stratejilerin olumsuz etkileri bulunmaktadır. Olumsuz etkiler; akademik başarı düşüklüğü, moral bozukluğu, özgüven eksikliği, kaygı gibi istenmeyen özelliklerdir.
- Öğrencilerin sevdiği ve model aldığı öğretmenlerin derslerinde öğrenciler daha dikkatli ve başarılı olmaktadır.
- Öğretmenin başarılı olan öğrencileri önemsemesi ve ödüllendirmesi öğrencilerin başarılarını artırmaktadır.
- Öğrenci öğretmenin kendini sevmediğini, değer vermediğini hissettiğinde, öğrenci kendini güvende hissetmediğinde, ayrıca öğrencinin psikolojik ihtiyaçları göz ardı edildiğinde, öğrenci dersi öğrenememektedir.

2.8.2 Öğretmenin, Öğrenci Benliği ve Kişiliği Üzerindeki Etkisi

Özden'e (2013) göre, benlik gelişimi kişinin kendisini önemli bir insan olarak hissetmesini, yeteneklerine güvenmesini ve farklılıklara kıymet vermesini vurgular. Benlik gelişiminin amacı bireyin kendini gerçekleştirmesini sağlamaktır. Kendini gerçekleştiren insan, kendini ve başkalarını olduğu gibi kabullenir. Bağımsız, yaratıcıdır ve hayattan tat alır. Kendisi ve çevresi ile barışıktır, demokratik davranışlara sahiptir.

Sınıf içi ve grup içinde öğrencinin kendini gerçekleştirmesinde öğretmenin önemi büyüktür. Öğrencinin toplumla uyuşan bir kişilik kazanmasında öğretmenin düşünceleri, davranış ve tutumları da öğrencinin kişiliğini etkiler (Tezcan, 2012).

İnsanlar daha okuldayken başarısızlık ve benliği özdeşleştirmeye koşullanmaktadır. Kişinin başarısızlığının, çevresi tarafından küçük görülmesi birey tarafından içselleştirilmekte ve başarıyı benliği değerlendirmede bir kriter olarak kullanmakta, sonuçta başarısızlık ile kendi benliğini özdeşleştirmektedir. Bu şartlanma sonucu birey yaratıcı olamamakta, karşılaştığı problemler karşısında direnme ve kendine güvenden yoksun yetişmekte, yeni durumlara uyum sağlamak için gerekli olan zihin kullanma özerkliğini kazanamamaktadır. Böylece başarısızlık probleminin çoğuna benlik sorunu olarak bakılmaktadır (Kılıççı, 2006).

Okul senelerinde benlikleri zedelene çocukların sayısı az değildir. Zeki olduğu halde kendilerine devamlı ‘sen adam olmazsın’, ‘bir baltaya sap olamazsın’, ‘aptal’, ‘geri zekalı’ gibi sıfatlarla nitelenen çocukların bazısı, kendilerine yakıştırılan bu benlik algısını değiştirmek için bir yaşam boyu mücadele etmekte; bazısı da geri kalan yaşamını bu benlik algısı ile geçirmektedir (Özden 2013).

Kontrol etmeliyim inancına sahip bir öğretmen öğrenciler üzerinde isyankarlığı artırır, kaygı düzeyi yükselir, öğrenciler öğ alma peşine düşer, gayret sarf etmekten vazgeçer, olumsuz davranışları artar. Ben üstünüm inancına sahip bir öğretmenin öğrencilerinde kendine acıma ve başkalarını suçlama başlar, öğretmenin açığını yakalamaya çalışır, hayatın adaletsiz olduğunu düşünür, kendilerini yetersiz hisseder, bağımlılık duygusu yükselir, üstün olduğunu ispatlama gereği hisseder. Öğrenciler üzerinde hak sahibiyim, onlar bana borçlular anlayışına sahip bir öğretmenin öğrencileri başkalarına itimat etmez, sömürüldüğüne inanır ve sömürmeyi öğrenir, hayatın adil olmadığına inanır, bağımlılık artar. Mükemmel olmalıyım anlayışına sahip olan bir öğretmenin öğrencileri; kendilerini yetersiz hisseder, mükemmeliyetçi

olur, ümitsiz, çaresizlik duygularını yoğun olarak yaşar, başkalarının düşüncelerine gereğinden fazla önem verir, başkaları ile yarışır. Ben önemli değilim anlayışına sahip bir öğretmenin öğrenciler üzerindeki etkisi de; kendi taleplerini kabul ettirmeye çalışır, kurallar konusunda kararsızdır, başkalarının haklarına saygı göstermez, bencillik artar (Yeşilyaprak, 2013).

Denetleme anlayışına sahip olan öğretmenler, öğrencileri tekmeleme, sarsma, fırlatma, onların tuvalete gitmesine izin vermeme, arkadaşının çocuğa kötü davranmasını umursamama, gurur kırıcı sözler söyleme, alay etme, hakaret ve benzeri biçimde davranabilir. Bu tür öğretmen davranışları öğretmen öğrenci ilişkilerini olumsuz etkilemekte, çocuğun fiziksel ve psikolojik zarar görmesine neden olabilmektedir (Aydın, 2006).

Öğretmenin antisosyal tutumları ve adil olamayan uygulamaları öğrencinin saldırganlığını artırmaktadır (Chory ve Paulsel, 2014).

Sınıfta öğretmenler öğrencilere konuları anlatmaktan çok, yaygın olarak onlara kendi benlikleri hakkında olumsuz davranışlar öğretmektedir. Bu durum öğrenmeyi zorlaştırmakta ve kendini gerçekleştirme engellemektedir. Genel olarak öğretmenler öğrencilerin öğrenmesini değerlendirirken, düşük notlar için öğrenciye ‘hâlâ yeterince öğrenme oluşmadı’ mesajı yerine ‘benliğin yetersizliğine bağlı bir başarısızlık’ mesajı verilmektedir. Olumlu tutumlar başarıya, olumsuz tutumlar başarısızlığa; başarı olumlu benlik tutumunun, başarısızlık ise olumsuz benlik tutumunun gelişmesine neden olmaktadır (Kılıççı, 2006).

2.8.3 Öğretmenin Model Olarak Öğrencilere Etkisi

İlköğretim döneminde çocuğun toplumsallaşmasında en önemli model öğretmendir. Çocuk öğretmenin davranışlarından, iletişim kurma biçiminden, vazife ve sorumluluk anlayışından, sosyal yeteneklerinden etkilenmektedir. Bu sebeple öğretmen eksik yönlerini geliştirerek öğrencileri için iyi bir model olmalıdır. Ergenlik dönemine gelindiğinde ergen kimlik kazanmak için yetişkinlere gereksinim duyar. Bu nedenle öğretmenler gençlere model olma niteliği taşırlar (Yeşilyaprak, 2013).

Çocuk evde kendi cinsinden ebeveyn ya da büyük kardeşini, okulda ise öğretmenini model alır. Eğer öğretmen okulda olumsuz eleştiri ve cezayı çok veriyorsa, öğrenci de insanlarla kurduğu ilişkilerde aynı yolu takip edecektir. Tersine, öğretmen okulda demokratik davranışlara önem veriyorsa, öğrenciler de insanlarla olan ilişkilerinde demokratik bir yol izleyecektir. Öğretmenin hayran olunan ve sevilen bir kişi olması öğrencilerin onun davranışlarını kabullenme ihtimalini artırmaktadır (Kılıççı, 2006).

Şayet bir öğretmen öğrenciyi dinler, onu anlamaya çalışır, dinlediklerini doğru aktarabilirse, duygularını uygun bir biçimde ifade ederse ve bu davranışı ile öğrencilere model olabilirse, iletişim becerilerine sahip öğrencilerin yetişmesine katkı yapmış olmaktadır (Ürgüplü-Şıraman, 2006).

Literatür taraması etkili öğretmen özellikleri ile (sabırlı, kendini geliştiren, lider, cesaretlendirici ve destekleyici, anlayışlı, model olan) öğretmen kişilik özelliklerinin (hoşgörülü, sabırlı, açık fikirli, kendini devamlı yenileyebilen, anlayışlı, cesaretlendirici ve destekleyici, lider) örtüştüğünü ortaya çıkarmıştır.

Literatürden çıkan diğer sonuç ise öğretmen kişiliğinin öğrenciler üzerinde etkisi olduğudur. Bu etki 3 başlıkta özetlenebilir: Öğretmen kişiliğinin öğrencinin başarısı üzerindeki etkisi, öğretmen kişiliğinin öğrenci benliği ve kişiliği üzerindeki etkisi ve öğretmenin model olarak öğrenciler üzerindeki etkisi.

2.9 Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Hotaman (2012) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarının algılarına göre öğretmen kişilik özellikleri incelenmiştir. Veri toplama araçları olarak ‘Öğretmen Kişilik Özellikleri Ölçeği’ ile ‘Kişisel Bilgi Formu’ kullanılmıştır. Bu araştırmaya 418 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma sonucunda anne ve babasının eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adaylarının öğretmenlik kişilik özelliklerine yönelik algılarının anne ve babası ortaokul, lise ve üniversite olan öğretmen adaylarından yüksek olduğu; çok kardeşli öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin kişilik özelliklerine ilişkin algılarının, daha az kardeş sayısına sahip olan öğretmen adaylarına oranla daha yüksek çıkmıştır.

Kalafat (2012) tarafından yapılan çalışmada lisede görev yapan öğretmenlerin kişilik özelliklerinin öğretmen yeterlikleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 428 lise öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak ‘Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi’ ve ‘Öğretmen Yeterlik Algısı Ölçeği’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ‘Deneyime Açıklık’ kişilik boyutunun öğretmen yeterliliğini yordayan en güçlü yordayıcı, öğretmen yeterliliklerinden ise ‘Kendini Geliştirme’ kişilik boyutunun en fazla etkilenen boyut olduğu ortaya çıkmıştır.

Kurt, Ekici, Aktaş ve Aksu (2013) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarının kişilik tiplerinin sınıf yönetimine yönelik tutum ve inançlarına etkisi

araştırılmıştır. Araştırmaya 297 öğretmen adayı katılmıştır. Veri toplama araçları olarak ‘The Keirseley Temperament Sorter-II ölçeği’ ve ‘Sınıf Kontrolü Hakkında Tutum ve İnanç Envanteri’ni kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kişilik tipleri bakımından öğretmen adaylarının en çok ‘Koruyucu’ kişilik tipine sahip olduğu ve bunu ‘İdealist’, ‘Zanaatçı’ ve ‘Mantıklı’ kişilik tipleri takip etmektedir.

Özabacı ve Acat (2005) tarafından yapılan bir çalışma öğretmenlik mesleğine ilişkin özelliklerin ne biçimde algılandığını ve bireylerin bu özelliklere ne seviyede sahip olduğuna ilişkin algıları ortaya çıkarmıştır. 362 öğretmen adayı çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak ‘Öğretmen Adaylarının İdeal Özelliklerine Ait Sıfat Listesi Ölçeği’ demografik bilgi formu ile birlikte kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilere göre ideal bir öğretmende mutlaka bulunması gereken özellikler şunlardır: ‘Bilgilendirici’, ‘Mesleğini Seven’, ‘Dile Hakim’, ‘İşini Seven’, ‘Güvenilir’, ‘Bilgili’, ‘İletişim Kurabilen’, ‘Demokratik’, ‘Dürüst’, ‘Tarafsız’.

Gökmenoğlu (2013) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının öğretim üyelerinden beklentilerini ve eğitim fakültelerinin sağladığı imkanlara ilişkin fikirlerini araştırmak için derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bir eğitim fakültesinin farklı bölümlerinden 8 öğretim üyesinden elde edilen verilerin içerik analiziyle çözümlenmesi neticesinde öğretmen adaylarından beklentileri 7 boyutta belirlenmiştir: içerik bilgisi, bilimsel bilgi, pedagojik içerik bilgisi, ülkeye özgü gerçekler, iletişim becerileri, öğretmen özellikleri, bilimsel bilgi ve araştırma becerileri ve mesleki gelişim. Öğretmen eğitim programlarına ve gelecekteki araştırmacılara yönelik öneriler yapılmıştır.

Aksu, Demir, Daloğlu, Yıldırım ve Kiraz (2010) tarafından yapılan araştırma eğitim fakültelerine yeni başlayan öğretmen adaylarının sahip olduğu alt yapı özellikleri, sosyo-kültürel değerleri ve pedagojik inançlarını ve bunun Türkiye bağlamında öğretmen eğitim programlarına getireceği muhtemel sonuçları incelemiştir. Çalışma ekibi tarafından geliştirilen 3 bölümden oluşan ankette 51 eğitim fakültesinden 18.226 birinci sınıf öğretmen adayının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Ankete cevap veren, kentsel bölgelerde yaşayan, alt-orta sosyo-ekonomik statülü ailelerden gelen öğrencilerin daha geleneksel değerlere sahip olmaya eğilimli olduğunu ve henüz net pedagojik inançlarının oluşmadığı ortaya çıkmıştır.

Guarino, Santibanez ve Daley (2006) tarafından yapılan çalışmada son zamanlarda Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) öğretmenlerin işe alımı konusunda yayınlanan empirik çalışmalar eleştirel olarak gözden geçirilmiştir. Bu çalışma ile öğretmenlik mesleğine giren ve bu meslekte kalan bireylerin özellikleri, başarılı bir şekilde öğretmen alımı yapan okulların özellikleri ve öğretmenleri işe alma ve tutmada etkililik gösteren politikalar incelenmiştir. Bu çalışma ile araştırmacı ve politikacılara kapsamlı ve güncel bir derleme sağlanmıştır.

Alanyazın incelemesinde bazı çalışmalarda öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine yönelik algıları, lise öğretmenlerinin öğretmen kişilik özelliklerinin, öğretmen yeterlilikleri üzerindeki etkileri incelenirken, bir kısım araştırmalarda da öğretmenlik mesleğine ilişkin özelliklerin nasıl algılandığı ve bireyin bu özelliklere ne düzeyde sahip oldukları araştırılmıştır. Diğer araştırmalarda ise, öğretmen adaylarının kişilik tipleri, sahip olduğu alt yapı özellikleri ve okul ve öğretim üyeleri

ile ilgili görüşleri ele alınmıştır. Başka bir çalışmada ise öğretmenlik mesleğine giren ve bu meslekte kalan bireylerin özellikleri araştırılmıştır.

Ayrıca alanyazına bakıldığında öğretmen kişilik özellikleri ile ilgili Türkiye’de yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu çalışma ile çoklu veri toplama araçları kullanılarak, birinci sınıf öğretmen adaylarının kişilik özellikleri derinlemesine inceleneceğinden dolayı, alayazındaki boşluğa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bölüm 3

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve uygulanması, araçların geçerlik ve güvenirlik çalışması ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgilere ve etik ilkelere yer verilmektedir.

3.1 Araştırma Deseni

Bu araştırma birinci sınıf öğretmen adaylarının sahip olduğu öğretmen kişilik özelliklerinin öğretmen adaylarının ve öğretim üyelerinin görüşleri ışığında incelendiği karma yöntemle desenlenen bir durum çalışmasıdır.

Karma yöntem, felsefi varsayımları ve kuramsal çerçeveleri içeren farklı araştırma desenlerinden yararlanılmasını, nitel ve nicel verilerin toplanmasını ve bu iki veri kaynağının bütünleştirilmesini kapsayan bir araştırma yöntemidir. Bu araştırma yaklaşımının temel varsayımına göre, nitel ve nicel yaklaşımlardan sadece birinin kullanılmasındansa, ikisinin beraber kullanılması araştırma problemi ile ilgili daha kapsamlı bir anlayışın oluşturulmasına olanak vermiş olur (Creswell, 2013). Bu yöntem hem nitel hem nicel araştırmanın zayıf taraflarını telafi etme imkanı sağlamaktadır. İnsanların konuştuğu ortam veya bağlamı algılamada, nicel araştırmanın zayıf olduğu öne sürülmekle birlikte, katılımcıların düşünceleri, nicel araştırmalarda doğrudan iletilememektedir, ayrıca nicel araştırmacılar arka planda kalmakta, kendilerinin kişisel yanlılıkları ve açıklamaları nadiren tartışılmaktadır.

Nitel araştırma açıklanan bu zayıflıkları telafi etmektedir. Öte yandan araştırmacı tarafından yapılan kişisel yorumlar, bu yorumların neticesinde ortaya çıkan yanlılık ve katılımcıların sınırlı sayıda olması sebebiyle, bulguların geniş bir gruba genellemedeki güçlüklerden ötürü nitel araştırma yetersiz olarak görülmektedir. Nicel araştırmanın bu gibi zayıflıkları olmadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle, karma yöntem bir yaklaşımın güçlü yanlarını, diğer yaklaşımın zayıflıklarını telafi etmektedir (Creswell, 2013; Creswell ve Plano-Clark, 2014).

Nitel araştırma, gözlem, görüşme, doküman analizi nitel veri toplama yöntemlerinin uygulandığı, algıların ve olayların doğal koşullarda realist ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin takip edildiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nicel araştırma, değişkenler arasındaki ilintiyi inceleyerek objektif kuramları test etme yöntemidir. Bu değişkenler ekseriyetle ölçme araçlarıyla sırayla ölçümlenebilir, böylece sayısallaştırılmış veriler istatistiksel işlemlerden yararlanılarak analiz edilebilir (Creswell, 2013).

Bu çalışmada karma araştırma yöntemi, sonuçları genelleştirebilmek, sayılarla ifade edebilmek, nitel ve nicel verileri karşılaştırmak, konu ile ilgili derinlemesine bilgi sahibi olmak amacıyla kullanılmıştır. Karma yöntem, tek bir veri kaynağının yeterli olmadığı, sonuçların açıklamasının önemli olduğu, araştırma bulgularının geliştirilmesi gerektiği durumlarda kullanılır (Creswell ve Plano-Clark, 2014). Farklı yöntemlerle (gözlem, görüşme, doküman analizi gibi) ulaşılan verilerin birbirini teyit etmesi için kullanılması, elde edilen sonuçların geçerliğini ve güvenilirliğini artırır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nicel yöntemin genellenebilirliği ve sayılarla ifade edilebilirliği; nitel araştırmanın araştırılan konu ile ilgili derinlemesine

bilgi vermesi, nitel araştırmanın yanlılığını nicel araştırmanın telafi edeceği, nitel ve nicel verilerin karşılaştırılabilmesi gibi sebeplerden dolayı araştırmada nitel ve nicel yöntem kullanılmıştır.

Durum (vaka) çalışması, belirli bir olgu veya durumun herhangi bir müdahale olmadan doğal ortamı içerisinde çoklu veri kaynakları (görüşme, dokümanlar, raporlar, görsel işitsel materyaller, gözlemler) kullanılarak kapsamlı ve derinlemesine incelendiği nitel bir araştırma yöntemidir (Creswell, 2015; Merriam, 2013). Duruma ilişkin derinlemesine bir kavrayış sunma iyi bir nitel durum çalışmasının ayırt edici bir özelliğidir. Bunu gerçekleştirmek için, araştırmacı görüşmeden gözlemlere, dokümanlardan, görsel işitsel materyallere kadar birçok veri türünü derler. Tek bir veri kaynağına dayanma, derinlemesine anlayışın geliştirilmesi için doyurucu olmayacaktır (Creswell, 2015). Durum çalışması ‘nasıl’ ve ‘niçin’ sorularını kendine kaynak yapan, araştırmacının kontrol edemediği bir olguyu veya bir olayı derinliğine araştırmasına imkan veren araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda, karma olan bu çalışma, hem nicel hem nitel veri toplama araçlarıyla, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi birinci sınıf öğretmen adaylarının sahip olduğu kişilik özelliklerini kapsamlı incelemeyi amaçlayan bir durum çalışmasıdır.

3.2 Çalışma Grubu

Çalışma grubu, Ankara’da devlet üniversitelerinden biri olan Ankara Üniversitesi’nin Eğitim Bilimleri Fakültesi birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarını ve bu adalara ders veren öğretim üyelerini kapsamaktadır. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’ne yedi coğrafi bölgeden öğrenci gelen kozmopolit yapıya sahip bir eğitim kurumu olduğundan dolayı çalışma bu fakültedeki birinci sınıf öğretmen adaylarıyla

gerçekleştirilmiştir. Çalışmada örneklem seçimi amaçlı örnekleme şeklinde yapılmıştır. Amaçlı örnekleme, belirli, sınırlayıcı ve erişilmesi zor bireysel niteliklere sahip kişiler üzerinde yapılması uygun olan bir örnekleme tekniğidir. Buradaki amaç, ilgili özelliklere sahip bireylere ulaşmaktır (Erkuş, 2014). Amaçlı örnekleme belli ölçütleri karşılayan veya belli niteliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışılmak arzu edildiğinde tercih edilir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

Türkiye’de Ankara’da bulunan devlet üniversitelerinden biri olan Ankara Üniversitesi’nin Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Zihinsel Engelliler Öğretmenliği olmak üzere toplam altı program vardır. Bu programlarda okuyan öğrencilerin toplam sayısı 422’dir. Bu adaylar rastgele ve gönüllülük esasına göre çalışmaya katılmışlardır. Araştırmaya katılan öğretmen adayı sayısı ve programları Tablo 3.1’de gösterilmiştir

Tablo 3.1. Öğretmen Adayı Sayısı ve Programları

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Programları	Programdaki toplam öğretmen adayı sayısı	Araştırmaya katılan öğretmen adayı sayısı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	77	52
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	63	31
Okul Öncesi Öğretmenliği	70	34
Sınıf Öğretmenliği	85	70
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	63	55
Zihinsel Engelliler Öğretmenliği	64	48
Toplam	422	290

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 52'si Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 31'i Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, 34'ü Okul Öncesi Öğretmenliği, 70'i Sınıf Öğretmenliği, 55'i Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, 48'i Zihinsel Engelliler Öğretmenliği programında okumaktadır.

Araştırmaya katılan 290 öğretmen adayına ilişkin demografik bilgi Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2. Öğretmen Adaylarının Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	215	74
Erkek	75	26
Yaş aralığı		
17-20	257	89
21-24	18	6
25-28	3	1
29-32	2	1
Cevapsız	10	3
Bitirilen lise		
Anadolu Lisesi	88	30
Anadolu Öğretmen Lisesi	81	28
Genel Lise	61	21
Fen Lisesi	4	1
Meslek Lisesi	37	13
İmam Hatip Lisesi	1	0.3
Askeri Lise	1	0.3
Yurt Dışında Bir Lise	2	0.7
Açık Öğretim Lisesi	3	1
Ticaret Meslek Lisesi	2	0.7
Cevapsız	10	4
Annenin eğitim düzeyi		
İlköğretim	196	67
Lise	66	23
Üniversite	25	9
Okuma yazma bilmeyen	3	1
Babanın eğitim düzeyi		
İlköğretim	134	46
Lise	94	33
Üniversite	62	21
Okuma yazma bilmeyen	0	0
Meslek seçme sebebi		
Kendi isteği	195	67
Ailenin isteği	9	3
Çalışma koşullarının rahatlığı	56	19
Puanın bu bölüme yetmesi	16	6
Diğer	9	3
Cevapsız	5	2
Ailede öğretmen		
Evet	97	33
Hayır	193	67

Araştırmaya katılan cevaplayıcıların 215'i (%74) bayan, 75'i (%26) erkektir. Öğretmen adaylarının yaş aralığı 17 ile 31 arasındadır. En fazla yaş grubuna sahip olan öğrenciler 17 ve 20 arasındadır. Öğretmen adaylarının en çok mezun olduğu üç lise türü, Anadolu Lisesi 88 (%30), Anadolu Öğretmen Lisesi 81 (%28) ve genel lisedir 61 (%21). Öğretmen adaylarının annelerinin 196'sı (%67) ilköğretim mezunu, 66'sı (%23) lise mezunu, 25'i (%9) üniversite mezunu, 3'ü (%1) ise okuma yazma bilmemektedir. Öğretmen adaylarının babalarının 134'ü (%46) ilköğretim mezunu, 94'ü (%33) lise mezunu, 62'si (%21) üniversite mezunudur. Öğretmen adaylarının 195'i (%67) kendi isteği ile, 56'sı (%19) çalışma koşullarının rahatlığı nedeniyle, 16'sı (%5) puanının bu bölüme yetmesinden dolayı, 9'u (%3) ise ailesinin isteği üzerine bu bölümü seçmiştir. Öğretmen adaylarından 97'sinin (%33) ailesinde öğretmen varken, 193'ünün (%67) ailesinde öğretmen yoktur.

Araştırmaya katılan öğretim üyeleri ise Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'in gönüllü 5 öğretim üyesidir. Öğretim üyelerinin mesleki deneyimleri 6 - 30 yıl arasında değişmektedir. Öğretim üyeleri Eğitimin Kültürel Temelleri, Ölçme ve Değerlendirme, Coğrafya, Tarih ve Matematik Eğitimi Bölümlerinde ders vermektedirler.

Bu bağlamda bu çalışma, bahar dönemi 2014-2015 öğretim yılında, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde okuyan 289 birinci sınıf öğretmen adayı ve bu adalara ders veren 5 öğretim üyesi ile sınırlandırılmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada çoklu veri toplama araçları - nitel ve nicel - geliştirilip, pilot çalışmaları yapıldıktan sonra uygulanmıştır. Gerçeğin çeşitli yönlerini ve oluşumlarını

öğrenebilmek için araştırmacı, araştırdığı olay ve olguyla ilgili farklı perspektifleri, farklı manaları, farklı göstergeleri ve kaynakları ortaya çıkarmalıdır. Araştırmacı bu farklılıkları törpüleyerek benzer bir sonuca ulaşmak yerine bu farklılıkları tüm zenginliği ile sergilemelidir. Aksi halde çoğunluğun gerçekliğini ortaya çıkarma ve genelleme araştırmanın geçerliğini önemli ölçüde tehdit oluşturabilir. Bu amaçla araştırmada çeşitleme stratejisinin kullanılması ile araştırmanın ve sonuçlarının inandırıcılığını artırması beklenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Öğretmen kişilik özellikleri konusunda geliştirilmiş mevcut ölçme araçlarının kişiliği çok dar bağlamda ele alması nedeniyle ve ayrıca bu konuda daha zengin bilgi elde etmek için bu araştırmaya özgü nicel ve nitel veri toplama araçları geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bunun için gerekli alanyazın taraması yapıldıktan sonra, aşağıda verilen araçlar geliştirilmiş, bu süreçte uzman görüşü alınmış ve pilot uygulamalar yapılmıştır.

3.3.1 Nicel Veri Toplama Aracı

Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak ‘Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri’ (KÖAE) (Bknz Ek 1) geliştirilmiştir. Envanteri oluşturmak için önce literatür taranarak (Arslan ve Özpınar, 2008; Çelikten, Şenal ve Yeni, 2005; Dilekmen, 2008; Şahin, 2011; Şen ve Erişen, 2002) öğretmen kişilik özellikleri belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen özelliklerden 66 maddelik geniş bir madde havuzu oluşturulmuş, yapılan düzenleme ve değişikliklerden sonra madde havuzundaki madde sayısı 40’a düşürülmüştür. Uzman görüşü doğrultusunda bazı maddeler yeniden yapılandırılmıştır. Daha sonra Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi birinci sınıf öğretmen adaylarına pilot uygulama yapılmış, veriler SPSS’e girilmiş, Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.83 bulunmuştur. Envanter 27

öğretmen adayına uygulandığı için faktör analizi yapılamamıştır. Öğretmen adayları tarafından yanlış anlaşılan iki madde değiştirilmiştir. ‘İnsanlarla alay etmeyen’; ‘Bireysel farklılıkları yadırgamayan’ olarak değiştirilirken, ‘Sinirlenince hakaret etmeyen’, ‘Sinirlenince kendine hakim olan’ olarak değiştirilmiştir.

‘Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri’ iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kişisel bilgileri; ikinci bölümde etkili bir öğretmenin sahip olması gereken kişilik özellikleri 6 kategori (insancıl, Demokratik, Yenilikçi, Sosyal Beceriye Sahip, Kendine Güvenen, Merhametli) altında toplam 40 adet kişilik özellikleri toplanmıştır. Envanterin ikinci bölümündeki ifadeler beşli dereceleme seçeneklerine - Her zaman (5), Sık sık (4), Bazen (3), Nadiren (2), Hiç (3) - göre oluşturulmuştur. Beşli dereceleme seçeneklerinden oluşan envanterde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, belirtilen ifadelerde kendilerine uygun olan seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

3.3.2 Nitel Veri Toplama Araçları

Çalışmada nitel veri toplama aracı olarak ‘Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar’ (KÖS) ve yarı-yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır.

3.3.2.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar (KÖS)

Birinci sınıf öğretmen adaylarının kişilik özelliklerini belirlemek için 12 senaryodan oluşan Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar (KÖS) (Bknz Ek 2) geliştirilip, uygulanmıştır. Senaryolar kısa hikayelerdir (vignette). Sosyal araştırmalarda kısa öykü (örnek olay) üç ana amaç için kullanılmaktadır: Birincisi incelenecek bağlamda eylemlerin keşfedilmesine olanak sağlamak; ikincisi insanların yargılarını açıklamak ve hassas konuların incelenmesinin daha az kişisel ve dolayısı ile daha az tehdit edici imkan sağlamak; üçüncüsü ise katılımcıların durumlarını kendi ifadeleri ile

tanımlamalarına olanak sağlamaktır (Gilbert, 1999). KÖS'ü oluşturmak için literatür taranmış (Hotaman, 2011; Kalafat, 2012; Taşkaya, 2012; Ubuz ve Sarı, 2009) ve bazı öğretmen kişilik özellikleri belirlenmiştir. Bu özellikler belirlenirken KÖAE'deki özellikler dikkate alınmış ve bu özellikleri ortaya çıkarabilecek 20 senaryo oluşturulmuştur. Sonra bunların dil ve anlatım, belirlenen özellikleri yoklama gücü açısından Program Geliştirme alanında uzman olan iki kişinin görüşü alınmıştır. Uzman görüşü neticesinde bazı senaryolarda değişiklik yapılmış, 4 senaryo çıkartılmış ve böylece senaryo sayısı 16 olmuştur. Daha sonra Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarına pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama ardından nitel alanda uzman bir kişinin görüşü alınarak etkili bir öğretilerde bulunması gereken kişilik özelliklerini belirlemede zayıf olan bazı senaryolarda değişiklik yapılmış, öğretmen adaylarının anlamadığı bölümler tespit edilerek düzeltilmiş ve bazı senaryolar atılmıştır. Pilot çalışma neticesinde 4 senaryo belirlenen kişilik özelliklerini ortaya çıkarmadığı görüldüğünden dolayı, çıkartılmıştır. Geri kalan senaryolar Türk Dili ve Edebiyatı alanında çalışan bir uzman tarafından dil ve anlatım yönünden yardım alınarak incelenmiş ve bazı senaryolarda düzeltmeler yapılmıştır.

Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar (KÖS) iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kişisel bilgileri; ikinci bölümde ise önceden oluşturulmuş senaryolarla (kısa hikaye/vignette) öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği kişilik özelliklerine sahip olup olmadıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen kişilik özelliklerinin belirlenmesine yönelik açık uçlu 12 kısa hikaye yer almıştır.

3.3.2.2 Yarı-Yapılandırılmış Görüşmeler

Bu araştırmada kullanılan veri toplama yöntemlerinden bir diğeri de yarı-yapılandırılmış görüşmelerdir (Bknz Ek 3). Görüşme en az iki kişi ile sözlü olarak yapılan bir iletişim sürecidir (Büyüköztürk ve diğeri, 2013). Görüşme gözlemlenemeyen davranışlar, hissiyatlar veya insanların çevresindeki dünyayı nasıl anlamlandırdıklarını anlamak için gereklidir (Merriam, 2013). Görüşme yoluyla tecrübeler, tutumlar, fikirler, amaçlar, açıklamalar, zihinsel algı ve tepkiler gibi gözlenmeyen özellikler anlaşılmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Yarı-yapılandırılmış görüşmede, görüşmenin bazı kısımları yapılandırılırken, bazı kısımları da yapılandırılmaz ve bireyin özgürce tepki vermesi sağlanır (Erkuş, 2014).

Katılımcıların öğretmenlerin sahip olması gereken kişilik özellikleri, birinci sınıf öğretmen adaylarının sahip olduğu kişisel özellikler, birinci sınıf öğretmen adaylarının bu özelliklere sahip olmama sebepleri ve birinci sınıf öğretmen adaylarının bir öğretmenin sahip olması gereken kişilik özelliklerine sahip olmaları yönünde eğitim fakültelerine buldukları öneriler ile ilgili görüşlerini almak amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formları hazırlanmıştır.

Görüşme formlarının hazırlanması için öğretmen kişilik özellikleri ile ilgili kaynaklar incelenmiş (Büyüköztürk ve diğeri, 2013; Erkuş, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2008) ve görüşme soruları taslak biçiminde oluşturulmuştur. Açık uçlu sorulardan oluşan taslak görüşme formu görüşme öncesi nitel araştırmada yetkin olan bir uzmana sunulmuştur. Görüşme formuna Program Değerlendirme alanında bir uzmanın görüşü alınarak son şekli verilmiştir. Görüşme formunda açık uçlu 8 soru ve sondalar yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasının sebebi, bu teknikte araştırmacı gerek duyduğunda ek soru yöneltebilir, bu durum araştırmacıya araştırmasında esneklik ve araştırdığı konu ile ilgili ayrıntılı bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013; Erkuş, 2014; Özçetin, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

3.4 Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci Tablo 3.3.'te görüldüğü gibi geniş bir zaman dilimine yayılarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.3. Veri Toplama Süreci

İlgili Tarihler	Yapılan Etkinlik
13-17 Ekim 2014	Envanter ve senaryolar için pilot uygulama öncesi uzman görüşü alınması
4-19 Aralık 2014	Ankara Üniversitesi Rektörlüğünden Etik Kurul onayı alınması ve Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde anket uygulaması için izin alınması
23-27 Şubat 2015	Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde pilot uygulama yapılması
23-27 Mart 2015	Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde envanter ve senaryoların uygulanması
30Mart-3 Nisan 2015	Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ğretim yeleri ile görüşmelerin gerçekleştirilmesi

Tablo 3.3.'te görüldüğü gibi, 13-17 Ekim 2014 tarihleri arasında 'Kişilik zellikleri ile İlgili Algı Envanteri' için pilot uygulama öncesi uzman görüşü alınmıştır. 4-19 Aralık 2014 tarihleri arasında KAE'yi uygulayabilmek için önce Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu onayı alınmış (Bknz Ek 4), daha sonra da Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nden anket uygulaması için (Bknz Ek 5) izin alınmıştır.

23-27 Şubat 2015 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi birinci sınıfta okuyan 27 öğretmen adayına, 40 özellikten oluşan envanterin pilot uygulaması yapılmıştır. Pilot uygulama neticesinde veriler SPSS'e girilip analiz edildikten sonra 23-27 Mart 2015 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi birinci sınıfta okuyan, gönüllü 142 öğretmen adayına 40 özellikten oluşan envanterin asıl uygulaması yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS'e girilmiş ve geçerlik ve güvenirlik (Cronbach alfa güvenirlik katsayısı, Kaiser-Meyer-Olkin değeri, Bartlett's Sphericity Testi değeri) çalışmaları yapılarak veriler analiz edilmiştir.

'Kişilik özellikleri ile İlgili Senaryolar'a ilişkin 17 Ekim 2014 tarihinde nitel alanda iki uzmanın görüşü alınmıştır. Uzman görüşünden sonra bazı özellikleri belirlemede yetersiz olan senaryolar atılmıştır ve böylelikle 20 olan senaryo sayısı 16'ya düşürülmüştür. Yanlış yazılan ve anlatım bozukluğu olan bazı maddelerde düzeltme yapılmıştır. Senaryoları uygulayabilmek için 4-19 Aralık 2014 tarihleri arasında önce Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu'ndan onay (Bknz Ek 4) arkasından da Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nden anket uygulaması için (Bknz Ek 5) izin alınmıştır.

23-27 Şubat 2015 tarihleri arasında birinci sınıfta okuyan 30 öğretmen adayına, 16 kısa hikayeden oluşan senaryoların pilot uygulaması yapılmış, uzman görüşü alınarak gerekli düzeltmelerden sonra asıl uygulama öncesi son şekli verilmiştir. 23-27 Mart 2015 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi birinci sınıfta okuyan, gönüllü 148 öğretmen adayına, 12 kısa hikayeden oluşan senaryoların asıl uygulaması yapılmıştır. Bu senaryolar ile öğretmen adaylarının

öğretmen kişilik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bir öğretmen adayı senaryoların bir sayfasını eksik cevapladığı için kağıdı değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Öğretim üyeleri ile 30 Mart - 3 Nisan tarihleri arasında görüşmeler yapılmıştır. Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmeler 30 dakika ile 50 dakika arası sürmüştür. Elde edilen verilerin daha hızlı ve güvenilir kaydedilmesi ve zamanın daha etkili kullanılması için görüşmeler önceden izin alınarak ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Görüşmelerin hepsi araştırmacı tarafından yapılmıştır. Görüşmecilerin samimi ve doğru cevaplar vermesi için elde edilen verilerin gizli tutulacağı ve isimlerin saklanacağı, yüksek lisans tezi dışında başka bir amaçla kullanılmayacağı belirtilmiştir. Ses kayıt cihazındaki görüşme kayıtları daha sonra metne geçirilmiştir.

3.5 Veri Analizi

Toplanan nicel ve nitel veriler ayrı ayrı analiz edildikten sonra birleştirilmiştir.

3.5.1 Kişilik Özellikleri İle İlgili Algı Envateri'nden (KÖAE) Elde Edilen Verilerin Analizi

KÖAE'den elde edilen veriler SPSS'e girildikten ve keşifsel (açımlayıcı) faktör analizine tabi tutulduktan sonra 40 özellikten oluşan KÖAE'nin 21 özellikten oluşan 6 boyutlu bir yapıya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Birinci sınıf öğretmen adaylarının KÖAE'e verdiği cevaplarda her bir özelliğin dereceleme değeri yazılmıştır. Böylece her bir boyuta ait özelliğin frekans, yüzdeler, aritmetik ortalaması ve standart sapması ile her bir boyutun aritmetik ortalaması hesaplanmıştır.

3.5.2 Kişilik Özellikleri İle İlgili Senaryolar'dan (KÖS) Elde Edilen Verilerin Analizi

Kişilik özellikleri ile ilgili senaryoların (KÖS) çözümlenmesinde içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. İçerik analizinde hedef, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması ve bulguların yorumlanması bölümlerinden oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

1. Verilerin kodlanması: Kodlamada araştırmacı elindeki verileri inceleyerek, anlamlı kısımları ayırmaya ve her bölümün kavramsal olarak ne anlama geldiğini bulmaya çalışmaktadır. Kendi içerisinde anlamlı bir bütün olan kısımlar, araştırmacı tarafından isimlendirilir yani kodlanmaktadır.
2. Temaların bulunması: Bu aşamada kodlar bir araya getirilerek aralarında benzerlik ve farklılıklar bulunarak belirlenir ve birbirleri ile ilişkili olan kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmaktadır. Nitel araştırmada temalar, tümevarımcı bir araştırma deseninde verilerin incelenmesi ve ortaya çıkan kodlara dayalı olarak belirlenebilmektedir. Önceden kuramsal çerçevesi iyi oluşturulmuş bir araştırmada ise, temaların bir bölümünün bu kuramsal çerçeveye dayalı olarak önceden belirlenmesi mümkün olmaktadır.
3. Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması: Üçüncü aşamada veri setinin farklı bölümlerde bulunan verileri tanımlamak ve ortaya çıkan temalara göre birbirleriyle ilişkili olarak sunmak gerekmektedir.
4. Bulguların yorumlanması: Son aşamada ise tanımlanan ve sunulan bulgular araştırmacı tarafından yorumlanıp, birtakım sonuçlar çıkarılmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Senaryolar aşağıdaki aşamalardan geçerek analiz edilmiştir:

- Öncelikle ğretmen adayları A1, A2,...A147 olarak kodlanmıştır.
- Sonra ğretmen adaylarının birinci senaryoya verdiği cevapların tümü sırayla okunmuştur.
- Her senaryoya verilen cevaplar, önceden belirlenen ve veri analizi sonucunda ortaya çıkan kişilik özellikleri doğrultusunda temalaştırılarak kategorize edilmiştir (Bknz Tablo 3.4).
- Her senaryo temalaştırılarak analiz edilirken, ğretmen adaylarının probleme ilişkin yazdığı cevaplar alt temalar şeklinde gruplandırılmıştır (Bknz Ek 10).
- Probleme ilişkin olarak oluşturulan alt temalardaki cevapların frekans ve yüzdelikleri bulunmuştur (Bknz Ek 7).
- Senaryolarda ortaya çıkan tema ve alt temalar hem eğitimde program geliştirme alanında hem de nitel araştırma yöntemlerinde uzman olan bir kişiye gösterilerek dönüt alınıp ona göre yeniden düzenlenmiş ve böylelikle, tema ve alt temaların teyidi yapılmıştır.

Tablo 3.4. Senaryoların Ortaya ıkardığı Kişilik zellikleri

Boyut	Senaryo	Temalar
İnsancıl	1	Sabırlı, anlayışlı, hoşgörülü
	2	Küçümsemeyen, alay ve hakaret etmeyen
Demokratik	3	Ayrımcılıktan uzak ve adaletli
	4	ğrenci beklenti ve gereksinimlerini dikkate alan
Model Olan	5	Dürüst, verdiği sözü tutan
	6	Davranışları ile model olan
Yenilikçi	7	zm üreten
	8	Kendini yenileyen, teknolojik gelişmeleri takip eden
Sosyal Beceriye Sahip	9	İletişim becerisine sahip
	10	Duygularını uygun olarak ifade edebilen
Kendine Güvenen	11	Sorumluluk sahibi
	12	Kararlı

3.5.3 Görüşme Sorularından Elde Edilen Verilerin Analizleri

Veri analizi için, ilk önce öğretim üyelerini ile yapılan görüşmelerin transkripsiyonu yapılmış ve defalarca okunup araştırma soruları ışığında kodlanmıştır (Bknz Ek 8). Her bir öğretim üyesinin aynı soruya verdiği cevaplar içerik analizine tabi tutulmuş ve benzer açıklamalar birleştirilmiş ve konu ile ilişkili olmayanlar ayıklanmıştır. Daha sonra belirli tema ve alt temalar belirlenmiş ve ilgili alıntılarla birlikte sunulmuştur (Bknz Ek 9). Daha sonra iki uzmanın görüşü alınarak ilgili yerlerde düzeltmeler yapılmış ve teyid edilmiştir. Öğretim üyeleri ÖÜ1, ÖÜ2, ÖÜ3, ÖÜ4 ve ÖÜ5 şeklinde kodlanmıştır.

3.6 Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliliği hem nicel hem de nitel açıdan sağlanmıştır.

3.6.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri'nin Geçerlik ve Güvenirliliği

Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri'nin geçerlik ve güvenirliliği için faktör analizi yapılmıştır. Envanterin içerik geçerliği ve yapısal geçerliği üzerinde çalışılmıştır. Araştırmada içerik geçerliğinin sağlanması için literatür taraması yapılmış, uzman görüşü alınmış ve pilot uygulama yapılmıştır. Envanterin yapısal geçerliğinin ölçülmesi için açımlayıcı faktör analizinden yararlanılmıştır. Faktör analizi için SPSS 18.0 paket programı kullanılmıştır. Tablo 3'te Cronbach alfa katsayısı (α), her bir yapının açıkladığı varyans (VE), KMO değerleri Ki kare (χ^2) ve faktör yükleri gösterilmiştir. Bu envanterden elde edilen bulgular ile nitel araştırmadan elde edilen bulgular karşılaştırılıp araştırma soruları ışığında sunulmuştur.

3.6.1.1 Keşifsel Faktör Analizi

Faktör analizi, birbiriyle alakalı p adet değişkeni bir araya getirerek az sayıda ilişkisiz ve kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler edinmeyi, keşfetmeyi hedefleyen çok değişkenli bir istatistiktir. Faktör analizi açımlayıcı (keşfedici) ve doğrulayıcı olmak üzere ikiye ayrılır. Açımlayıcı faktör analizi, değişkenler arasındaki ilişkiden hareketle faktör bulmayı amaçlayan bir işlemdir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı (α) test puanları arasındaki içtutarlılığı irdelemek amacıyla test cevaplarının üç ve daha fazla olması durumunda alfa (α) katsayısı kullanılır. Hesaplanan güvenilirlik katsayısının 0.70 ve daha yüksek olması kafi görülmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Araştırmada birinci faktör (Yenilikçi) 0.832, ikinci faktör (Kendine Güvenen) 0.810, üçüncü faktör (İnsancıl) 0.742, dördüncü faktör (Demokratik) 0.656, beşinci faktör (Sosyal Beceri) 0.672, altıncı faktör (Merhametli) 0.656 şeklindedir (Bknz Tablo 3.5.).

Tablo 3.5. Keşifsel Faktör Analiz Sonuçları

	Faktör Yükleri
Yenilikçi (Cronbach $\alpha=0,832$, A.V=% 26,076)	
Yenilikçi	0.749
Üretken	0.710
Araştırmacı	0.707
Teknolojik gelişmeleri takip eden	0.696
Yaratıcı	0.688
Yeni fikirler öne sürebilen	0.628
Kendine güvenen (Cronbach $\alpha=0,810$, A.V= % 12,407)	
İletişim becerisi yüksek	0.758
Kendine güvenen	0.750
Girişken	0.725
Cana yakın	0.649
İnsancıl (Cronbach $\alpha= 0,742$, A.V= % 9,591)	
Anlayışlı	0.816
Sabırlı	0.794
Hoşgörülü	0.712
Demokratik (Cronbach $\alpha= 0,656$, A.V= % 7,483)	
Farklı görüşlere saygılı	0.772
Bireysel farklılıkları yadırgamayan	0.760
Ayrımcılıktan uzak	0.676
Sosyal beceriye Sahip (Cronbach $\alpha= 0,672$, A.V= % 5,871)	
Sinirlenince kendine hakim olabilen	0.805
Duygularını kontrol edebilen	0.750
Saldırganlık duyguları ile baş edebilen	0.624
Merhametli (Cronbach $\alpha= 0,656$, A.V= % 5,167)	
Fedakar	0.823
Yardımsaver	0.747
N=290; KMO= 0,780 Bartlett Sphericity Testi Chi-Square=1147,802 P=0,000 $\alpha < 0.05$ Toplam Açıklanan Varyans= % 66.595 Faktör yükleri ≥ 0.50	
Not: Explained Variance (Açıklanan Varyans)	

Örnekleme büyüklüğü bakımından faktör analizi için veri yapısının uygunluğunu test etmeye yönelik Kaiser-Meyer-Olkin testi kullanılır. Kaiser-Meyer-Olkin değerinin yüksek çıkması ölçekteki her bir değişkenin başka değişkenler tarafından kusursuz bir biçimde tahmin edileceği anlamındadır. Kaiser-Meyer-Olkin testinin 0.50'den

düşük çıkması halinde faktör analizine devam edilemez (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Bu çalışmada örneklem büyüklüğü 0,78 olduğu için örneklem büyüklüğü yeterlidir. Bartlett's Sphericity Testi (Ki kare, x^2) değerine ilişkin anlamlılık düzeyinin % 5'ten küçük olması veri kalitesinin faktör analizine uygun olduğunu gösterir. Bartlett's Sphericity Testi değeri 1147, 802, $p=0.000$ 'dır.

Öğretmen adaylarının kişilik özelliklerini incelemek için geliştirilmiş olan envanterdeki maddelerin belirli boyutlar altında toplanıp toplanmadığı tespit etmek için faktör analizi yapılmıştır. 40 maddeden oluşan envanter faktör analizi sonucu Tablo 3.5.'te görüldüğü gibi 6 faktörlü ve 21 maddeden oluşan bir yapı kalmıştır. 1. Faktör 'Yenilikçi' başlığı altında; Yenilikçi, Üretken, Araştırmacı, Teknolojik gelişmeleri takip eden, Yaratıcı, Yeni fikirler öne sürebilen; 2. Faktör 'Kendine Güvenen' başlığı altında; İletişim becerisi yüksek, Kendine güvenen, Girişken, Cana yakın; 3. Faktör 'İnsancıl' başlığı altında; Anlayışlı, Sabırlı, Hoşgörülü; 4. Faktör 'Demokratik' başlığı altında; Farklı görüşlere saygılı, Bireysel farklılıkları yadırgamayan, Ayrımcılıktan uzak; 5. Faktör 'Sosyal Beceri' başlığı altında; Sinirlenince kendine hakim olan, Duygularını kontrol edebilen, Saldırgan duygularla başa çıkabilen; 6. Faktör 'Merhametli' başlığı altında; Fedakar, Yardımsever maddeleri yer almıştır.

Faktör yük değerleri, maddelerin faktörle ilişkisini açıklamaktadır. Faktör yük değerlerinin yüksek olması beklenmektedir. Faktör yük değerinin 0.63 olması halinde çok iyi, 0.63'ten büyük olması mükemmel olarak açıklanmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Araştırmada faktör yük değerleri 0.624 ile 0.823 arasında dağılım göstermektedir.

Kişiliği envanter ile incelenmeye çalışan modelin 6 boyuttan meydana geldiği için envanterin belirli yapıyı ölçtüğü dolayısıyla yapısal geçerliğe sahip olduğu görülmüştür.

3.7 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar ve Görüşme Sorularının Geçerlik ve Güvenirliği

Nitel çalışmalarda geçerlik ve güvenirlilik konusu inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlık, teyit edilebilirlik kavramlarıyla ele alınmaktadır (Miles and Huberman, 1994). Araştırma sonuçlarının nesnellliğini ve doğruluğunu artırmak için aşağıdaki stratejiler kullanılmıştır.

İç geçerlik (İnandırıcılık) araştırma bulgularının dış dünyadaki gerçekliğe uygun olup olmadığı ile ilgilidir (Merriam, 2013). Nitel bir araştırmada inandırıcılığı artırmak için, araştırmacının veri toplama araçlarını çeşitlendirmesi, farklı yöntemlerle verilere ulaşması, araştırma konusunda uzmanların çalışmayı ayrıntılı incelemesi ve farklı bakış açısıyla araştırmayı değerlendirmesi ve araştırmada elde edilen verileri katılımcılarla paylaşması ve onların teyidinin alınması önem taşımaktadır. (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013; Merriam, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2008). İnandırıcılığı artırmak için pilot uygulama öncesi ve asıl uygulama sonrası nitel veri toplama araçları (senaryolar ve görüşme soruları) nitel araştırmada uzman olan iki kişinin görüşüne sunulmuş ve uzman görüşü alınmıştır.

Nitel araştırmalarda geçerliği ve güvenirliği sağlamada kullanılan stratejilerden biri de çeşitlemedir. Denzin'e (1978) göre, incelenen konuyu daha iyi anlayabilmek için kapsamlı bir strateji olan veri ve yöntem çeşitlemesi kullanılır. Veri çeşitlemesi, farklı veri kaynaklarını (kişiler, zaman, yer ve bunlar gibi) kapsarken, yöntem

çeşitlemesi problemi incelemek için çoklu yöntemleri (görüşme, belgeler, rapor ve bunlar gibi) içerir (akt. Patton, 2002). Çeşitleme farklı veri kaynakları, farklı veri toplama ve analiz yöntemlerinin işe sürülerek araştırma sonuçlarının inandırıcılığını artırmak için yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada nicel (envanter) ve nitel (senaryolar ve görüşme) veri araçları kullanılarak yöntem çeşitlemesi yapılmıştır.

Araştırmada tutarlılığı sağlamak için sadece pilot uygulama öncesi ve asıl uygulama sonrası uzman görüşü alınmakla kalınmamış her aşamada (veri araçlarının oluşturulması, verilerin toplanması, veri analizi) uzman görüşüne başvurularak araştırmanın her adımında tutarlılığın sağlanmasına çalışılmıştır. Teyit edilebilirlik, çalışma sonuçlarının gerçeği yansıtması ve araştırmacının subjektif kararlardan ve varsayımlardan uzak olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Çalışmadan elde edilen bulgu ve yorumlar ham verilerle bir uzman tarafından karşılaştırılmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

3.8 Etik İlkeler

Araştırma etiği, bilimsel bir araştırmanın tasarlama ve yürütülmesi aşamasında uyulması gereken ahlaki ve bilimsel kurallardır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013). Bir çalışmanın güvenilirliğini sağlayan etkenlerden biri ilgili çalışmanın inandırıcı olmasıdır. Bunun olması için de çalışmanın etik bir şekilde planlanıp gerçekleştirilmesinde araştırmacının güvenilir olması gerekmektedir (Merriam, 2013). Bu araştırma etik ilkeler göz önünde bulundurularak yürülmüş ve gerçekleştirilmiştir. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde araştırma yapmak için hem Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu'ndan kullanılacak veri toplama araçlarının (KÖAE, KÖS, görüşme soruları) bilimsel etik ilkelere uygun

olduğu ile ilgili onay alınmış (Bknz Ek 4), hem de Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi'nden veri araçlarının uygulanmasına yönelik gerekli izin alınmıştır (Bknz Ek 5). Öğretmen adaylarına uygulama öncesi çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarını gösteren görüşme izin formu imzalatılmıştır (Bknz Ek 6). Katılımcılardan soruları içtenlikle cevaplamaları için isimleri belirtilmemiştir. Araştırma yapılacak sınıflarda ders sorumlusundan önceden izin alınmıştır. Ayrıca öğretim üyelerinden gönüllü olanlarla görüşme yapılmış ve görüşme esnasında ses kayıt cihazının kullanılması için izin alınmıştır.

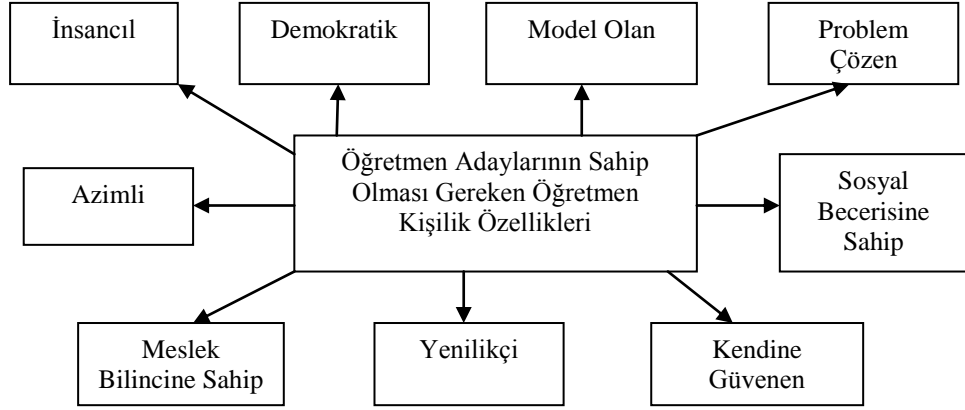
Bölüm 4

BULGULAR

Bu çalışmanın amacı Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının sahip olduğu öğretmen kişilik özelliklerini incelemektir. Bu amaca ulaşmak için geliştirilen ve ön uygulaması yapılan ‘Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri’ (KÖAE), ‘Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar’ (KÖS) ve görüşme soruları Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde okuyan birinci sınıf öğretmen adaylarına uygulanıp analiz edilmiştir. Bu bölümde, elde edilen bulgular dört araştırma sorusuna cevap verecek şekilde sunulmuştur.

4.1 Öğretmen Adaylarının Sahip Olması Gereken Öğretmen Kişilik Özellikleri

Gönüllü 5 öğretim üyesi ile yapılan görüşmelerin analizi neticesinde öğretmen adaylarının sahip olması gereken kişilik özellikleri Şekil 4.1’de görüldüğü gibi dokuz boyutta - ‘İnsancıl’, ‘Demokratik’, ‘Model Olan’, ‘Problem Çözen’, ‘Sosyal Beceriye Sahip’, ‘Kendine Güvenen’, ‘Yenilikçi’, ‘Meslek Bilincine Sahip’, ‘Azimli’ - ortaya çıkmıştır.

Şekil 4.1. Öğretmen adaylarının sahip olması gereken öğretmen kişilik özellikleri

4.1.1 İnsancıl

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının ‘İnsancıl’ boyutu altında *Sabırlı*, *İyi İnsan Olan* ve *İnsanları Seven* özelliklerine sahip olmaları gerektiği ortaya çıkmıştır.

Öğretim üyelerinden biri (ÖÜ4) öğretmenlik mesleğini seçen öğretmen adaylarının sabırlı kişilik özelliğine sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Diğer öğretim üyesi (ÖÜ3) ise öğretmen adaylarında bulunması gereken kişilik özelliklerinden biri olarak öğrencilerini sevmesi ve onlara sevgiyi aktarmayı bilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Öğretim üyesi şöyle söylemiştir: “İnsanları sevecek ki öğrencileri de sevsin. Bir öğretmen her şeyden önce iyi bir insan olmalıdır ki yaptığı işi sevsin, öğrencilerini sevsin, bu sevgiyi onlara da aktarsın, onlar da başkalarına aktarsın.”

4.1.2 Demokratik

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşme verilerinin analizine göre, öğretmen adaylarının ‘Demokratik’ boyutu altında *Demokratik ve Farklı Düşüncelere Saygılı Olan* özelliğine sahip olmaları gerektiği ortaya çıkmıştır.

Öğretim üyelerinin bir kısmı (f:2) öğretmen adaylarının öğrencilerin sınıfta düşüncelerini rahatça ifade edebileceği demokratik bir atmosfer yaratabilmeleri gerektiğini dile getirmiştir. Bir öğretim üyesi (ÖÜ3), Türkiye’de bireyin ön planda tutulduğu bir sistemin benimsendiğinin altını çizerek şöyle söylemiştir:

“Yani devletler bireyler içindir anayasamızda, milli eğitimin genel amaçlarında böyle yazıyor. Demokratik kültürü içselleştirmiş ve bunu bir davranışa dönüştürmüş, hem inanmış hem ne olduğunu bilen bireyler yetiştirmek istiyorsak onların kendilerini ifade edebilecekleri ortamları yaratmalıyız. O yüzden bir öğretmen bir kere bunu sınıfta yaratmalı.”

Diğer bir öğretim üyesi (ÖÜ4) ise, öğretmen adaylarının farklı düşüncelere saygılı olmalarının öğretmenlik mesleğinin gereklerinden biri olarak görmüştür. Bu görüş şu şekildedir: “Karşısındaki taraf farklı bir şey söylese de bunu yadırgamadan, insani çerçevelerde değerlendirerek, kendi bildikleri çerçevesinde bir cevabı olması gerekiyor.”

4.1.3 Model Olan

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşme bulguları ayrıca öğretmen adaylarının ‘Model Olan’ boyutu altında *Dürüst Olan, Düşünce ve Davranışları ile Model Olan* özelliklerine sahip olmaları gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Öğretim üyelerinin biri (ÖÜ1) öğretmen adaylarının sahip olması gereken özelliklerinden birisinin onların dürüst olarak rol model olmaları gerektiğidir. “Öğretmen dürüst olmalı. Bu ahlak eğitimi ile ilgili bir hadisedir.” demiştir.

Öğretim üyelerinin bir kısmı (f:2) ise öğretmen adaylarının düşünce ve davranışları ile model olmaları gerektiğinin altını çizmiştir. Diğer bir öğretim üyesi (ÖÜ2) ise öğretmenlik mesleğini seçen öğretmen adayının davranışları ile öğrencilere rol model ve örnek olması gerektiğini vurgulamıştır. Bir diğer öğretim üyesi (ÖÜ3) de, öğretmen davranışlarının öğrenci davranışlarına yansımadaki rolünü ve önemini şöyle ifade etmiştir: “Eğitimde öğretmen rol modeldir. Dolayısı ile sizin sahip olduğunuz özellikler öğrencilere de geçmektedir. Bir ders nasıl anlatılır, öğrenci nasıl karşılanır? Bunları görmesi lazım ki senden görecektir. Sen demokratik olacaksın ki o da olsun.”

4.1.4 Problem Çözen

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşme bulguları ayrıca öğretmen adaylarının ‘Problem Çözen’ boyutu altında *Problem Çözme Becerisi Olan ve Öğrenci Problemleri ile İlgilenen* kişilik özelliğine sahip olmaları gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Öğretim üyelerinden biri (ÖÜ3) öğretmenlik mesleğini seçen öğretmen adaylarının problem durumunda anında karar verip uygulamaya geçmesinin ve öğrencilerin her hareketinin farkında olması gerektiğinin önemini şöyle vurgulamıştır:

“Problem çözme becerimizin olabilmesi için sizin problemden haberiniz olması gerekir. Eğer öğrencisinin gözünün içine bakmadan konuşan, öğrencisinin varlığının dahi farkında olmayan, sadece kasetten farklı olmayan düğmesine basıldığında gelip dersini anlatan giden insan olursanız, öğrencinizin oturduğu yeri, kıyafetini, sonuna kadar hafızanıza yazmamışsanız, aç geldiğinden haberiniz yoksa, yüzündeki derin kederden haberiniz yoksa ya da neşeden haberiniz yoksa, siz daha problemin farkında değilsiniz ki problem çözebilirsiniz.”

Aynı öğretim üyesi (ÖÜ3) ayrıca, kendi sınıfında bir öğrencisinin yaşadığı deneyimi paylaşarak, öğretmenin problem çözme kişilik özelliğine sahip olmasının önemini

şöyle vurgulamıştır: “Oralarda doğru karar verip problem yaratmadan çözecek. Bir problem çıkmışsa ortaya o problemi her iki tarafı da susturarak çözmek zorundasın.”

4.1.5 Sosyal Beceriye Sahip

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşme bulgularına göre, öğretmen adaylarının ‘Sosyal Beceriye Sahip’ boyutu altında *İletişim Becerisine Sahip* olmaları gerektiği ortaya çıkmıştır.

Öğretim üyelerinden birisi (ÖÜ1) öğretmenlik mesleğini seçen öğretmen adaylarının meslek gereği mesajı iyi iletebilmesi gerektiğini şöyle vurgulamıştır:

“Öğretmenlik önemli ölçüde bir iletişim işidir. İletişim aracılığıyla konuşması, yazılı, sözlü ve sözsüz iletişim yollarıyla öğrenciye bir mesaj aktarıyor... Öğretmenin mesajlarını iyi iletebilmesi ve ayrıca iletecek mesajı olması gerekir. Mesaj iletme tarzı ve mesajın kendisi önemli. Bundan iki şey çıkarabiliriz. Birincisi öğreteceği konuları bilmesi lazım. İkincisi bunu öğrencinin en iyi anlayabileceği bir şekilde aktarması gerekiyor.”

4.1.6 Kendine Güvenen

Görüşme bulguları ayrıca öğretmen adaylarının ‘Kendine Güvenen’ kişilik özelliğine sahip olmaları gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Öğretim üyelerinden birisi (ÖÜ3) öğretmenlik mesleğini seçen öğretmen adaylarının kendine güven duymadığında, anlattıklarının da güvenilir olmadığı izlenimi uyandırdığını vurgulamıştır. İlgili görüşü şu şekildedir:

“Birisi ile bir iş yaparken sürekli sana soruyorsa sen lider pozisyonundasın. Karar almada sürekli alternatifler arasında boğulup kalıyorsa o insana güvenemezsiniz ki. Kendine güvenmeyen bir adama ben de güvenemem. O yüzden öğretmen olarak kendine güvenmeyen bir insanın anlattığının da güvenilir olması için onun kendine güveniyor olması lazım. Yine sosyal bir insan olması lazım.”

4.1.7 Yenilikçi

Görüşme verilerinin ortaya çıkardığı diğer bir bulgu ise, öğretmen adaylarının ‘Yenilikçi’ boyutu altında *Kendini Yenileyen* özelliğine sahip olmaları gerektiğidir.

Öğretim üyelerinin çoğu (f:4) öğretmen adaylarında bulunması gereken kişilik özelliklerinden birinin de kendini yenileyen özelliği olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretim üyelerinden biri (ÖÜ1) öğretmen adaylarının kendilerini geliştirmelerinin önemini vurgulamıştır.

Diğer öğretim üyesi (ÖÜ3) yeni nesil ile iletişim kurabilmek için öğretmen adaylarının kendini yenileyip teknolojik gelişmeleri takip etmesinin önemine şöyle işaret etmiştir: “Yenilikçi olmalı. Teknoloji çağındayız sürekli bir yenilenme var öğrenci kendini sürekli yeniliyor. O öğrencilerle irtibat, kontak kurabilmek ve hayatında yer alabilmek sıcak bir ilişki yaratabilmek gerekli.”

Diğer bir öğretim üyesi (ÖÜ4) de öğretmen adaylarının donanımlı olması gerektiğini şöyle dile getirmiştir: “Bizim meslek bir şeyi öğrendik bundan sonra bir daha karşımıza çıkmaz. Sürekli değişen, sürekli yenilenen bir alanımız var. Bu alandaki yeniliklere donanımlı olmadan eskiden ne olduğunu bilmeden, sonradan üzerine herhangi bir şey koymadan, mümkünatı yok.”

Başka bir öğretim üyesi (ÖÜ5) ise öğretmen adaylarının kendini sosyal anlamda geliştiren bir kimliğe sahip olması gerektiğini düşündüğünü dile getirmiştir.

4.1.8 Meslek Bilincine Sahip

Öğretim üyelerinin çoğu (f:3) öğretmen adaylarının ‘Meslek Bilincine Sahip’ olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu öğretim üyeleri öğretmen adaylarının mesleği geçim aracı olarak değil, mesleğin önemini farkında olarak seçmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Öğretim üyelerinden biri (ÖÜ1) görüşünü şöyle ifade etmiştir: “Mesleği sevmesi, bu işin mana ve ehemmiyetinin farkında olması gerekiyor. Sadece geçim aracı olarak değil aynı zamanda o mesleğin gereğini yerine getirebilmeli, öğrencilerin öğrenmesinden kendini sorumlu tutması, öğrencilerin iyiliğini düşünmeli.”

Diğer öğretim üyesi (ÖÜ2) öğretmen adaylarının meslek konusunda farkındalık sahibi olmasının önemini altını çizerken, başka bir öğretim üyesi (ÖÜ3) öğretmen adaylarının öğrencileri, sınıfı ve mesleği benimsemesi gerektiğini dile getirmiştir.

4.1.9 Azimli

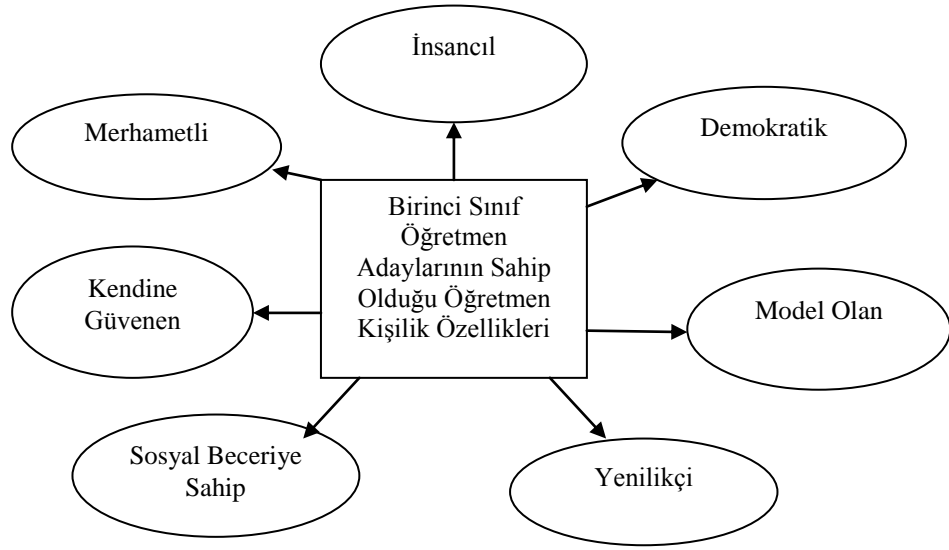
Öğretim üyelerinden yalnızca birisi öğretmen adaylarında bulunması gereken bir diğer kişilik özelliğinin de ‘Azimli’ olması gerektiğini ifade etmiştir. Öğretim üyesinin (ÖÜ4) öğretmenlik mesleğini seçen bir öğretmen adayının zorluklar karşısında kolay kolay pes etmeyen azimli bir insan olması gerektiğinin önemini belirtmiştir.

4.2 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Sahip Olduğu Öğretmen

Kişilik Özellikleri

Öğretmen Adaylarının ‘Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri’, ‘Öğretmen Adaylarının Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar’ ve görüşme sorularından elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular birinci sınıf öğretmen

adaylarının sahip olduğu kişilik özelliklerini yedi boyutta Şekil 4.2.’de görüldüğü gibi - ‘İnsancıl’, ‘Demokratik’, ‘Model Olan’, ‘Yenilikçi’, ‘Sosyal Beceriye Sahip’, ‘Kendine Güvenen’, ‘Merhametli’ – ortaya koymuştur.

Şekil 4.2. Birinci sınıf ğretmen adaylarının sahip olduğu ğretmen kişilik zellikleri

4.2.1 İnsancıl

Çoklu veri kaynaklarından elde edilen veriler birinci sınıf ğretmen adaylarının ‘İnsancıl’ kişilik özelliğine sahip olduklarını her bir veri kaynağına göre şöyle ortaya koymuştur.

4.2.1.1 Kişilik zellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf ğretmen adaylarının envanterden elde edilen ‘İnsancıl’ kişilik özelliği ile ilgili veriler Tablo 4.1.’de verilmiştir.

Tablo 4.1. İnsancıl Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler

Maddeler	5	4	3	2	1	\bar{X}	SS
	Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiç		
	N	N	N	N	N		
1. Sabırlı	39 27.5	47 33.1	47 33.1	7 4.9	2 1.4	3.8	0.9
2. Hoşgörülü	37 26.1	77 54.2	25 17.6	3 2.1	0 0	4.0	0.7
3. Anlayışlı	40 28.2	81 57.0	19 13.4	2 1.4	0 0	4.1	0.6

\bar{X} : 3.9

Tablo 4.1.'de görüldüğü gibi, birinci sınıf öğretmen adayları 'İnsancıl' başlığı altında *Sabırlı* (\bar{X} =3.8), *Hoşgörülü* (\bar{X} =4.0) ve *Anlayışlı* (\bar{X} =4.1) öğretmen kişilik özelliklerine sahip oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Tablodaki bulgular öğretmen adaylarının insancıl (\bar{X} =3.9) özelliğini sık sık taşıdıkları görüşünde olduklarını göstermektedir.

4.2.1.2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolardan Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf öğretmen adaylarının birinci ve ikinci senaryolara (Bknz Ek 2) verdiği cevapların analizleri, öğretmen adaylarının 'İnsancıl' boyutu altında *Sabırlı*, *Anlayışlı* ve *Hoşgörülü* ve *Küçümsemeyen*, *Alay* ve *Hakaret Etmeyen* kişilik özelliklerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

4.2.1.2.1 Sabırlı, Anlayışlı ve Hoşgörülü

Birinci senaryoya (Bknz Ek 2) verilen cevapların analizi %95 öğretmen adayının *Sabırlı*, *Anlayışlı* ve *Hoşgörülü* olduğunu ortaya çıkarmıştır. Öğretmen adayları duruma ilişkin olarak *Sınıfa açıklama yapacaklarını*, *Sınıfı Uyaracaklarını*, *Öğrenciye destek olacaklarını* ve *Öğrenciyle özel olarak ilgileneceklerini* dile

getirmişlerdir. Bu bağlamda *Sabırlı, Anlayışlı ve Hoşgörülü* olarak nitelendirilmişlerdir.

Sınıfa açıklama yapma. Öğretmen adayından %66'sı birinci senaryodaki probleme ilişkin olarak sınıfa açıklama yapacağını söylemiştir. Bu duruma ilişkin verilen bazı görüşler şöyledir:

“Tüm sınıfa kendilerini şanslı hissetmelerini Türkiye Cumhuriyeti’ni oluşturan birçok değişik din, dil, ırk ve mezhepten insanların olduğunu ve her yörenin ayrı bir şivesi, gelenek ve göreneğe sahip olduğunu ve bu arkadaşınız sayesinde Doğu şivesini tanıyacağız derdim.” (ÖA40)

“Millet ayırt etmeksizin Türkiye sınırlarında yaşayan herkesin eşit olduğunu hatırlatır, insanların kendi seçmediği değerleriyle yargılamamak gerektiğini vurgularım.” (ÖA6)

Sınıfi uyarma. Bunun yanında öğretmen adaylarının %59'u probleme ilişkin olarak sınıfi bir şekilde uyaracağını söylemiştir. Bazı öğretmen adayları şöyle söylemiştir:

“Konuşan arkadaşımıza saygı duyun diyerek sınıfi uyarırdım.” (ÖA2)

“Çocuklara sessiz olmalarını söyledim. Başka arkadaşları konuşurken sadece dinlemelerini ve alay etmemeleri gerektiğini söyledim.” (ÖA27)

Öğrenciye destek olma. Ayrıca öğretmen adaylarının %29'u probleme ilişkin olarak öğrenciye destek olacağını dile getirmiştir. Bu doğrultudaki bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Sözü o öğrenciye vererek utanmadan gururla konuşabileceğini söyleyerek cesaret verip kendini ezik hissetmemesini sağladım.” (ÖA89)

“Susan çocuğun yanına giderek tekrar konuşmasını söyler ve ona destek olurum.” (ÖA5)

Öğrenciyle özel olarak ilgilenme. Son olarak öğretmen adaylarının %7'si de öğrenciyle özel olarak ilgileneceğini ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin yazılan görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Teneffüste çocuğu yanına çağırarak ona bol bol kitap okuması gerektiğini söylerim.” (ÖA26)

“O öğrenciyle bire bir konuşarak ileriye dönük kafasında problem olmaması için çabalardım.” (ÖA71)

Tüm bu olumlu özelliklerin aksine, %5 öğretmen adayı *Gülen öğrencilere şiddet uygulayacağını, Utanan öğrenciyi görmezden geleceğini ve Sınıfı azarlayacağını söylediğinden* dolayı *Sabırlı, Anlayışlı ve Hoşgörülü* olarak ele alınmamıştır. Bu yöndeki görüşlerden bazıları şöyledir.

“Sınıfa kızardım. Kimse ailesini seçme hakkına sahip değil. Herkesin yetişme ortamı farklıdır. Bununla dalga geçmek ahlaksızlıktır.” (ÖA17)

“Ağızına iki tane çakarım. Yaptığı çok ayıp.” (ÖA98)

4.2.1.2.2 Küçümsemeyen, Alay ve Hakaret Etmeyen

İkinci senaryoya (Bknz Ek 2) verilen cevapların analizi öğretmen adaylarının %99'unun *Küçümsemeyen, Alay ve Hakaret Etmeyen* kişilik özelliklerine sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Senaryodaki duruma ilişkin olarak öğretmen adayları *Öğrenciyi çalışmaya yönlendireceklerini, Yumuşak bir şekilde davranacaklarını, Dersi tekrar anlatacaklarını, Özel olarak ilgileneceklerini ve Öğrenciyi uyaracaklarını* söylediklerinden dolayı *Küçümsemeyen Alay ve Hakaret Etmeyen* kişilik özelliklerine sahip olarak sınıflandırılmışlardır.

Öğrenciyi çalışmaya yönlendirme. Bu öğretmen adaylarının %28'i ikinci senaryodaki probleme ilişkin olarak öğrenciyi çalışmaya yönlendireceğini söylemiştir. Bu öğretmen adaylarının konu ile ilgili görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Onun üzerine gitmeden derse hazırlıklı gelmesini tekrarlardım.” (ÖA28)

“Konuya biraz çalışması gerektiğini söylerim.” (ÖA74)

Öğrenciye yumuşak bir şekilde davranma. Öğretmen adaylarının %25'i problemle ilgili olarak anlamayan öğrenciyi yumuşak bir şekilde davranacağını ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin bazı alıntılar şöyledir:

“Öğrenciyi sınıf içinde küçük duruma düşürmek istemem bunun bu günlük olduğunu, derse adapte olamadığını düşünürdüm.” (ÖA75)

“Öğrencime samimi davranırdım.” (ÖA53)

Dersi tekrar anlatma. Ayrıca öğretmen adayı %35'i ikinci senaryodaki probleme ilişkin olarak anlamayan öğrenciyi dersi tekrar anlatacağını söylemiştir.

“Hala anlamıyorsa bir öğretmen olarak anlayana kadar anlatırım.” (ÖA42)

“Kendi anlatım tarzımı değiştirir ya da bireysel olarak anlatırdım.” (ÖA86)

Özel olarak ilgilenme. Buna ek olarak öğretmen adaylarının %26'sı senaryodaki duruma ilişkin olarak öğrenciyle özel olarak ilgileneceğini dile getirmiştir. Bu duruma yönelik bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Ders bitiminde yanıma çağırıp sebebini sorarak yardımcı olurdu. Her çocuk özeldir ve farklıdır.” (ÖA18)

“Öğrenciyle ders bitiminde konuşurdum. Dersi neden dinlemedi? Bir sorunun mu var? Anlamakta güçlük mü çekiyorsun? Gibi sorularla anlamaya çalışırdım. Öğrenci büyük bir ihtimalle anlamakta güçlük çekiyor. Onun düzeyine göre tekrar konuyu anlatmaya çalışırdım.” (ÖA22)

Öğrenciyi uyarma. Son olarak adayların %15'i senaryodaki problemle ilişkili olarak problemle ilişkili olarak öğrenciyi uyaracağını söylemiştir.

“Bir sonraki derste daha dikkatli dinlemesini söylerim. Önümüzdeki derste sözlü yapacağımı belirtirim.” (ÖA101)

“Daha dikkatli dinlemesini ikaz ederdim.” (ÖA89)

Bunun yanında öğretmen adaylarının ikinci senaryoya verdikleri yanıtlar yalnızca %1'inin *Öğrenci ile alay edeceğini* ifade ettiği için *Küçümsemeyen, Alay ve Hakaret Ederken Etmeyen* özelliğine sahip olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu yöndeki alıntı aşağıda verilmiştir.

“Niye geliyorsun evladım okula diye azarlardım.” (ÖA66)

4.2.1.3 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerin çözümlenmesi birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının ‘İnsancıl’ boyutu altında *İnsanlara Saygılı Olan* özelliğine sahip olduklarını ortaya çıkmıştır.

4.2.1.3.1 İnsanlara Saygılı Olan

Öğretim üyelerinin bir kısmı (f:2) öğretmen adaylarının insanlara saygılı olduklarını dile getirmişlerdir. Öğretim üyelerinden biri öğrencileri izlenimleri dolayısıyla onları saygılı olarak nitelendirirken, diğer öğretim üyesi ise öğretmen adaylarının derste telefonlarının çalması neticesinde öğrencilerin özür dilemesi davranışına dayanarak öğretmen adaylarını saygılı olarak nitelendirmiştir. Bu görüşü destekleyen alıntılardan bazıları şöyledir.

“Saygılılar. Yeni neslin daha iyi olduğuna inanıyorum.” (ÖÜ1)

“Ders esnasında telefon çalsa kırk kere özür dilerler. Bu onların terbiyesini de gösteriyor.” (ÖÜ3)

4.2.2 Demokratik

Çoklu veri kaynaklarından elde edilen veriler birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Demokratik’ kişilik özelliğine sahip olduklarını her bir veri kaynağına göre şöyle ortaya koymuştur.

4.2.2.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf öğretmen adaylarının envanterden elde edilen ‘Demokratik’ kişilik özelliği ile ilgili veriler Tablo 4.2.’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Demokratik Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler

Maddeler	5	4	3	2	1	\bar{X}	SS
	Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiç		
	N	N	N	N	N		
10. Ayrımcılıktan uzak	88	45	7	2	0	4.5	0.6
	62	31.7	4.9	1.4	0		
32. Bireysel farklılıkları yadırgamayan	99	37	6	0	0	4.6	0.5
	69.7	26.1	4.2	0	0		
39. Farklı görüşlere saygılı	97	37	8	0	0	4.6	0.5
	68.3	26.1	5.6	0	0		

\bar{X} :4.6

Tablo 4.2.’de görüldüğü gibi, birinci sınıf öğretmen adayları ‘Demokratik’ başlığı altında *Ayrımcılıktan Uzak* (\bar{X} =4.5), *Bireysel Farklılıkları Yadırgamayan* (\bar{X} =4.6) ve *Farklı Görüşlere Saygılı* (\bar{X} =4.6) öğretmen kişilik özelliklerine sahip oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Tablodaki bulgular öğretmen adaylarının kendilerini hemen hemen her zaman demokratik (\bar{X} =4.6) olarak gördüklerini göstermektedir.

4.2.2.2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolardan Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf öğretmen adaylarının üçüncü ve dördüncü senaryolara (Bknz Ek 2) verdiği cevapların analizleri öğretmen adaylarının ‘Demokratik’ boyutu altında

Ayrımcılıktan Uzak ve Adaletli ve Öğrencinin Beklenti ve Gereksinimlerini Dikkate Alan kişilik özelliklerine sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır.

4.2.2.2.1 Ayrımcılıktan Uzak ve Adaletli

Üçüncü senaryoya (Bknz Ek 2) verilen cevapların analizi %95 öğretmen adayının *Ayrımcılıktan Uzak ve Adaletli* olduğunu ortaya koymuştur. Öğretmen adayları duruma ilişkin olarak *Derse az katılan öğrenciye söz hakkı vereceklerini, Sınıfta rastgele seçim yapacaklarını, Başarısız öğrenciye söz hakkı vereceklerini, Parmağını ilk kaldıran öğrenciye söz hakkı vereceklerini ve Hiç söz hakkı almamış öğrenciye söz hakkı vereceklerini* ifade etmişlerdir. Bu nedenle, *Ayrımcılıktan Uzak ve Adaletli* olarak nitelendirilmişlerdir.

Derse az katılan öğrenciye söz hakkı verme. Öğretmen adaylarının %22'si üçüncü senaryodaki probleme ilişkin olarak söz hakkını derse az katılan öğrenciye vereceğini söylemiştir. Bu duruma ilişkin verilen bazı görüşler şöyledir:

“Tabi ki ayrımcılık yapmam. Ben genel olarak o anda en az kim parmak kaldırıdıysa ona söz hakkı vermeye çalışırım. Muhtemelen daha çok sevdiğim öğrenciler olacaktır. Fakat bu durum sınıftaki eğitimi etkilememelidir.” (ÖA72)

“Daha önce çok parmak kaldırmayan öğrencime söz hakkı verirdim.” (ÖA10)

Sınıfta rastgele seçim yapan. Öğretmen adaylarının %21'i probleme ilişkin olarak söz hakkını sınıfta rastgele yapacağını belirlemiştir. Bazı öğretmen adayları şöyle söylemiştir:

“Sınıfta sevmediğim öğrenci olmaz. Herkese aynı gözle bakarım. Birini kaldırıp bir sayı söylemesini isterim, o sayı sırasındaki öğrenciyi kaldırırım.” (ÖA40)

“Rastgele birine verirdim ve herkese adaletli bir şekilde söz hakkı verirdim.” (ÖA50)

Başarısız öğrenciye söz hakkı veren. Öğretmen adaylarının %33'ü probleme ilişkin olarak söz hakkını başarısız öğrenciye vereceklerini söylemiştir. Bu doğrultuda bazı alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Söz hakkını başarısız öğrenciye verirdim. Çünkü başarısız olan öğrenci genelde sınıfta en az konuşan, en az parmak kaldıranlardır. Bu fırsatı kaçırmamak için parmak kaldırıyorsa başarısız öğrenciyi kaldırırım.” (ÖA42)

“Başarısız öğrenciye. Başarısız öğrencinin motivasyona ihtiyacı vardır. Bir şey bildiğini fark etmesi onu derslerde başarılı olmaya itecektir.” (ÖA84)

Parmağını ilk kaldıran öğrenciye söz hakkı veren. Öğretmen adaylarının %8'i probleme ilişkin olarak söz hakkını parmağını ilk kaldıran öğrenciye vereceklerini dile getirmiştir. Bu yöndeki görüşlerden bazıları şunlardır:

“İlk kim parmak kaldırıdıysa ona veririm. Haksızlık yapmam.” (ÖA92)

“Önce kim parmak kaldırıdıysa ona verirdim.” (ÖA102)

Hiç söz hakkı almamış öğrenciye söz hakkı veren. Öğretmen adaylarının %8'i probleme ilişkin olarak söz hakkını parmağını ilk kaldıran öğrenciye vereceklerini ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin bazı alıntılar şunlardır:

“Söz hakkını daha önce söz almamış birine verirdim.” (ÖA58)

“Derste daha önce hiç konuşmayan bir öğrenciye verirdim. Bu durumu bir fırsat olarak kullanıp diğer derslerde de konuşmasını sağlamak isterdim.” (ÖA137)

Tüm bu olumlu özelliklerin aksine öğretmen adaylarının %8'i probleme ilişkin olarak söz hakkını sevdiği öğrenciye vereceklerini söylediğinden dolayı *Ayrımcılıktan Uzak ve Adaletli* olarak ele alınmamıştır. Bu duruma ilişkin yazılan görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Ben çok duygusal bir insanım, bana bu şekilde bakan öğrenciye söz hakkını verirdim.” (ÖA46)

“En sevdiğim öğrencime, özgüveni kırılmasın.” (ÖA98)

4.2.2.2.2 Öğrencinin Beklenti ve Gereksinimlerini Dikkate Alan

Dördüncü senaryoya (Bknz Ek 2) verilen cevapların analizi %88 öğretmen adayının *Öğrencinin Beklenti ve Gereksinimlerini Dikkate Alan* kişilik özelliğine sahip olduğunu ortaya çıkmıştır. Öğretmen adayları duruma ilişkin olarak *Ek ders yapmayacaklarını, Hem ders saatinde hem de giden öğrenciler için daha sonra ek ders yapacaklarını* dile getirmiştir. Bu bağlamda öğrenci beklenti ve gereksinimlerini dikkate alan olarak nitelendirilmişlerdir.

Ek ders yapmayan. Öğretmen adaylarından %84’ü dördüncü senaryodaki probleme ilişkin olarak ek ders yapmayacağını söylemiştir. Bu duruma ilişkin verilen bazı görüşler şöyledir:

“Yapmazdım. Onların da okuldan sonra hayatları var. Saygı duymak gerekir.” (ÖA47)

“Yapmazdım. Çünkü kimseye zorla bir şey yapamam. Çünkü verim alamam. Ben o öğrencilerimi ne kadar zorla tutarsam tutayım, onlar istemediği için biran önce ders bitse de gitsek diyecekler, dersi dinlemeyecekler. Bu benim hem de onlar için boşa zaman kaybı olacak.” (ÖA48)

Hem ders saatinde hem de giden öğrenciler için daha sonra ek ders yapan. Ek ders yapan öğretmen adaylarından %3’ü senaryoya ilişkin olarak derse gelemeyen öğrenciler için daha sonra ek ders yapacağını ifade etmiştir. Duruma ilişkin alıntılardan bazıları şöyledir:

“Yapardım. Kalan öğrencilerle devam eder başka bir zaman da tekrar anlatırdım.”

(ÖA6)

Tüm bu olumlu özelliklerin aksine öğretmen adaylarının (18) %12’si *Ek ders yapacağından ve Başka bir gün de gelemeyen öğrencilere ek ders yapmayacağından* dolayı *Öğrencinin Beklenti ve Gereksinimlerini Dikkate Alan* olarak nitelendirilmemiştir. Bu duruma ilişkin bazı alıntılar şunlardır:

“Ek ders yapardım. Çünkü öğretmenin bir otoritesi ve kendini dinletecek kadar bir sözü geçmeli.” (ÖA97)

“Evet çünkü sınıfta bir otoritem var. Bunu için öğrencileri fazla dikkate almam. Çok önemli bir şey olursa başka.” (ÖA114)

“Yapardım. Gidenler gitsin kalan sağlar bizimdir.” (ÖA141)

4.2.2.3 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerin çözümlenmesi birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının ‘Demokratik’ boyutu altında *Demokratik ve Ayrım Yapmayan* özelliklerine sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

4.2.2.3.1 Demokratik

Öğretim üyelerinin çoğu (3) birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarında bulunan öğretmen kişilik özelliklerinden biri olarak *Demokratik* kişilik özelliğine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Öğretim üyelerinin biri (ÖÜ2) öğretmen adaylarının bazı olaylar karşısında yürüyüşler yaparak duyarlı olduklarını gösterdiklerini ifade etmiştir. Öğretim üyesinin bu doğrultudaki görüşü şöyledir: “Demokratik dediğimiz zaman üniversitelerin genel olarak bünyesinde bazı günlerde bazı olaylarda yürüyüşler yaparlar. Öğrenci temsilciliklerimiz var. Ortalamanın üzerinde duyarlılıklarını gösterirler.”

Diğer bir öğretim üyesi (ÖÜ3) farklı dünya görüşüne sahip olmalarına rağmen öğretmen adaylarının birbirleri ile arkadaşlık kurabildiklerini, tartışma esnasında saygılı olduklarını dile getirmiştir. Öğretim üyesinin bu yöndeki görüşü şöyledir:

“Sohbet sırasında birbirleri ile olan sohbetleri. İkincisi derse girdiğimizde yine kırk yıldır birbirlerini görmemişlercesine sıcaklıkları, yakınlıkları, hatta kılık kıyafet, dünyayı algılayış farklılıklarına rağmen öğrencilerin birbirleri ile dostluk kurabildiklerini görüyorum. Bu durum demokratik olduklarını gösteriyor... Benim dersim tartışmaya müsait bir derstir. Bu tür tartışmalarda birbirlerini sabırla dinleyip karşılığını da vermişlerdir.” (ÖÜ3)

Diğer bir öğretim üyesi (ÖÜ5) ise öğretmen adaylarının sosyal topluluklarda aktif olarak rol aldığını bu nedenle de adayların demokratik olduğunu ifade etmiştir.

4.2.2.3.2 Ayrım Yapmayan

Öğretim üyelerinden biri (ÖÜ1) öğretmen adaylarının ayrım yapmayan kişilik özelliğine sahip olduğunu “Ayrımcılık yapacaklarını sanmıyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

4.2.3 Model Olan

Senaryolardan ve görüşmelerden elde edilen veriler birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Model Olan’ kişilik özelliğine sahip olduğunu şöyle ortaya koymuştur.

4.2.3.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolardan Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf öğretmen adayları beşinci ve altıncı senaryolara (Bknz Ek 2) verdiği cevapların analizleri öğretmen adaylarının ‘Model Olan’ boyutu altında *Dürüst ve Verdiği Sözü Tutan* ve *Davranışları ile Model Olan* kişilik özelliklerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

4.2.3.1.1 Dürüst ve Verdiği Sözü Tutan

Beşinci senaryoya (Bknz Ek 2) verilen cevapların analizi % 73 öğretmen adayının *Dürüst ve Verdiği Sözü Tutan* kişilik özelliğine sahip olduğu ortaya çıkarmıştır. Öğretmen adayları duruma ilişkin olarak *Sözünü tutacaklarını* dile getirmişlerdir. Bu

bağlamda *Dürüst ve Verdiği Sözü Tutan* kişilik özelliğine sahip olarak nitelendirilmiştir.

Sözünü tutan. Öğretmen adaylarının %73'ü herhangi bir koşul öne sürmeden verdiği sözü tutacaklarını dile getirmiştir. Bu duruma ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri şu şekildedir:

“Ne pahasına olursa olsun verdiğiniz sözü tutmalısınız.” (ÖA6)

“Sözümü tutardım. Ben onların örnek aldığı kişiyim.” (ÖA7)

“Kolay sorarım. Çünkü verdiğim sözü yerine getirmeyerek onlar tarafından olumsuz bir kimlikle anılırım. Bu durum sevilmeyen bir ders ve öğretmen imajı çizer.” (ÖA72)

Tüm bu olumlu özelliklerin aksine öğretmen adaylarının %12'si orta güçlükte soru soracağını, %12'si sözlü, performans, kanat notunu düşüreceğini, %3'ü gelecek sınavda zor soru soracağını söylediğinden dolayı %27 öğretmen adayı *Dürüst ve Verdiği Sözü Tutan* kişilik özelliğine sahip olarak nitelendirilmemiştir.

Bu doğrultudaki görüşlerden bazıları şöyledir:

“Sözümü tutmazdım. Zor sorular sorardım gerçekten.” (ÖA63)

“Sınıf terbiyesizlik yaptıysa zor sorardım. Öğrencilerin terbiyelerini takınmalarını söyledim.” (ÖA113)

“Orta düzeyde sorular hazırlardım. Ama beni sinirlendirdikleri için çok kolay olmazdı sorular.” (ÖA22)

“Sınavı kolay yapardım. Performans veya kanat notu gibi benim verdiğim notları kırarım.” (ÖA13)

4.2.3.1.2 Davranışları ile Model Olan

Altıncı senaryoya (Bknz Ek 2) verilen cevapların analizi %89 öğretmen adayının davranışları ile ‘Model Olan’ özelliğini ortaya çıkarmıştır. Öğretmen adayları duruma ilişkin olarak *Kırmadan açıklama yapacaklarını, Araya öğretmen-öğrenci mesafesi koyacaklarını, Derste konuyu anlatacaklarını, Öğrenciye uyarı yapacaklarını, Konuyu öğrenciye anlatacaklarını* dile getirmişlerdir. Bu nedenle *Davranışları ile Model Olan* olarak nitelendirilmiştir.

Kırmadan açıklama yapan. Öğretmen adaylarının %30’u altıncı senaryodaki probleme ilişkin olarak öğrenciyi kırmadan açıklama yoluna giderek model olacaklarını ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin olarak öğretmen adaylarından bazı alıntılar:

“Çocuğun böyle düşünmesi o yaşlar için normal. Çünkü duygu değişimlerinin en yoğun olduğu dönemdir. Ona bu dönemi anlatır ve güzel bir dille farkına varmasını sağlardım.” (ÖA38)

“Direkt ona bağırp yanımdan kovmam. Sonuçta her öğrenci bir birey. Birey olarak da hepsi benim için değerli. Dolayısıyla onu incitmeden ama anlayacağı şekilde ona açıklama yapardım.” (ÖA48)

Öğretmen-öğrenci mesafesi koyan. Öğretmen adaylarının %19’u altıncı senaryodaki probleme ilişkin olarak araya öğretmen-öğrenci mesafesini koyarak, öğretmene yakışan şekilde davranacaklarını söylemiştir. Bu doğrultudaki bazı alıntılar:

“Mesafeyi korurdum. Biraz uzak oturup konunun üstünden kısaca geçerdim.” (ÖA49)

“Öğrenciye gerçekten ders ile ilgili konuşacağı zaman yanıma gelmesini söyler ve öğretmen-öğrenci arasındaki hal, tavır ve davranışların nasıl olması gerektiğini söyledim.” (ÖA55)

Derste konuyu anlatan. Öğretmen adaylarının %5’i senaryodaki probleme ilişkin olarak konuyu derste anlatacağını söyleyerek öğrenciyi yanından göndermektedir. Bu duruma ilişkin yazılan görüşlerden bazıları:

“Konuyu derste dile getirmesini, ona orada anlatacağımı söyledim.” (ÖA29)

“Şu anda o konuyu anlatamayacağımı derste uygun bir zamanda konu ile ilgili bilgi vereceğimi söyledim.” (ÖA69)

Öğrenciye uyarı yapan. Öğretmen adaylarının %7’si senaryodaki probleme ilişkin olarak öğrenciye uyarı yapacağını dile getirmiştir. Bu duruma ilişkin verilen bazı görüşler şöyledir:

“Neden böyle yaptığını sorarım. Yaptığı şeyin yanlış olduğunu anlatırım ve bir daha böyle bir şey düşünmemesi konusunda öğrenciyi uyarırdım.” (ÖA43)

“Hal ve hareketlerine dikkat etmesini, benim sadece öğretmeni olduğumu unutmamasını söyledim ve araya mesafe koyarak onu uyarırdım.” (ÖA56)

Konuyu öğrenciye anlatan. Öğretmen adaylarının %46’sı senaryodaki probleme ilişkin olarak öğrenciye konuyu anlatmaktadır. Bu duruma ilişkin olarak öğretmen adaylarından bazı alıntılar:

“Konuyu hemen anlatırdım.” (ÖA80)

“Konuyu anlatır diğer hareketleriyle pek ilgilenmezdim.” (ÖA91)

Bu olumlu özelliklerin aksine %11 *Öğretmen adayı öğrenciyi başından savdığı* (14), *Öğrenciyi azarladığı* (1), *Öğrenciyi kovduğu* (1) için *Davranışları ile Model Olan* kişilik özelliğine sahip olmayan olarak ele alınmıştır. Bu doğrultudaki bazı alıntılar:

“Sorunu daha sonra açıklayayım diyerek gönderirim ve onu gördüğüm yerde yolumu değiştiririm.” (93.ÖA)

“Dersi anlatmazdım. Şu an çok müsait olmadığımı belirtirdim.” (110.ÖA)

4.2.3.2 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerin çözümlenmesi birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının ‘Model Olma’ boyutu altında *Dürüst*, özelliğine sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

4.2.3.2.1 Dürüst

Öğretim üyelerinin 3’ü birinci sınıf öğrencilerinde bulunan öğretmen kişilik özelliklerinden biri olarak *Dürüst* özelliğine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Öğretim üyesinin biri (ÖÜ1) birinci sınıf öğretmen adaylarının fazladan verileceği söylenen puana sonradan ekleme yapmadan aynı notu söylediği için dürüst olarak nitelendirmiştir. Bu doğrultudaki görüşü şöyledir: “Dürüstlük hepsinde görüyorum. Birisi iyi bir şey yaptığı zaman onlara not vereceğimi söylüyorum. “Çocuk diyor ki hocam bana dört puan verecektiniz” 5 demiyor. Öyle bir vaatte bulunmadıklarım bana yalan bir şey söylemiyorlar. Dürüst çocuklar.”

Diğer bir öğretim üyesi (ÖÜ2) öğretmen adaylarının birbirlerinin yerine imza atma ve sınavda kopya çekme davranışının az olduğu için birinci sınıf öğretme adaylarını dürüst olarak nitelendirmiştir. Öğretim üyesinin görüşü şöyledir: “Birbirlerinin yerine imza atma davranışı benim derslerimde azdır... Kopya çekme eğilimleri azdır.”

Başka bir öğretim üyesini de (ÖÜ3) öğretmen adaylarını sınavda kopya çektiğini görmediği için onları dürüst olarak nitelendirmiştir. Bu yöndeki görüşü şu şekildedir: “Yaptığım sınavlarda bir tane kopyaya teşebbüs eden öğrenci görmedim.”

4.2.4 Yenilikçi

Çoklu veri kaynaklarından elde edilen veriler birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Yenilikçi’ kişilik özelliğine sahip olduğunu her bir veri kaynağına göre şöyle ortaya koymuştur.

4.2.4.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf öğretmen adaylarının envanterden elde edilen ‘Yenilikçi’ kişilik özelliği ile ilgili veriler Tablo 4.3.’te verilmiştir.

Tablo 4.3. Yenilikçi Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler

Maddeler	5	4	3	2	1	\bar{X}	SS
	Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiç		
	N	N	N	N	N		
17. Yaraticı	29	43	47	20	3	3.5	1.0
	20.4	30.3	33.1	14.1	2.1		
21. Üretken	27	39	50	22	4	3.4	1.0
	19	27.5	35.2	15.5	2.8		
27. Araştırmacı	22	56	47	15	2	3.5	0.9
	15.5	39.4	33.1	10.6	1.4		
28. Yenilikçi	30	59	43	9	1	3.7	0.8
	21.1	41.5	30.4	6.3	0.7		
36. Yeni fikirler öne sürebilen	34	60	40	7	1	3.8	0.8
	23.9	42.3	28.2	4.9	0.7		
37. Teknolojik gelişmeleri takip eden	35	38	45	23	1	3.5	1.0
	24.6	26.8	31.7	16.2	0.7		

\bar{X} : 3.6

Tablo 4.3.’te görüldüğü gibi, birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Yenilikçi’ başlığı altında *Yaraticı* (\bar{X} =3.5), *Üretken* (\bar{X} =3.4), *Araştırmacı* (\bar{X} =3.5), *Yenilikçi* (\bar{X} =3.7), *Yeni Fikirler Öne Sürebilen* (\bar{X} =3.8), *Teknolojik Gelişmeleri Takip Eden* (\bar{X} =3.5) öğretmen kişilik özelliklerine sahip oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir.

Tablodaki bulgular öğretmen adaylarının yenilikçi ($\bar{X}=3.6$) özelliğini yaklaşık sık sık taşıdıkları görüşünde olduklarını göstermektedir.

4.2.4.2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolardan Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf öğretmen adaylarının yedinci ve sekizinci senaryolara (Bknz Ek 2) verdiği cevapların analizleri öğretmen adaylarının ‘Yenilikçi’ boyutu altında *Çözüm Üreten, Yaratıcı, Kendini Yenileyen, Teknolojik Gelişmeleri Takip Eden* kişilik özelliklerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

4.2.4.2.1 Çözüm Üreten

Yedinci senaryoya (Bknz Ek 2) verilen cevapların analizleri %97 öğretmen adayının *Çözüm Üreten* özelliğine sahip olduğu ortaya çıkarmıştır. Öğretmen adayları duruma ilişkin olarak *Diğer sınıflardan perde alacaklarını, Perdesi olan başka bir sınıf arayacaklarını, Perde alınması için teşebbüs edeceklerini, Dersi düz anlatım yöntemi ile anlatacaklarını* ifade etmişlerdir.

Diğer sınıflardan perde alan. Öğretmen adaylarının %12’si yedinci senaryodaki problemle ilgili olarak diğer sınıflardan perde bulup getireceğini söylemiştir. Bu doğrultudaki görüşlerden bazıları:

“Başka bir sınıfın perdesi ödünç alınabilir.” (ÖA37)

Perdesi olan başka bir sınıf arayan. Öğretmen adaylarının %17’si senaryodaki problemle ilgili olarak dersi işleyebilecekleri perdesi olan başka bir sınıf bulmak için arayışa geçeceğini söylemiştir. Bu doğrultudaki görüşler şöyledir:

“Perdesi olan bir sınıfla değişiklik yaparım.” (ÖA77)

Perde alınması için teşebbüs eden. Öğretmen adaylarının %39’u senaryodaki problemle ilgili olarak sınıfa perde alınması için harekete geçmiştir. Bu doğrultudaki bazı görüşler:

“Sınıfa perde alınması için velilere duyuru yaparım.” (ÖA43)

“Okul yönetimi ile konuşup bu soruna çözüm bulmalarını isterdi.” (ÖA99)

Dersi düz anlatım yöntemi ile anlatan. Öğretmen adaylarının %24’ü senaryodaki problemle ilgili olarak sınıfa perde alınması için harekete geçmiştir. Bu doğrultudaki bazı görüşler:

“Slaytı kapatıp dersimi tahtada anlatırım.” (ÖA44)

“Dersi düz anlatım şekliyle anlatırım.” (ÖA87)

Olumlu özelliklerin aksine öğretmen adaylarının %3’ü *Silik görüntü ile ders anlatımına devam edeceğini* (2), *Dersi erteleyeceğini* (3) söylediğinden dolayı çözüm üreten olarak sınıflandırılmamıştır.

“O an için silik dahi olsa dersi anlatırdım.” (ÖA72)

“O an için dersi tahtada anlatırım.” (ÖA31)

4.2.4.2.2. Kendini Yenileyen, Teknolojik Gelişmeleri Takip Eden

Sekizinci senaryoya (Bknz Ek 2) ile ilişkili olarak *Akıllı tahta kullanmayı öğreneceklerini* söyledikleri için %66 öğretmen adayının *Kendini Yenileyen, Teknolojik Gelişmeleri Takip Eden* olarak nitelendirilmiştir.

Akıllı tahtayı kullanmayı öğrenen. Öğretmen adayları %66’sı duruma ilişkin olarak akıllı tahta kullanmayı öğreneceklerini ifade etmişlerdir. Bu duruma ilişkin verilen görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

“O an için ‘bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp’ sözünden yola çıkıp gerekli açıklama yaparım. Daha sonraki derslerde akıllı tahtayı öğrenmek için kurslara giderim ya da bilen bir arkadaşımın bana öğretmesi için rica ederdim.” (ÖA4)

“O an için takmazdım ben de kendime gülerdim ama hemen arkasından bir arkadaşımın bana akıllı tahtayı kullanmayı öğretmesi için yardım isterdim. Öğrenince de öğrencilerime hava bile atardım.” (ÖA31)

Tüm bu olumlu özelliklerin aksine % 34 öğretmen adayı *Akıllı tahtayı kullanmayı öğrenmek yerine, İşi şakaya vurduracağını, Öğrencilere açıklama yapacağını ve Öğrencileri uyaracağından dolayı Kendini Yenileyen, Teknolojik Gelişmeleri Takip Eden* olarak ele alınmamıştır. Bu yöndeki görüşlerden bazıları şunlardır:

“Ben de bu durumu alaya alırdım. Hep birlikte güler eğlenirdik.” (ÖA5)

“Ben bunlarla büyümedim, siz büyüdünüz der, lafımı sokar giderim.” (ÖA9)

“Direkt sözlü yapardım. Şimdi onlar düşünsün.” (ÖA75)

“Bilmemenin kötü bir şey olmadığını söylerim.” (ÖA25)

4.2.4.3 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerin çözümlenmesi birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının ‘Yenilikçi’ boyutu altında *Yaratıcı ve Problem Çözen* özelliklerine sahip olduklarını ortaya çıkmıştır.

4.2.4.3.1 Yaratıcı

Öğretim üyelerinin biri (ÖÜ4) birinci sınıf öğretmen adaylarında bulunan öğretmen kişilik özelliklerinden biri olarak *Yaratıcı* özelliğini ifade etmiştir. Öğretim üyesi birinci sınıf öğrencilerinin alt yapılarının sağlam olduğunu gösteren yaratıcı eserler ortaya koyduklarını ve bu nedenle yaratıcı olduğunu söylemiştir. Öğretim üyesinin ilgili görüşü aşağıda verilmiştir.

“Birtakım meseleleri çözebilmeleri için bazı performans ödevleri veriyorum. Bu ödevlerin yapısını da söylüyorum. Bir hikaye yazın, bir masal anlatın. Mitolojideki kahramanlarla özdeşleştirin gibi. Onlardan daha önce okumalarının birikimini gösteren eserler ortaya çıkıyor. Bir de zaten temeli olmasa o kurguyu oluşturamaz.”

4.2.4.3.2 Problem Çözen

Öğretim üyelerinin bir kısmı (f:2) birinci sınıf öğretmen adaylarının problem çözme becerisini kullanarak problem çözdüklerini ve probleme çözüm ürettiklerini ifade etmişlerdir. Öğretim üyelerinin biri (ÖÜ2) birinci sınıf öğretmen adaylarının bir problemi varsa problemin çözümü ile geldiklerini, bu durum ise onların problem çözme davranışını gösterdiğini söylemiştir. Bu görüşü destekleyen alıntı şöyledir:

“Probleme çözme çözüm üretme düzeyleri açısından da fena değiller. Herhangi bir sorun olduğu zaman çözümleri ile gelmelerini istiyorum ve son derece rasyonel çözümler ile geliyorlar. Yani devamlı devamsızlık ile ilgili bir takım sorunları varsa çözümleri ile birlikte geliyor bir takım çalışmalarda birtakım güçlükler yaşıyorsa çözüm önerileri ile geliyorlar.”

Öğretim üyelerinin biri (ÖÜ3) birinci sınıf öğretmen adaylarının oluşturulan problem durumlarına açıklama getirdiğini ve dolayısı ile problem çözme özelliğine sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşü şöyledir:

“Ben dersimi anlatırken, kendim problem yaratırım. Buna yönelik konuyu hiç bilmedikleri halde konuya açıklama getirmeye çalıştıklarını görüyorum. Serbest Cumhuriyet Fırkası ile ilgili şimdiye kadar hiç duymadıkları hatta belki çoğu zaman benim kendimin bile inanmadığım bir senaryo yazıp ortaya atıyorum. Bununla ilgili ne düşünüyorsunuz? Fikir yürütüyorlar. Daha bu birinci sınıf öğrencisi olmalarına rağmen ben özelliklerini yakalamışımdır.”

4.2.5 Sosyal Beceriye Sahip

Çoklu veri kaynaklarından elde edilen veriler birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Sosyal Beceriye Sahip’ kişilik özelliğine sahip olduklarını her bir veri kaynağına göre şöyle ortaya koymuştur.

4.2.5.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf öğretmen adaylarının envanterden elde edilen ‘Sosyal Beceriye Sahip’ kişilik özelliği ile ilgili veriler Tablo 4.4.’te verilmiştir.

Tablo 4.4. Sosyal Beceriye Sahip Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler

Maddeler	5	4	3	2	1	\bar{X}	SS
	Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiç		
	N	N	N	N	N		
33. Sinirlenince kendine hakim olabilen	22 15.5	47 33.1	43 30.3	20 14.1	10 7	3.3	1.1
34. Duygularını kontrol edebilen	27 19	56 39.4	36 25.4	15 10.6	8 5.6	3.5	1.0
35. Saldırganlık duyguları ile başa çıkabilen	44 31	58 40.8	33 23.2	2 1.4	5 3.5	3.9	0.9

\bar{X} : 3.6

Tablo 4.4.'te görüldüğü gibi, birinci sınıf öğretmen adaylarının 'Sosyal Beceriye Sahip' başlığı altında *Sinirlenince Kendine Hakim Olabilen* (\bar{X} =3.3), *Duygularını Kontrol Edebilen* (\bar{X} =3.5), *Saldırganlık Duyguları ile Başa Çıkabilen* (\bar{X} =3.9) öğretmen kişilik özelliklerine sahip oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Tablodaki bulgular öğretmen adaylarının Sosyal Beceri (\bar{X} =3.6) kişilik özelliğini hemen hemen sık sık taşıdıkları görüşünde olduklarını göstermektedir

4.2.5.2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolardan Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf öğretmen adaylarının dokuzuncu ve onuncu senaryolara (Bknz Ek 2) verdiği cevapların analizleri öğretmen adaylarının 'Sosyal Beceri' boyutu altında *İletişim Becerisi*, *Duygularını Uygun Olarak İfade Edebilen* kişilik özelliklerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

4.2.5.2.1 İletişim Becerisine Sahip

Dokuzuncu senaryoya (Bknz Ek 2) verilen cevapların analizi (100) %68 öğretmen adayının *İletişim Becerisine Sahip* olduğu ortaya koymuştur. Öğretmen adayları duruma ilişkin olarak *Uyarı yapacaklarını*, *Açıklama yaparak idareye sevk*

edeceklerini, Rehberlik yapacaklarını, Durumun nedenini araştıracaklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenle İletişim Becerisine Sahip sahip olarak nitelendirilmiştir.

Uyarı yapan. Öğretmen adaylarından %18'i dokuzuncu senaryodaki probleme ilişkin olarak döven öğrenciyi uyaracağını söylemiştir. Bu duruma ilişkin verilen bazı görüşler şöyledir:

“Öncelikle çocukları ayırırım. Eğer olay ilk defa oluyorsa çocuğu sözlü uyarırım.”
(ÖA1)

“Hemen yanlarına gidip uyarıcı bir dille konuşup bir daha tekrar etmemesini söyledim.” (ÖA8)

Açıklama yaparak idareye sevk eden. Öğretmen adaylarından %22'si dokuzuncu senaryodaki probleme ilişkin olarak döven öğrenciyeye gerekli açıklamayı yaptıktan sonra idareye sevk edeceğini söylemiştir. Bazı öğretmen adayları şöyle söylemiştir:

“Erkek öğrenciyi bir sınıfa alıp şiddetle hiçbir sorunu halledemeyeceğini, hele ki kızlara karşı böyle bir tutumun asla ve asla doğru olamayacağını anlatıp idareye sevk ederdim.” (ÖA14)

Rehberlik yapan. Öğretmen adaylarından %34'ü dokuzuncu senaryodaki probleme ilişkin olarak döven öğrenciyeye şiddetin yanlışlığı ile ilgili açıklama yapacağını söylemiştir. Bu doğrultudaki bazı açıklamalar aşağıda verilmiştir.

“Bu duruma tepkim büyük olmazdı. Çünkü biz öğretmeniz, örnek insanlarız. Onlarla sürekli rehberlik düzeyinde sohbetler yapardım. Onları bilinçlendirmeye, davranışlarına kendi benlikleri dahilinde yön vermeye çalışırdım.” (ÖA136)

Durumun nedenini araştıran. Öğretmen adaylarından %28'i senaryodaki probleme ilişkin olarak durumun nedenini öğreneceğini söylemiştir. Bu duruma ilişkin yazılan görüşlerin bazıları aşağıda verilmiştir.

“Olaya hemen müdahale eder, elimden geldiğince doğruyu anlamaya çalışırdım.”

(ÖA115)

“İkisini bir sınıfa alırdım. Erkeğe bunun sebebini sorardım.” (ÖA125)

Tüm bu olumlu özelliklerin aksine *Şiddet uygulayacağını* (11), *Kendi ceza vereceğini* (1) ve *Öğrenciler ile hiçbir iletişim kurmadan idareye sevk edeceğini* (35) söylediğinden dolayı toplam (47) %32 öğretmen adayı *İletişim Becerisine Sahip* olarak ele alınmamıştır. Bazı öğretmen adayları şöyle söylemiştir:

“Gerekli disiplin işlemlerini başlatır ağzını burnunu kırarım.” (ÖA98)

“Erkek öğrenciyi bir kenara çeker ve döverim.” (ÖA121)

4.2.5.2.2 Duygularını Uygun Olarak İfade Edebilen

Onuncu senaryoya (Bknz Ek 2) verilen cevapların analizi %96 öğretmen adayının *Duygularını Uygun Olarak İfade Etme* özelliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Senaryodaki duruma ilişkin olarak öğretmen adayları *Öğrenciye açıklama yapacaklarını*, *Öğrenciye nedenini açıklatacaklarını*, *Öğrenciyi üslup biçimi nedeni ile uyaracaklarını* ve *Örneği kontrol edeceklerini* dile getirdiklerinden dolayı *Duygularını Uygun Olarak İfade Edebilen* olarak sınıflandırılmıştır.

Öğrenciye açıklama yapan. Öğretmen adaylarından %48’i onuncu senaryodaki probleme ilişkin olarak öğrenciye örnek ile ilgili açıklama yapacağını dile getirmiştir.

Bu yöndeki görüşlerden bazıları şöyledir:

“Sakin karşılardım. Çünkü vereceğim en ufak bir ters yanıt onun derse ilgisini azaltacaktır. Sonra ispatlarıyla örneği açıklardım.” (ÖA34)

“Açıklamasını yapardım ve doğruluğunu sakince ispatlardım.” (ÖA36)

Öğrenciye nedenini açıklatan. Öğretmen adaylarından %61’i senaryodaki probleme ilişkin olarak öğrenciye örnek ile ilgili açıklama yaptıracağını söylemektedir. Bu duruma ilişkin yazılan görüşlerin bazıları aşağıda verilmiştir.

“Bunu açıklamasını isterdim. Kendim de neden bu örneği verdiğimi açıklardım. Gerekirse kaynaklara başvururdum. Öğrencinin bilgisini düzeltirdim.” (ÖA60)

“Doğal olarak belki sinirlenirdim ama yine de belli etmeden onu dinlerdim. Neden yanlış olduğunu sorardım. Mantıklı ise kabul ederdim. Çünkü ben öğretmenim diye her şeyi doğru yapacağım anlamına gelmez.” (ÖA144)

Öğrenciyi üslup biçimi nedeni ile uyarın. Öğretmen adaylarından %7’si senaryodaki probleme ilişkin olarak öğrenciyi üslubu nedeni ile uyaracağını dile getirmiştir. Bazı öğretmen adayları şöyle söylemiştir:

“Çözümü silerdim ve o öğrencinin tahtaya gelerek soruyu çözmesini isterdim. Teneffüs arasında yanıma çağırıp, sesini yükseltmesinin yanlış olduğunu söylerdim.” (ÖA16)

“Öğrencinin benimle atışması hoşuma gider, fakat bu sınırında olmalı. Gerçekten diretirse öğrenciye öğretmen olduğumu hatırlatıp, ona göre davranmasını söylerdim.” (ÖA97)

Örneği kontrol eden. Öğretmen adaylarından %9’u senaryodaki probleme ilişkin olarak verdiği örneği kontrol edeceklerini söylemiştir. Bu duruma ilişkin yazılan görüşlerin bazıları aşağıda verilmiştir.

“Örneğe tekrar bakardım. Yanlış yazmış olduğum aklıma gelirdi.” (ÖA80)

“Soruyu gözden geçirirdim. Çünkü doğru olmayabilir.” (ÖA100)

Tüm bu olumlu özelliklerin aksine %4 öğretmen adayı öğrenciyi azarlayacağını (5), sınıftan kovacağını (1) söylediğinden dolayı *Duygularını Uygun Olarak İfade*

Edebilen kişilik özelliğine sahip olarak ele alınmamıştır. Bu yöndeki görüşlerden bazıları şunlardır:

“Tamam doğru olmadığını düşünebileceğini söyler. Ama sesini yükseltmesinin kaba olduğunu anlatır ve onu rencide ederdim.” (ÖA50)

“Sen çok konuşma nereden öğrendin bu bilgiyi diye sorardım.” (ÖA63)

4.2.5.3 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerin çözümlenmesi birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının ‘Sosyal Beceri’ boyutu altında *İletişim Becerisine Sahip* oldukları ortaya çıkmıştır.

4.2.5.3.1 İletişim Becerisine Sahip

Öğretim üyelerinin yalnızca birisi birinci sınıf öğretmen adaylarının iletişim becerisi kişilik özelliğine sahip olduğunu ifade etmiştir. Öğretim üyesinin (ÖÜ2) birinci sınıf öğretmen adaylarının iletişime açık oldukları ile ilgili görüşü aşağıda verilmiştir.

“Sosyal beceri olarak değerlendirebilir miyiz bilemiyorum ama odama sık sık gelir ve giderler. Odam kolay kolay boş kalmaz. İletişime açıklar. Sosyal yönüyle çocuklarımız açıktır. Ders içinde de ders dışında da belli konularda paylaşımları var yeterli düzeyde mi o göreceli bir şey ama bu yönde bir şeyler var.”

4.2.6 Kendine Güvenen

Çoklu veri kaynaklarından elde edilen veriler birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Kendine Güvenen’ kişilik özelliğine sahip olduklarını her bir veri kaynağına göre şöyle ortaya koymuştur.

4.2.6.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf öğretmen adaylarının envanterden elde edilen ‘Kendine Güvenen’ kişilik özelliği ile ilgili veriler Tablo 4.5.’te verilmiştir.

Tablo 4.5. Kendine Güven Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler

Maddeler	5	4	3	2	1	\bar{X}	SS
	Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiç		
	N	N	N	N	N		
4. Cana yakın	52	45	36	6	3	3.9	0.9
	36.6	31.7	25.4	4.2	2.1		
22. İletişim becerisi yüksek	28	59	37	15	3	3.6	0.9
	19.7	41.5	26.1	10.6	2.1		
24. Kendine güvenen	46	55	30	9	2	3.9	0.9
	32.4	38.7	21.1	6.3	1.4		
28. Girişken	29	43	47	18	5	3.5	1.0
	20.4	30.3	33.1	12.7	3.5		

\bar{X} : 3.7

Tablo 4.5.’te görüldüğü gibi, birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Kendine Güvenen’ başlığı altında *Cana Yakın* (\bar{X} =3.9), *İletişim Becerisi Yüksek* (\bar{X} =3.6), *Kendine Güvenen* (\bar{X} =3.9), *Girişken* (\bar{X} =3.5) öğretmen kişilik özelliklerine sahip oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Tablodaki bulgular öğretmen adaylarının kendine güvenen (\bar{X} =3.7) özelliğini hemen hemen sık sık taşıdıkları görüşünde olduklarını göstermektedir.

4.2.6.2 Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolardan Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf öğretmen adaylarının on birinci ve on ikinci senaryolara (Bknz Ek 2) verdiği cevapların analizleri öğretmen adaylarının ‘Kendine Güvenen’ boyutu altında *Sorumluluk Sahibi* ve *Kararlı* kişilik özelliklerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

4.2.6.2.1 Sorumluluk Sahibi Olan

On birinci senaryoya (Bknz Ek 2) verilen cevapların analizi %88 öğretmen adayının *Sorumluluk Sahibi Olan* özelliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Senaryodaki duruma ilişkin olarak öğretmen adayları *Ek ders yapacaklarını, Ek dersi başka zaman yapacağını, Ek dersi başka bir öğretmene yaptıracaklarını* dile getirdiklerinden dolayı *Sorumluluk Sahibi* olarak sınıflandırılmıştır.

Ek ders yapan. Öğretmen adaylarından %73'ü senaryodaki probleme ilişkin olarak ek ders yapacağını dile getirmiştir. Bazı öğretmen adayları şöyle söylemiştir:

“Söz ağızdan bir kere çıkar. Üniversite sınavı onlar için benden daha önemli. Her şeye rağmen yapardım.” (ÖA5)

“Ölmediğim sürece giderdim.” (ÖA7)

“Evet yapardım. Gelecekleri hakkında en ufak bir sıkıntı yaratmak istemem.” ÖA115

Ek dersi başka zaman yapan. Öğretmen adaylarından %5'ü senaryodaki probleme ilişkin olarak ek dersi başka zaman yapmayacaklarını dile getirmiştir. Bu yöndeki görüşlerden bazıları şunlardır:

“Bir ara yaratıp ek ders yapardım.” (ÖA4)

“Eğer dersi hiç anlatamayacak kadar çok hasta isem yapamazdım ama mutlaka ek ders için zaman ayırmaya çalışırdım.” (ÖA55)

Ek dersi başka bir öğretmene yaptıran. Öğretmen adaylarından %11'i senaryodaki probleme ilişkin olarak ek dersi başka bir öğretmen yapacağını dile getirmiştir. Bu duruma ilişkin yazılan görüşlerin bazıları aşağıda verilmiştir.

“Onlara ders yapacak başka birini ayarlamaya çalışırdım.” (ÖA10)

“Çok güvendiğim arkadaşşıma verirdim bu görevi.” (ÖA15)

Tüm bu olumlu özelliklerin aksine %12 öğretmen adayı *Ek ders yapmayacağını, Başka bir gün de ek ders yapmayacağını, Yerine başka bir öğretmen ayarlamayacağını* söylediğinden dolayı *Sorumluluk Sahibi Olan* olarak değerlendirilmemiştir. Bu doğrultudaki görüşlerden bazıları şöyledir:

“Ek dersimi yapmazdım. Çünkü sağlık başta gelir. Hasta olan bir öğretmen öğrencilerine faydalı olamaz.” (ÖA30)

“Derse gitmezdim. Sonuçta rahatsızlandım. Mecbur değilim.” (ÖA142)

4.2.6.2.2 Kararlı

On ikinci senaryoya (Bknz Ek 2) verilen cevapların analizi %63 öğretmen adayının *Kararlı* özelliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Senaryodaki duruma ilişkin olarak öğretmen adayları *Ders işleyeceklerini, Hem ders işleyeceklerini hem sohbet edeceklerini* dile getirdiklerinden dolayı *Kararlı* olarak sınıflandırılmıştır.

Ders işleyen. Öğretmen adaylarının %36’sı on ikinci problem durumuyla alakalı olarak öğrenciler istemese de ders işleyeceklerini söylemişlerdir. Bu yöndeki görüşlerden bazıları şunlardır:

“Evet. Sonuçta biz sohbeta değil öğrenmeye geldik.” (ÖA17)

“Dersimi ne olursa olsun işlerdim.” (ÖA22)

“Dersimi işlerdim, aldığım paranın hakkı dersi tam anlamıyla anlatmaktır. Bu bir vicdan meselesi.” (ÖA88)

“İşlerdim. Ders işlenmeyecek olsa o haftayı koymazlardı.” (ÖA132)

Hem ders işleyen hem sohbet eden. Öğretmen adaylarından %27 öğretmen adayı hem ders işleyeceğini hem de sohbet edeceğini dile getirmiştir. Bu duruma ilişkin yazılan görüşlerin bazıları aşağıda verilmiştir.

“Dersi 40 dakikaysa 20 dakikasını işler geri kalan zamanda ise onların istediği şeyler yapardım.” (ÖA42)

“Öğrencilere bu dersin önemli olduğunu ve işlenmesi gerektiğini anlatır ama aynı zamanda onların da anladığını belirterek derste aralar verip sohbet ederek arada ders işleyebileceğimizi söylerdim.” (ÖA55)

Tüm bu olumlu özelliklerin aksine %37 öğretmen adayı *Ders işlemeyeceğini söylediğinden* dolayı Kararlı olarak sınıflandırılmamıştır. Bazı öğretmen adayları şöyle söylemiştir:

“Hayır işlemezdim. Çünkü bize aynısını yapan öğretmenlere sinir olurum.” (6.ÖA)

“İşlemezdim. Çünkü ben işlesem bile onlar beni dinlemezlerdi.” (10.ÖA)

“Maalesef işlemezdim. Yarıyıldan sonra bir şekilde ek ders yapıp anlatırdım.” (11.ÖA)

“İşlemezdim. Dersin verimli olmayacağını düşünür ve sonra anlatırdım.” (50.ÖA)

4.2.6.3 Görüşmeler Sorularından Elde Edilen Bulgular

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerin çözümlenmesi birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının ‘Kendine Güvenen’ boyutu altında *Kendine Güveni Olan* özelliğine sahip olduklarını ortaya çıkmıştır.

4.2.6.3.1 Kendine Güveni Olan

Öğretim üyelerinin biri birinci sınıf öğretmen adaylarında bulunan öğretmen kişilik özelliklerinden biri olarak *Kendine Güveneni Olan* özelliklerini ifade etmiştir. Öğretim üyesinin (ÖÜ3) birinci sınıf öğretmen adaylarının kendine güvenlerinin olduğu ile ilgili görüşü şu şekildedir: “Tartışmalarda dikkatimi çeken bir şey genelde Türkiye’de tartışmalarda öğrenciler birbirlerine soru sorarak tartışırlar. Bunlar öyle

değil. Soru sorarak değil. Aksine kendi dünya görüşünü de içinde barındırarak cevaplar veriyorlar bu kendilerine olan güveni gösteriyor bence.”

4.2.7 Merhametli

Envanter ve görüşme sorularından elde edilen veriler birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Merhametli’ özelliğine sahip olduğunu şöyle ortaya koymuştur.

4.2.7.1 Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanterinden Elde Edilen Bulgular

Birinci sınıf öğretmen adaylarının envanterden elde edilen ‘Merhametli’ kişilik özelliği ile ilgili veriler Tablo 4.6.’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Merhametli Boyutundaki Kişilik Özelliklerine İlişkin Görüşler

Maddeler	5	4	3	2	1	\bar{X}	SS
	Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiç		
	N	N	N	N	N		
5. Yardımsever	60	61	19	2	0	4.2	0.7
	42.3	43	13.4	1.4	0		
6. Fedakar	42	56	38	5	1	3.9	0.8
	29.6	39.4	26.8	3.5	0.7		

\bar{X} : 4

Tablo 4.6.’da görüldüğü gibi, birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Merhametli’ başlığı altında *Yardımsever* ($\bar{X}=4.2$), *Fedakar* ($\bar{X}=3.9$) öğretmen kişilik özelliklerine sahip oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Tablodaki bulgular öğretmen adaylarının merhametli ($\bar{X}=4$) özelliğini sık sık taşıdıkları görüşünde olduklarını göstermektedir.

4.2.7.2 Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerin çözümlenmesi birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının ‘Merhametli’ boyutu altında *Yardımsever* özelliğine sahip olduklarını ortaya çıkmıştır.

4.2.7.2.1 Yardımsever

Öğretim üyelerinin bir kısmı (f:2) birinci sınıf öğretmen adaylarında bulunan öğretmen kişilik özelliklerinden biri olarak *Yardımsever* özelliğini ifade etmiştir.

Öğretim üyelerinin biri (ÖÜ3) birinci sınıf öğretmen adaylarının kendisi hasta olduğunda hemen yardımcı olacak kadar duyarlı olduklarını dile getirmiştir.

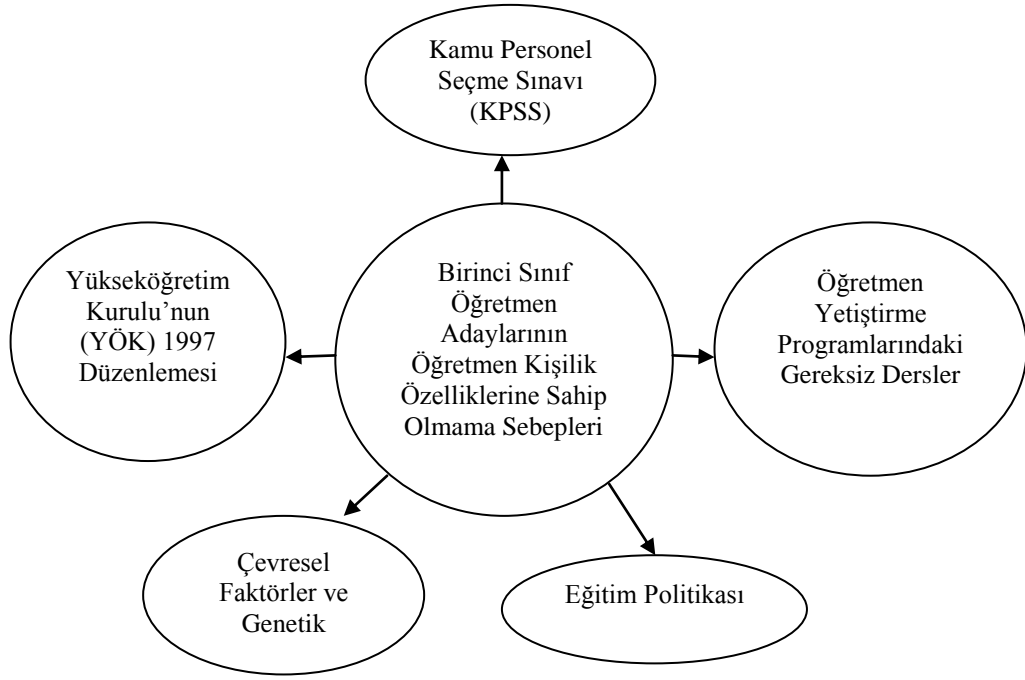
“Öğrenciler şu an rahatsızlığımı görseler sırtlarında götürürler. Bir üniversite olmasına rağmen ne ilköğretim öğrencisinin tam sıcaklığını bulabiliyorsunuz ama bununla beraber ne de üniversite öğrencilerinin buz gibi adeta demire dokunmuş havası da yoktur.”

Diğer öğretim üyesi (ÖÜ2) birinci sınıf öğretmen adaylarının okul bahçesinde bir sürü hayvan beslediklerinden dolayı yardımsever olduklarını dile getirmiştir.

4.3 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kişilik

Özelliklerine Sahip Olmama Sebepleri

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının kişilik özelliklerine sahip olmama sebeplerini, Şekil 4.3.’te görüldüğü gibi, - ‘Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS)’, ‘Öğretmen Yetiştirme Programlarındaki Gereksiz Dersler’, ‘Eğitim Politikası’, ‘Çevresel Faktörler ve Genetik’, ‘Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) 1997 Düzenlemesi’ – olarak ortaya koymuştur.

Şekil 4.3. Birinci sınıf öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olmama sebepleri

4.3.1. Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS)

Öğretim üyelerinin çoğu (3) birinci sınıf öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olmama nedeni olarak Kamu Personel Seçme Sınavı'nı (KPSS) farklı açılardan dile getirmişlerdir.

Öğretim üyelerinden biri öğretmen adaylarının KPSS'yi kazanamazlarsa öğretmen olamayacakları için Eğitim Fakültesi'nde öğrendiği bilgilerin hiç bir zaman işe yaramayacağı ihtimalini düşündüklerinin altını çizmiştir. “Öğretmen olacakları pek belli değil. Sahip olmamalarının sebebi atanacakları belli değil. Bir yola girmişler ama bu yolun sonunda atanıp atanmayacakları pek belli değil. Dolayısıyla okullarda öğrenecekleri şeyleri kullanmama ihtimalini de düşünüyorlar.” (ÖÜ1)

Diğer bir öğretim üyesi (ÖÜ3) ise öğretmen adaylarının yetersizliğinin sebebi olarak KPSS'yi göstermiştir. Bu nedenle eğitimin arka plana atıldığı ve sadece öğretime önem verildiğinin altını şöyle çizmiştir:

“Biz Türkiye’de sınava öğrenci yetiştiriyoruz. Aslında bizim Türkiye’de verdiğimiz öğretim, eğitim değil. Eğitim arka plana atıldı.”

Bir başka öğretim üyesi (ÖÜ4) ise öğretmen adaylarının yetersizliğinin sebeplerini adayların KPSS nedeniyle derslerine değil de sınavdan çıkan konulara önem verdikleriyle ilişkilendirerek vurgulamıştır. Öğretim üyesi şöyle demiştir:

“Ne yazık ki KPSS’imiz var. Bu sınavdan geçen öğretmen oluyor. Biz bunu böyle ölçüyoruz. Giderek zorlaşıyor sınav. Zorlaşması da çocukların daha çok para harcamasına sebep oluyor. KPSS buradaki çocukların motivasyonunu düşürüyor. Çocuk diyor ki özel eğitim yöntemlerini öğrenip de ne yapacağım? Ben en iyisi mi eğitim bilimleri çalışayım diyor.”

4.3.2 Öğretmen Yetiştirme Programlarındaki Gereksiz Dersler

Görüşme bulgularına göre birinci sınıf öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olamama nedenlerinden diğer birisi de programdaki gereksiz derslerdir.

Öğretim üyelerinden birisi (ÖÜ4) programda aynı konuların farklı derslerde tekrar tekrar anlatılmasının ve gereksiz derslerin zaman kaybına neden olduğu şöyle vurgulamıştır.

“Yetiştirme programlarımızda bizim lüzumsuz derslerimiz var. O lüzumsuz derslerin de bir şekilde ortadan kaldırılması lazım. Sosyal bilgiler programı için konuşuyorum. Bazı derslerimiz gerçekten çok lüzumsuz, bunlardan kurtulup zaman kaybını ortadan kaldırmamız lazım. Bizim çocuklar antropolojiyi bilse ne olur, bilmeseyse ne olur? Aynı dersi üç kere anlatıyoruz. Çağdaş dünya tarihi diye anlatıyoruz, Bilim teknik ve sosyal düşünce diye anlatıyoruz, Yeni ve yakın çağ tarihi diye anlatıyoruz. Çocuklar biz bu ders başka hocanın dersinde gördük diyorlar.”

4.3.3 Eğitim Politikası

Öğretim üyelerinden birisi, birinci sınıf öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olamama nedenini sınav sistemi, öğretmen yetiştirme programlarıyla ve milli eğitim anlayışıyla ilişkilendirerek eğitim politikasına bağlamıştır. Öğretim üyesi şöyle ifade etmiştir:

“Sınav sistemi, eğitim programı etkili ama bunların temel şeyi Türkiye’de eğitim sistemini oluşturan politik yapıdır. Biz eğitimi nasıl tanımlıyoruz, nasıl bir eğitim sistemine ihtiyacımız var? Bence burada bir sorun var. Yoksa kendinden menkul sınav sistemini kaldırsak bile sorun çözülmez. Çünkü mevcut politik yapı sınav sistemine mahkum. Şu an ki politik yapı Türkiye’de bireyciliği rekabetçiliği ön plana çıkarıyor.” (ÖÜ5)

4.3.4 Çevresel Faktörler ve Genetik

Öğretim üyelerinden yalnızca bir tanesi birinci sınıf öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olamama nedenin ‘Çevresel Faktörler ve Genetik’ olduğunu vurgulamıştır.

Öğretim üyesi (ÖÜ3) öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olmamasının nedeni olarak yetiştiği çevre ve genetik özellikler olduğunu ifade etmiştir. Öğretim üyesi şöyle söylemiştir: “Aile, doğuştan gelen genetik özellikler, daha önce yetiştiği çevre, bu zamana kadar aldığı eğitim, yetiştiren öğretmenlerin etkisi.”

4.3.5 Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) 1997 Düzenlemesi

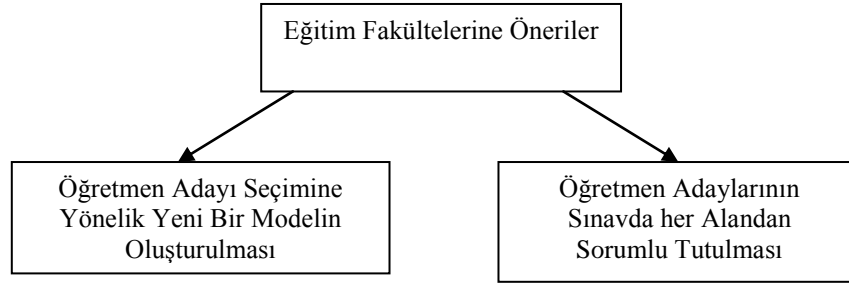
Görüşme bulguları birinci sınıf öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olamama nedeni olarak ‘YÖK’ün 1997 Düzenlemesi’ olduğunu gösterdi. Katılımcılardan biri (ÖÜ5) YÖK düzenlemesinin eğitim bilimlerini değersizleştirdiği ile ilgili görüşünü şöyle ifade etmiştir. “Eğitim bilimleri 1997 YÖK’ün düzenlemesiyle iyice geri plana atılıp, önemsizleştirildi ve değersizleştirildi.”

4.4 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kişilik

Özelliklerine Sahip Olmaları Yönünde Eğitim Fakültelerine

Yapılan Öneriler

Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular birinci sınıf öğretmen adaylarının bir öğretmenin sahip olması gereken kişilik özelliklerine sahip olmaları için Şekil 4.4.'te görülen önerileri ortaya çıkarmıştır.

Şekil 4.4. Eğitim fakültelerine öneriler

4.4.1 Öğretmen Adayı Seçimine Yönelik Yeni bir Modelin Oluşturulması

Öğretim üyelerinin çoğu (f:3) öğretmen adaylarının bir öğretmenin sahip olması gereken kişilik özelliklerine sahip olmaları için eğitim fakültelerinin öğretmen aday seçimine yönelik farklı bir model geliştirilmesini önermiştir. Öğretim üyelerinden birisi (ÖÜ2) önceden öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin de dikkate alınarak seçildiğini belirterek, günümüzde öğretmen aday seçiminin bilişsel alana yönelik merkezi sınav, mülakat ve ders sunumu gibi çok boyutlu değerlendirmeye dayalı olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu öğretim üyesi şöyle söylemiştir:

“Öğretmen enstitüleri, yüksek öğretmen okulları bir dönem bu tür özellikleri de dikkate alarak aday seçme işlemlerini yapıyordu. Yani bir merkezi sınav uygulaması bilişsel alana yönelik yeterlilikleri yoklamak amacıyla arkasından bir mülakat arkasından, yeni öğretmen adayı belki bir sunum verilebilir. Belli bir konu etrafında belli bir sunum yapma, belki bir ilgili bir kitabı tanıtmaya gibi. Böyle değişik bir ölçme yöntem ve yaklaşımlarının bir arada işe koşulması önemli.

Sistemin bir yerinden ufak ufak bu tür sadece çoktan seçmeli testlere bağlı olarak öğretmen adayı ya da öğretmen seçme işlemini biraz geliştirmek lazım. Dolayısı ile ölçme araçlarını ölçme yöntem ve yaklaşımlarını biraz çeşitlemek, biraz daha çok boyutlu değerlendireme yapmak lazım.” (ÖÜ2)

Aynı öğretim üyesi ayrıca öğretmen aday seçiminin dayandırılacağı modelin yeterlikler göz önünde bulundurularak oluşturulmasını ve üç aşamada yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu görüşe ilişkin alıntı şöyledir:

“Birinci sınıf programında yer alan genel yeterlikleri dikkate alarak bir seçme işlemi yapılması geliyor. Mutlaka en az iki, üç aşamalı bir ölçme işlemi olmalı. Bunlardan birinde alan bilgisi dışında genel yetenek, genel kültürün yoklanması şart. Pedagojik formasyon yeterli değil ama pedagojik alan eğilimini yoklamak şart. Öğretmenlik mesleğinin pedagojik yönüne eğilimi nedir, tutumu nedir? Bunun ötesinde bir takım iletişim becerileri, sözlü ve yazılı anlatım becerileri için yine mutlaka dahil edilmeli. Mutlaka mülakatlar olmalı. Birçok deneyimimiz var bu konuda. Kafa kafaya verip bir model geliştirmek lazım. Eğitim fakültelerine tek aşamalı olmamalı. Belli eğitim kurumlarına tek aşamalı seçme yerleştirme işlemleri yeterli değil. Artık günümüzde özellikleri çok boyutlu olarak tanımlayabiliyoruz. Çok boyutlu ölçmeler yapmak daha sağlıklı.” (ÖÜ2)

Diğer bir öğretim üyesi (ÖÜ3) ise öğretmen aday seçimi için önce merkezi bir sınavın yapılmasını ve daha sonra öğretmen adaylarının kişilik özellikleri için çeşitli ölçekler belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

“Bir öğretmenin sahip olması gereken kişisel özelliklerin eğitim fakültesine gireceklerde olup olmadığını ölçecek ölçeklerin geliştirilmesi lazım. Önce bir merkezi sınavla alınır. Şöyle olur öğretmenler eğitim fakültesine girmeden önce ayrı bir sınava tabi tutulur. Bu kişisel özellikleri ölçecek bir ölçek geliştirilebilir. Ayrı bir sınav yapılmalı?”

Bir diğer öğretim üyesi (ÖÜ4) ise sınavın kaldırılarak eğitim fakültelerinin kendi öğrencilerini kendilerinin belirlemesi yönünde öneri yapmıştır. Öğretim üyesinin görüşü şöyledir: “Sınavı kaldıracağız her üniversite kendi sınavını kendi yapacak belki o zaman bir şeyler olabilir. Merkezi sınav dışında bir de mülakatımız olursa yine çok başarılı olur.”

4.4.2 Öğretmen Adaylarının Üniversite Sınavında her Alandan Sorumlu Tutulması

Öğretim üyelerinden biri (ÖÜ1) öğretmen adaylarının bir öğretmende olması gereken kişilik özelliklerine sahip olmaları için öğretmen adayların sınavda her alandan soru cevaplamaları gerektiği önerisini yapmıştır. Öğretim üyesinin görüşünü içeren alıntı şöyledir.

“Türkçe matematik bölümü feni ihmal ediyor, sözelciler matematiği ihmal ediyorlar. Aslında bunlar her alanda lazım olan bilgilerdir. Ben genel puanla alınması gerektiği düşünüyorum. Hatta bu puan türlerinde farklılaşma bile olmamalı. Hepsinin katsayısı aynı olmalı. Lise öğrencisi genel puanla alınmalı. Çünkü o genel puan matematik, sözlü yazılı anlatım tarih, akıl yürütme becerileri, okuduğunu anlama her alanda lazım olan şeyler.”

Bölüm 5

TARTIŞMA

Bu bölümde çalışmadan elde edilen bulgular araştırma sorularına göre sunulup alanyazınla ilişkilendirilerek tartışılacaktır.

5.1 Öğretmen Adaylarının Sahip Olması Gereken Öğretmen Kişilik Özellikleri

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde gönüllü 5 öğretim üyesi ile yapılan görüşmeler neticesinde öğretmen adaylarında bulunması gereken kişilik özellikleri olarak 'İnsancıl' boyutu altında *Sabırlı, İyi Bir İnsan Olan ve İnsanları Seven*; 'Demokratik'; 'Model Olan' boyutu altında *Dürüst Olan, Düşünce ve Davranışları ile Model Olan*; 'Problem Çözme' boyutu altında, *Problem Çözme Becerisi Olan ve Öğrenci Problemleri ile İlgilenen*; 'Sosyal Beceriye Sahip' boyutu altında, *İletişim becerisine Sahip*; 'Kendine Güvenen'; 'Yenilikçi' boyutu altında *Kendini Yenileyen*; 'Meslek Bilincine Sahip' ve 'Azimli' kişilik özelliklerine sahip olmaları gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Alanyazındaki öğretmen kişilik özellikleri olarak hoşgörülü, sabırlı, araştırmacı, yaratıcı, demokratik, çalışkan, üretici, iletişim becerisi, hak ve özgürlüklere saygılı, sözüne güvenilir, kendi ile barışık, cesaretlendirici ve destekleyici, güzel ahlaklı, milletin değerlerine, geleneklerine ve göreneklerine bağlı, çevresine ve öğrencilerine hareketleriyle model olan, yüksek başarı beklentisi gibi özellikler bulunmaktadır (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005; Erden,

2012; Hotaman, 2011; Şahin, 2011; Taşkaya, 2012). Elde edilen verilerin literatürdeki pek çok özelliği desteklediği görülmektedir.

5.2 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Sahip Olduğu Öğretmen

Kişilik Özellikleri

‘Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri’, ‘Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar’ ve görüşme sorularından elde edilen bulgular birinci sınıf öğretmen adaylarının sahip olduğu kişilik özelliklerinin ‘İnsancıl’, ‘Demokratik’, ‘Model Olan’, ‘Yenilikçi’, ‘Sosyal Beceriye Sahip’, ‘Kendine Güvenen’ ve ‘Merhametli’ 7 boyuttan oluştuğunu ortaya çıkarmıştır.

5.1.1 İnsancıl

Çoklu veri kaynakları birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘İnsancıl’ kişilik özelliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Envanterden elde edilen bulgular birinci sınıf öğretmen adaylarının *Sabırlı, Hoşgörülü ve Anlayışlı* kişilik özelliklerini sık sık taşıdıkları görüşünde olduklarından dolayı ‘İnsancıl’ kişilik özelliğine sahip olduğunu göstermiştir.

Bunun yanında birinci senaryodaki şive ile ilgili olan problem durumuna verilen cevaplar öğretmen adaylarının *sınıfa açıklama yapacaklarını, öğrenciye destek olacaklarını, sınıfı uyaracaklarını ve öğrenciyle özel olarak ilgilenenlerini* dile getirdikleri için *Sabırlı, Anlayışlı ve Hoşgörülü* kişilik özelliklerine sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Senaryodaki aynı problem durumuna ilişkin olarak bazı öğretmen adayları *gülen öğrencilere şiddet uygulayacağını, utanan öğrenciyi görmezden geleceğini ve sınıfı azarlayacağını söylediğinden* dolayı *Sabırlı, Anlayışlı ve Hoşgörülü* kişilik özelliğine sahip olmadıklarını ortaya çıkarmıştır. İkinci senaryodaki

öğrenme güçlüğü çeken öğrenciyle ilgili olan problem durumuna verilen cevaplar öğretmen adaylarının *öğrenciyi çalışmaya yönlendireceklerini, yumuşak bir şekilde davranacaklarını, dersi tekrar anlatacaklarını, özel olarak ilgileneceklerini ve öğrenciyi uyaracaklarını* söylediklerinden dolayı '*Küçümsemeyen Alay ve Hakaret Etmeyen*' kişilik özelliklerine sahip olduklarını göstermiştir. Aynı senaryodaki probleme ilişkin olarak yalnızca bir öğretmen adayının alay ettiğinden dolayı *Küçümsemeyen Alay ve Hakaret Etmeyen* kişilik özelliğine sahip olmadığı ortaya çıkmıştır.

Görüşme sorularından elde edilen bulgular ise birinci sınıf öğretmen adaylarının *İnsanlara Saygılı* olduklarından dolayı 'İnsancıl' kişilik özelliğini taşıdığını göstermiştir.

Ubuz ve Sarı (2009) öğretmenliğin bir sevgi işi ve ülküsel bir vazife olup gönül verme mesleği olduğunu dile getirerek öğretmen adaylarında insancıl nitelikler aranması gerektiğinin önemini ortaya koymuştur. Gurbetoğlu ve Tomakin (2011) Öğretmenlerin çocuk psikolojisini çok iyi bilmeleri gerektiğini vurgulayarak aynı zamanda sabırlı ve hoşgörülü kişiler olmalarının da önemli olduğunu ifade etmiştir. Kılıççı'ya (2006) göre, öğretmenin insancıl tutumu öğrenmeyi kolaylaştırırken öğretmenin otoriter ve sert tutumu öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Tezcan (2012) öğretmenin davranışlarının öğrencinin başarısını olumsuz yönde etkileyebileceğini vurgulayarak, öğretmeni sevmemenin ders çalışmamayı da beraberinde getirebileceğini vurgulamıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi insancıl özelliklerin öğretmende bulunması öğrencinin başarısı üzerinde de etkiye sahip olmaktadır.

5.1.2 Demokratik

Çoklu veri kaynakları birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Demokratik’ kişilik özelliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Envanterden elde edilen bulgular birinci sınıf öğretmen adaylarının *Ayrımcılıktan Uzak, Bireysel Farklılıkları Yadırgamayan ve Farklı Görüşlere Saygılı* kişilik özelliklerini sık sık taşıdıkları görüşünde olduklarından dolayı ‘Demokratik’ kişilik özelliğine sahip olduğunu göstermiştir.

Bunu yanında, üçüncü senaryodaki söz hakkı ile ilgili olan problem durumuna ilişkin verilen cevaplar öğretmen adaylarının çoğunun *derse az katılan öğrenciye söz hakkı vereceklerini, sınıfta rastgele seçim yapacaklarını, başarısız öğrenciye söz hakkı vereceklerini, parmağını ilk kaldıran öğrenciye söz hakkı vereceklerini ve hiç söz hakkı almamış öğrenciye söz hakkı vereceklerini* söyledikleri için *Ayrımcılıktan Uzak ve Adaletli* kişilik özelliklerine sahip olduklarını ortaya çıkarmıştır. Aynı senaryodaki probleme ilişkin olarak bazı öğretmen adayları *sevdiği öğrenciye söz hakkı vereceklerini* söyledikleri için *Ayrımcılıktan Uzak ve Adaletli* kişilik özelliklerine sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Dördüncü senaryodaki ek ders problem durumuna ilişkin verilen cevaplar ise çoğu öğretmen adayının *ek ders yapacaklarını, hem ders saatinde hem de giden öğrenciler için daha sonra ek ders yapacaklarını* dile getirdikleri için *Öğrenci Beklenti ve Gereksinimlerini Dikkate Alan* kişilik özelliklerine sahip olduklarını göstermiştir. Aynı senaryodaki problem durumuna ilişkin olarak *ek dersi yapacağını ve gelmeyenler için başka bir gün de ek ders yapmayacağı* söylediğinde dolayı bazı öğretmen adayları ise *Öğrenci Beklenti ve Gereksinimlerini Dikkate Alan* kişilik özelliğine sahip olmadığı ortaya çıkmıştır.

Görüşme sorularından elde edilen bulgular ise birinci sınıf öğretmen adaylarının *Demokratik Kişilik Yapısına Sahip Oldukları ve Ayrım Yapmadıkları* için ‘Demokratik’ kişilik özelliğini taşıdığını göstermiştir.

Çelikten, Şanal ve Yeni (2005) öğretmenin öncelikle açık ve ileri görüşlü olmasını, öğrencinin davranış ve başarısını değerlendirirken objektif davranmasını, sınıftaki tüm öğrencilere eşit mesafede olmasını ve bunu sınıfa hissettirmesi gerektiğini dile getirmiştir. Kılıççı (2006) öğretmenlerin okulda öğrencilere demokratik davrandığında öğrencilerin de insanlarla kurduğu ilişkilerde aynı yolu izleyeceğini vurgulamıştır. Gömleksiz ve Çetintaş’a (2011) göre, öğretmenin sınıf içindeki demokratik tutumlarını ve davranışlarını gözlemleyen öğrenci bu davranışları benimseyerek yaşam biçimi haline getirmektedir. Bu çalışmalarda görüldüğü gibi öğretmenler demokratik davranışları ile öğrencilere model olmaktadır. Chory ve Paulsel’e (2014) göre, öğretmenin adil olmayan uygulamaları öğrencinin saldırganlığını artırmaktadır. Bu çalışmadan da anlaşılacağı gibi öğretmenlerin demokratik olmayan tutumları öğrencilerin ruhsal yapılarını da etkilemektedir.

5.1.3 Model Olan

Senaryolardan ve görüşmelerden elde edilen bulgular birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Model Olan’ kişilik özelliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Beşinci senaryodaki verdiği sözü tutma problem durumuna ilişkin olarak verilen cevaplar öğretmen adaylarının *verdikleri sözü tutacaklarını* dile getirdikleri için *Dürüst ve Verdiği Sözü Tutan* kişilik özelliğine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Aynı senaryodaki problem durumuna ilişkin olarak, *sözünü tutmayacağını* söyleyen öğretmen adaylarının ise *Dürüst ve Verdiği Sözü Tutan* kişilik özelliğine sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Altıncı senaryoda dikkat çeken öğrenci problem

durumuna verilen cevaplar öğretmen adaylarının *kırmadan açıklama yapacaklarını, araya öğretmen-öğrenci mesafesini koyacaklarını, derste konuyu anlatacaklarını, öğrenciye uyarı yapacaklarını, konuyu öğrenciye anlatacaklarını* dile getirdikleri için *Davranışları ile Model Olan* kişilik özelliğine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Aynı senaryoya verilen cevaplar öğretmen adaylarının *öğrenciyi başından savacağını, öğrenciyi azarlayacağını, öğrenciyi kovacağını* söylediğinden dolayı *Davranışları ile Model Olan* kişilik özelliğine sahip olmadıklarını ortaya çıkmıştır.

Görüşme sorularından elde edilen bulgular ise birinci sınıf öğretmen adaylarının *Dürüst* olduklarından dolayı '*Model Olan*' kişilik özelliğini taşıdığını göstermiştir.

Sünbül'e (1996) göre, çocuklar kendi güduları kadar hem yetişkin hem de öğretmenlerin rolleriyle özdeşlik kurarak tutum ve değer kazanmaktadırlar. Kılıç, Kaya, Yıldırım ve Genç (2004) öğretmenlerin öğrencilere rol model olma rolünü üstlenmiş bir durumda olduğunu, öğrenciler öğretmenlerin giyim biçimlerini, konuşmalarını, demokartik ya da sert tutumlarını, problem çözme yöntemlerini, değerlerini kendilerine örnek alma eğiliminde olduğunu dile getirmiştir. Yeşilyaprak (2013) öğrenci öğretmenin davranışlarından, iletişim kurma şeklinden, görev ve sorumluluk anlayışından, sosyal yeteneklerinden etkilendiğini ve bu nedenle öğretmenin eksik olan yönlerini geliştirerek öğrencilere iyi bir model olması gerektiğini vurgulamıştır.

5.1.4 Yenilikçi

Çoklu veri kaynakları birinci sınıf öğretmen adaylarının '*Yenilikçi*' kişilik özelliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Envanterden elde edilen bulgular birinci sınıf öğretmen adaylarının *Yaratıcı, Üretken, Araştırmacı, Yenilikçi, Yeni Fikirler Öne*

Sürebilen, Teknolojik Gelişmeleri Takip Eden kişilik özelliklerini hemen hemen sık sık taşıdıkları görüşünde olduklarından dolayı ‘Yenilikçi’ kişilik özelliğine sahip olduğunu göstermiştir.

Yedinci senaryoda silik slayt ile ilgili olan problem durumuna verilen cevaplar öğretmen adaylarının *diğer sınıftan perde alacaklarını, perdesi olan başka bir sınıf arayacaklarını, perde alınması için teşebbüs edeceklerini ve dersi düz anlatım yöntemi ile anlatacaklarını* dile getirdikleri için *Çözüm Üreten* kişilik özelliğine sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Aynı senaryodaki probleme ilişkin olarak *silik görüntü ile ders anlatımına devam edeceklerini ve dersi erteleyeceklerini* söyleyen öğretmen adaylarının *Çözüm Üreten* kişilik özelliğine sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Sekizinci senaryoda akıllı tahta problem durumuna ilişkin olarak verilen cevaplar öğretmen adaylarının *akıllı tahta kullanmayı öğreneceklerini* dile getirdikleri için *Kendini Yenileyen, Teknolojik Gelişmeleri Takip Eden* kişilik özelliklerine sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Aynı senaryodaki problem durumuna ilişkin olarak verilen cevaplar *Akıllı tahta kullanmayı öğrenmeyeceklerini* söyleyen öğretmen adaylarının *Kendini Yenileyen, Teknolojik Gelişmeleri Takip Eden* kişilik özelliklerine sahip olmadığı ortaya çıkarmıştır.

Görüşme sorularından elde edilen bulgular ise birinci sınıf öğretmen adaylarının *Yaratıcı ve Problem Çözme Becerisine* sahip oldukları için ‘Yenilikçi’ kişilik özelliğini taşıdığını göstermiştir.

Çelikten, Şanal ve Yeni (2005) toplumdaki değişmelerden en fazla ve çabuk etkilenen kurumlardan birinin de okullar olduğunu, öğretmenin de meydana gelen bu

değişimleri hiç bir zaman görmezden gelemeyeceğini vurgulayarak, örneğin, okul ortamını da etkileyen bilgisayara karşı öğretmenin, kendini yenilemesi, kurslara gitmesi ve bir öğretmen olarak öğrencilerden bilgi bakımından daima ileride olması gerektiğini dile getirmiş ve bu nedenle öğretmenin, bilmediği konuları sorması ve araştırmacı bir yapıya sahip olması gerektiğinin altını çizmiştir. Literatürde öğretmen, etkili öğretmen ve öğretmen kişilik özelliklerine bakıldığında öğretmenin yenilik ve değişime açık, kendini devamlı yenileyebilen, eğitim teknolojilerindeki gelişmeleri yakından takip edebilen, meraklı, kitap, gazete okuyan, araştırmacı gibi özelliklere sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Teknolojide ve eğitim dünyasında meydana gelen gelişmeleri öğretmenin takip etmesi, kendini geliştirmesi, bu yönde gerekirse çeşitli kurslara gitmesi ve öğrenciden her zaman ileride olması öğretmenlerden beklenmektedir.

5.1.5 Sosyal Beceriye Sahip

Çoklu veri kaynakları birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Sosyal Beceriye Sahip’ olduğunu ortaya koymuştur. Envanterden elde edilen bulgular birinci sınıf öğretmen adaylarının *Sinirlenince Kendine Hakim Olabilen, Duygularını Kontrol Edebilen, Saldırganlık Duyguları ile Başa Çıkabilen* kişilik özelliklerini hemen hemen sık sık taşıdıkları görüşünde olduklarından dolayı ‘Sosyal Beceriye Sahip’ kişilik özelliğini taşıdıklarını ortaya koymuştur.

Dokuzuncu senaryoda dayak ile ilgili olan problem durumuna verilen cevaplar öğretmen adaylarının *uyarı yapacaklarını, açıklama yaparak idareye sevk edeceklerini, rehberlik edeceklerini, durumun nedenini araştıracaklarını* söyledikleri için *İletişim Becerisi* kişilik özelliğine sahip olduğunu göstermiştir. Aynı senaryo durumuna ilişkin olarak bazı öğretmen adaylarının *şiddet uygulayacaklarını, ceza*

vereceklerini, öğrenciler ile hiçbir iletişim kurmadan idareye sevk edeceklerini söylediğinden dolayı, *İletişim Becerisi* kişilik özelliğine sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Onuncu senaryodaki örnek ile ilgili olan problem durumuna ilişkin öğretmen adaylarının *öğrenciye açıklama yapacaklarını, öğrenciye nedenini açıklayacaklarını, öğrenciyi üslup biçimi nedeni ile uyaracaklarını ve örneği kontrol edeceklerini* dile getirdiklerinden dolayı '*Duygularını Uygun Olarak İfade Edebilen*' kişilik özelliğine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Aynı senaryoya ilişkin olarak bazı öğretmen adaylarının *öğrenciyi azarlayacaklarını, sınıftan kovacaklarını* söylediklerinden dolayı, *Duygularını Uygun Olarak İfade Edebilen* kişilik özelliğine sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Görüşme sorularından elde edilen verilere göre, birinci sınıf öğretmen adaylarının *İletişim Becerisine* sahip olduklarından dolayı 'Sosyal Beceri' kişilik özelliğine sahip olarak nitelendirilmiştir.

Gurbetoğlu ve Tomakin'e (2011) göre, öğrencilerin eğitiminde en önemli görev öğretmenlere düşmektedir, öğretmenlerde bulunması istenen özelliklerin sayısı ve niteliği zamanla değişebilmektedir, bu özelliklerin bir de kendi arasında önem sırası bulunmaktadır, bireysel farklılıklar da göz önüne alındığında, öğretme sürecinde öğrenciyle iyi bir iletişim kurmada bazı öğretmen özellik ve davranışlarının diğerlerine göre daha önemli olduğu söylenmektedir. Ürgüplü-Şıraman (2006) öğretmenin öğrenci ile kurduğu iletişim sayesinde öğrencisini doğru bir şekilde anlayabileceğini, duygularını ben dili ile ifade edebileceğini vurgulayarak öğretmenin çatışma çözme becerisine sahip olması gerektiğinin önemini dile getirmiştir. Ayrıca bu becerilerle donanmış bir öğretmenin sınıfta daha etkili bir

öğrenme ortamı yaratacağı gibi zamanı da etkili bir şekilde kullanmış olacağını dile getirerek öğretmenin kurduğu iletişim ile öğrencisine örnek olduğunu ifade etmiştir. Ubuz ve Sarı (2009) öğretmenliğin sınıf içinde ve sınıf dışında çeşitli kişi ya da gruplarla, iletişim gerçekleştiren bir meslek olduğunu ve bu sebeple öğretmen iletişimin sosyal içeriğini öğrencilere kazanmak durumunda olduğunu söylemiştir. Özden'e (2013) göre, öğretmenlerin söylediği 'aptal', 'geri zekalı' gibi sıfatlarla nitelendirilen öğrenciler kendilerine yakıştırılan bu benlik algısı ile mücadele etmekte; öğrencilerin bazıları da geri kalan yaşamlarını bu benlik algısı ile sürdürmektedir. Görüldüğü gibi öğretmenin iletişim becerisinin öğrenciler üzerinde iki önemli yansıması vardır. Bunlardan biri öğretmenin öğrenciyle kurduğu iletişim ile öğrenciye model olabileceğidir. Diğeri ise öğretmenin sahip olduğu iletişim becerisinin öğrencinin benlik algısını etkileyebileceğidir.

5.1.6 Kendine Güvenen

Çoklu veri kaynakları birinci sınıf öğretmen adaylarının 'Kendine Güvenen' kişilik özelliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Envanterden elde edilen bulgular birinci sınıf öğretmen adaylarının *Cana Yakın, İletişim Becerisi Yüksek, Kendine Güvenen, Girişken* kişilik özelliklerini hemen hemen sık sık taşıdıkları görüşünde olduklarından dolayı 'Kendine Güvenen' kişilik özelliğine sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

On birinci senaryoda hastalık ile ilgili olan problem durumuna verilen cevaplar öğretmen adaylarının *ek ders yapacaklarını, ek dersi başka zaman yapacaklarını, ek dersi başka bir öğretmene yaptıracaklarını* dile getirdiklerinden dolayı *Sorumluluk Sahibi* olduklarını göstermiştir. Aynı senaryodaki problem durumuna ilişkin olarak verilen cevaplar öğretmen adaylarının *ek ders yapmayacakları gibi başka bir gün de*

ek ders yapmayacaklarını, yerine başka bir öğretmen ayarlamayacaklarını söylediğinden dolayı *Sorumluluk Sahibi* olmadıkları ortaya çıkmıştır. On ikinci senaryoda ders işleme ile ilgili olan problem durumuna verilen cevaplar öğretmen adaylarının *ders işleyeceklerini, hem ders işleyeceklerini hem de sohbet edeceklerini* söyledikleri için ‘Kararlı’ kişilik özelliğine sahip olduklarını ortaya çıkarmıştır. Aynı senaryodaki problem durumuna ilişkin olarak verilen cevaplar öğretmen adaylarının ders işlemeyeceğini söylediklerinden dolayı *Kararlı* kişilik özelliğine sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Görüşme sorularından elde edilen bulgular ise birinci sınıf öğretmen adaylarının *Kendilerine Güveni Olduklarından* dolayı ‘Kendine Güvenen’ kişilik özelliğini taşıdığını göstermiştir.

Literatüre bakıldığında öğretmenlerin kendilerine güven duyması gerektiği vurgulanmıştır. Her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de kendine güven duymak önemlidir. Kendine güven duymayan bir öğretmenin anlattıklarına öğrenciler de güven duymayabilir. Öğretmenin herşeyden önce kendine güven duyması, kararlı ve lider bir kişilik yapısına sahip olması gerekmektedir.

5.1.7 Merhametli

Çoklu veri kaynakları birinci sınıf öğretmen adaylarının ‘Merhametli’ kişilik özelliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Envanterden elde edilen bulgular birinci sınıf öğretmen adaylarının *Yardımsaver, Fedakar* kişilik özelliklerini sık sık taşıdıkları görüşünde olduklarından dolayı ‘Merhametli’ kişilik özelliğine sahip olduğunu ortaya çıkmıştır.

Görüşme sorularından elde edilen verilere göre birinci sınıf öğretmen adaylarının *Yardımsaver* olduğundan dolayı ‘Merhametli’ kişilik özelliğini taşıdığını göstermiştir.

Özbek, Kahyaoğlu ve Özgen (2007) öğretmenliğin fedakarlık gerektiren bir meslek olduğunu dile getirmiştir. Literatürde de öğretmen özellikleri olarak fedakar, yardımsaver, merhametli gibi özellikler sayılmaktadır. Öğretmene toplumda bir anne, bir baba olarak bakıldığı için öğretmenlerden merhamet, fedakarlık, yardımsaverlik gibi özellikler beklenmektedir. Öğretmen öğrencilerine karşı merhametli olmalı, şiddet uygulamamalıdır. Aydın (2006), öğretmenlerin tekme, sarsma, alay ve hakaret etme, kırıcı sözler söyleme ve benzer şekildeki davranışlar ortaya koymalarının öğretmen-öğrenci ilişkilerini olumsuz yönde etkileyerek, öğrencinin fiziksel ve psikolojik zarar görmesine neden olabileceğini vurgulamaktadır. Öğretmenin rol model olduğu düşünülecek olursa öğrencilerine öğretmen bu şekilde olumsuz model de olmaktadır. Dayak yiyen öğrenci öğretmeninden, derslerinden ve okuldan soğuyabilir.

5.3 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kişilik

Özelliklerine Sahip Olmama Sebepleri

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde gönüllü 5 öğretim üyesi ile yapılan görüşmeler neticesinde birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olmama sebepleri olarak ‘Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS)’, ‘Öğretmen Yetiştirme Programlarındaki Gereksiz Dersler’, ‘Eğitim Politikası’, ‘Çevresel Faktörler ve Genetik’, ‘Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) 1997 Düzenlemesi’ ortaya çıkmıştır. Tortop, Çalışkan ve Dinçer (2012) nitelikli

öğretmenlerin yetiştirilmesi için eğitim fakültelerinin eğitim programları, ders içerikleri ve etkinliklerinin yeniden düzenlenmesi gerektiği ifade etmiştir. Ubuz ve Sarı (2009) öğretmen yetiştirme programlarına iletişim becerisi ve iletişimin geliştirilmesi gibi dersler konulması gerektiğini söylemiştir.

5.4 Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kişilik Özelliklerine Sahip Olmaları Yönünde Eğitim Fakültelerine Yapılan Öneriler

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde gönüllü 5 öğretim üyesi ile yapılan görüşmeler neticesinde, birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine sahip olmaları yönünde Eğitim Fakültelerine buldukları öneriler iki başlıkta - 'Öğretmen Adayı Seçimine Yönelik Yeni Bir Modelin oluşturulması' ve 'Öğretmen Adaylarının Sınavda Her Alandan Sorumlu Tutulması' - toplanmaktadır.

Öğretim üyelerinden biri yeni bir model olarak merkezi sınav, mülakat ve ders sunumu gibi çok boyutlu bir değerlendirmeyi önerirken, başka bir öğretim üyesi ise öğretmen adaylarının merkezi sınavdan sonra kişilik özelliklerini ortaya çıkaracak ölçeklerin oluşturulmasıyla, öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin belirlenmesi gerektiğini söylemiştir. Diğer bir öğretim üyesi ise merkezi sınavdan sonra eğitim fakültelerinin kendi öğrencilerini mülakat yolu ile kendilerinin seçmesi gerektiği doğrultusunda görüş bildirmiştir. İkinci başlıkta ise öğretmen adaylarının üniversite sınavında her alandan sorumlu tutulması gerektiği yönünde görüş ortaya çıkmıştır. Hotaman (2011) toplumun mimarı olarak nitelenen öğretmenlik mesleği için, bireylerin ilgi, beceri ve kişilik özelliklerine bakılarak, mesleğin nitelikleri ile bireyin

özelliklerini eşleştirerek seçim yapılmasına olanak sağlayan yeni bir modelin gerekliliğini vurgulamıştır. Demirel (1995) öğretmen alımı için mülakat teknikleri ve öğretmenlik tutum ölçeğinin kullanılmasının gerektiğini dile getirmiştir. Çelikten ve Demirel'e (1995) göre, başarılı öğrenciler öğretmen eğitim bölümlerinden daha fazla elektronik, bilgisayar mühendisliği, tıp, işletme ve bunun gibi bölümleri tercih etmektedirler. Bu durum öğretmen profili doğrudan etkilemektedir. Şanal ve Yeni'ye (2005) göre, öğretmenlik mesleğine yetenekli ve bu mesleğe gönüllü öğrencilerin alınması, orta öğretimden iyi derecelerle mezun olmuş öğrencilerin bu bölümleri tercih eder hale getirilmesi, öğretmenlik mesleğinin statü ve niteliğinin yükseltilmesine büyük katkı sağlayacaktır.

Şişman (2009) Türkiye'de öğretmen adaylarının seçiminde esas belirleyicinin üniversite sınavı olduğunu ve bu sınavın bazı nitelikleri belirlemede (meslek uyumu, iletişim becerisi, dil ve anlatım ve bunlar gibi) yetersiz olduğunu söylemektedir. Hotaman (2012) üniversite sınavı sonucunda oluşan tercihlerin, kişilik özellikleri bakımından da bir değerlendirmeye tabi tutularak eğitim programlarına alınması nitelikli öğretmen ihtiyacını karşılayacağını dile getirmiştir.

5.5 Sonuç

Çalışmadan elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının sahip olması gereken öğretmen kişilik özellikleri - *İnsancıl, Demokratik, Model Olan, Problem Çözen, Sosyal Beceriye Sahip, Kendine Güvenen, Yenilikçi, Meslek Bilincine Sahip, Azimli* – olarak ortaya çıkmıştır. Çoklu veri kaynaklarından elde edilen bulgular birinci sınıf öğretmen adaylarının sahip olduğu öğretmen kişilik özellikleri - *İnsancıl, Demokratik, Model Olan, Yenilikçi, Sosyal Beceriye Sahip, Kendine Güvenen ve Merhametli* – olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmada birinci sınıf öğretmen adaylarının

çoğunun öğretmen kişilik özelliklerine sahip olduğu ortaya çıkarken, birinci sınıf öğretmen adaylarının çok az bir kısmının ise bazı öğretmen kişilik özelliklerine sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarının öğretme kişilik özelliklerine sahip olmama sebepleri - Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS), Öğretmen Yetiştirme Programlarındaki Gereksiz Dersler, Eğitim Politikası, Çevresel Faktörler ve Genetik, Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) 1997 Düzenlemesi – olarak ortaya konulmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının sahip olması gereken kişilik özelliklerine sahip olmaları yönünde eğitim fakültelerine önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi birinci sınıf öğretmen adaylarının çoğunun öğretmen kişilik özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir. Ancak az sayıda da olsa öğretmen kişilik özelliklerine sahip olmayan öğretmen adayları da bulunmaktadır. Sabırsız, hoşgörüsüz, sözünü tutmayan, dürüst olamayan, alay ve hakaret eden ve en kötüsü de şiddet uygulayabilecek öğretmen adayları bulunmaktadır. Bu öğretmen adayları geleceğin dayakçı öğretmenlerini oluşturabilmektedir. Sayılarının çok az olması sevindiricidir. Bu tür kişilerin öğretmen olmasını engellemek için, eğitim fakülteleri merkezi sınavdan sonra mutlaka öğretmen adaylarının kişilik özelliklerini belirlemeli ve öğretmen kişilik özelliklerini taşıyan adayların eğitim fakültelerine alınması sağlanmalıdır. Bunun için de eğitim fakülteleri öğretmen kişilik özelliklerini belirleyecek birtakım ölçekler geliştirmelidir.

5.6 Öneriler

Araştırma bulguları doğrultusunda ileriki araştırmalara ve uygulamaya dönük aşağıdaki öneriler yapılmıştır.

İleriki Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Birinci sınıf öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ile ilgili tasarlanan ve bu çalışmada kullanılan ‘Kişilik Özellikleri ile İlgili Algı Envanteri’ ve ‘Kişilik Özellikleri ile İlgili Senaryolar geliştirilerek Türkiye’de farklı illerde bulunan üniversitelerde daha geniş bir çalışma grubuna uygulanabilir.
2. Öğretmen kişilik özelliklerini belirleyecek nitelikli ölçekler geliştirilebilir.
3. Öğretmen kişilik özelliklerini belirlemek için yapılan görüşmeler daha fazla öğretim üyesi ile yapılabilir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Öğretmen adaylarının seçimi, merkezi sınavın yanı sıra görüşme ve sözlü sınavlara da dayandırılacak şekilde yeniden düzenlenebilir.
2. Öğretmen yetiştirme programları öğretmen kişilik özelliklerini geliştirecek şekilde belirli dersler eklenerek (etkili iletişim, mesleki değerler ve bunun gibi) yeniden yapılandırılabilir.
3. Derslerde ve sınıf içi öğretim yöntemlerinde (Mikro öğretim, sunum ve bunlar gibi) öğretmen adaylarının belirli kişilik özellikleri değerlendirmeye tabi tutulabilir.
4. Senaryolar (kısa hikayeler), öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine ilişkin farkındalıklarını artırmak amacıyla, ders programlarına entegre edilebilir.
5. Öğretmen adaylarına rol model olduklarından dolayı öğretim üyelerinin öğretmen kişilik özelliklerine ilişkin farkındalıkları seminerlerle artırılabilir.

KAYNAKLAR

- Aksu, M., Demir, C. E., Daloğlu, A., Yıldırım, S. ve Kiraz, E. (2010). Who are the future teachers in Turkey? Characteristics of entering student teachers. *International Journal of Education Development*, 30, 91-101.
- Anılan, B. ve Anılan, H. (2014). Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen bilgisi öğretmenliğini seçme nedenleri ve gelecek beklentileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 51-64.
- Arslan, S. ve Özpınar, İ. (2008). Öğretmen nitelikleri: İlköğretim programlarının beklentileri ve eğitim fakültelerinin kazandırdıkları. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitim Dergisi*, 2(1), 38-63.
- Aydın, B. (2006). Öğretmenlerin kendi sınıf disiplinlerini oluşturması. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 19-32.
- Boz, Y. ve Boz, N. (2008). Kimya ve matematik öğretmen adaylarının öğretmen olma nedenleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 137-144.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Erkan-Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Chory-Assad, R. M. ve Paulsel, M. (2014). Antisosyal sınıf iletişimi: Öğrenci saldırganlığını yordayıcı olarak öğretmen etkisi ve etkileşimsel adalet. (Çev.: A. F. Yasul, M. Polat). *Akademik Sosyal Araştırma Dergisi*, 5, 155-129.

Creswell, J. W. (2013). *Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları araştırma deseni*. (Çev.: E. Bukova-Güzel, İ. Erdoğan, Y. Dede, G. Hacıömeroğlu, H. Ercan, F. İ. Bilican, M. Bütün, M. Bursal, S. Mandacı-Şahin, S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.

Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri*. (Çev.: M. Bütün, S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitapevi.

Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2014). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. (Çev.: A. Aydın, E. Bukova-Güzel, M. Bursal, S. Çorlu, Y. Dede, A. Delice, S. B. Demir, F. Güngör, M. S. Köksal, S. Kula, M. Peker, S. Yaman). Ankara: Anı Yayıncılık.

Cruickshank, D. R., Jenkins, D. B. ve Metcalf, K. K. (2003). *The act of teaching*. (2003). New York: McGraw Hill.

Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 207-237.

- Çermik, H., Doğan, B. ve Şahin, A. (2010). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 201-212.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (1995). A model of teacher education curricula in Turkey. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 91-97.
- Dilekmen, M. (2008). Etkili eğitim için etkili öğretmenlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 213-221.
- Erden, M. (2012). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- Erkuş, A. (2014). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-I*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gilbert, N. (1999). The use of vignettes in qualitative research. Social research update. <http://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU25.html>
- Gordon, T. (2014). *Etkili öğretmenlik eğitimi*. (Çev.: S. Karakale). Ankara: Profil Yayıncılık.

- Gökmenoğlu, T. (2013). Preparing teachers: Expectations and existing situation at faculties of education. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 4(4), 39-54.
- Gömlüksiz, M. N. ve Çetintaş, S. (2011). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları (Fırat, Dicle, 7 Aralık, Cumhuriyet ve Erzincan üniversiteleri örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 1-14.
- Guarino, C. M., Santibanez, L. ve Daley, G. A. (2006). Teacher recruitment and retention: A review of the recent empirical literature. *Review of Education Research*, 2, 173-208.
- Gurbetoğlu, A. ve Tomakin, E. (2011). Sevilen ve sevilmeyen öğretmen davranışlarına ilişkin öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 261-276.
- Hotaman, D. (2011). Eğitim fakülteleri kendi öğrencilerini seçebilir mi? *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 4(1), 126-136.
- Hotaman, D. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmen kişilik özelliklerine yönelik algılarının incelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 5(12), 186-201.
- Kalafat, S. (2012). Lise öğretmenleri kişilik özelliklerinin öğretmen yeterliliklerine etkisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(3), 193-200.

Karagöz, O. (2009). *İstanbul ili Anadolu yakası Ataşehir ilçesinde bulunan resmi ve özel ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin etkili öğretmen rollerine yönelik alguları nasıldır?* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Kılıç, M., Kaya, A., Yıldırım, N. ve Genç, G. (2004). *Eğitimci gözüyle öğretmen ve öğrenci*. III. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.

Kılıççı, Y. (2006). *Okulda ruh sağlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kuru, M. ve Uzun, H. (2008). Türkiye’de öğretmen adaylarının seçiminde 1954 örneği. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 207-232.

Kurt, H., Ekici, G., Aktaş, M. ve Aksu, Ö. (2013). Öğretmen adaylarının kişilik tiplerinin sınıf yönetimine yönelik tutum ve inançlarına etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 199-208.

Küçükahmet, L. (2015). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev.: S. Turan). Ankara: Nobel.

Miles, M. B. ve Huberman, M (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook* (2. baskı). Thousand Oaks, CA: Sage

Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. (2002).

Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Morris, C. G. (2002). *Psikolojiyi anlamak*. (Çev.: H. B. Ayvaşık, M. Sayıl).

Ankara: Türk psikologlar Derneği.

Okut, L. (2009). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin eğitime ilişkin inançlarına göre etkili öğretmen özellik ve davranışlarına sahip olma dereceleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Özabacı, N. ve Acat, B. (2005). Öğretmen adaylarının kendi özellikleri ile ideal öğretmen özelliklerine dönük algılarının karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42, 211-236.

Özbek, R., Kahyaoğlu, M. ve Özgen, N. (2007). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*. (9)2, 221-232.

Özçetin, S. (2013). *Öğretmen liderliğinin okulun liderlik kapasitesinin gelişimine etkisi: Bir durum çalışması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Özdemir, M. Ç. ve Bingöl-Arslangilay, A. S. (2014). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Akademi.

- Özden, Y. (2013). *Eğitimde yeni değerler eğitimde dönüşüm*. Ankara: Pegem Akademi.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rded.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Robbins, S. P. ve Judge, T. A. (2013). *Örgütsel davranış*. (Çev.: İ. Erdem). Ankara: Nobel.
- Sağır-Eyicil, N. (2011). *Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin sınıf içi etkili öğretmenlik davranışlarının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
- Sünbül, A. M. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri. *Eğitim Yönetimi*, 1, 597-607.
- Şahin, A. (2011). Öğretmen algılarına göre etkili öğretmen davranışları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 239-259.

- Şahin, S. ve Arslan, M. C. (2014). Öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullanılan öğretmen stratejilerinin öğrenciler üzerindeki etkileri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1399-1415.
- Şen, H. Ş. ve Erişen, Y. (2002). Öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretim Elemanlarının etkili öğretmenlik özellikleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 99-116.
- Şişman, M. (2009). Öğretmen yeterlilikleri: Modern bir söylem ve retorik. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 63-82.
- Taşkaya, S. M. (2012). Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 283- 298.
- Tezcan, M. (2012). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tortop, H. S., Çalışkan, G. ve Dinçer, M. (2012). Öğretmen adaylarının kişilikleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 307-319.
- Ubuz, B. ve Sarı, S. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının iyi öğretmen olma ile ilgili görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 53-61.

Uygun, S. (2010). Türkiye’de öğretmen adaylarının seçimi ile ilgili bazı uygulamalar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 707-730.

Ürgüplü-Şıraman, F. K. (2006). *Etkili öğretmenlik eğitiminin öğretmenlerin iletişim becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yeşilyaprak, B. (2013). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Şeçkin Yayıncılık.

EKLER

EK 1: Kişilik Özellikleri İle İlgili Algı Envanteri

Öğretmen Adaylarının Kişilik Özellikleri ile ilgili Algı Envanteri

Değerli Öğretmen Adayları,

Bu envanterin amacı, öğretmen adaylarının kendilerini kişilik özellikleri açısından nasıl gördüklerini incelemektir. Her maddenin karşısında olan seçeneklerden (Her zaman, Sık sık, Bazen, Nadiren, Hiç) size en uygun olanını (\surd) koyarak işaretleyiniz. Elinizdeki envanter sizi değerlendirmeyi amaçlamamaktadır. Maddeleri içten ve dürüst olarak cevaplamanız çalışmanın güvenilir sonuçlara ulaşması açısından önem arz etmektedir. Verdiğiniz bilgiler yalnızca bu araştırma kapsamında kullanılıp hiçbir şekilde başka bir amaç için kullanılmayacaktır. Vereceğiniz doğru ve samimi yanıtlar için şimdiden hepinize çok teşekkür ederim.

Bay/ Bayan:

Yaş:

Bitirilen Lise Türü: a) Anadolu Lisesi
b) Anadolu Öğretmen Lisesi
c) Genel Lise
d) Diğer liseler

Ailede Öğretmen Var mı? a) Evet
b) Hayır

Annelerinizin Eğitim Düzeyi: a) İlköğretim
b) Lise
c) Üniversite

Babanızın Eğitim Düzeyi: a) İlköğretim
b) Lise
c) Üniversite

Öğretmenlik mesleğini

Seçme sebebi: a) Kendi isteğim
b) Ailemin İsteği
c) Çalışma koşullarının rahatlığı
d) Diğer

Kendinizi nasıl görüyorsunuz?	Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiç
1 Sabırlı	--	--	--	--	--
2 Hoşgörülü	--	--	--	--	--
3 Anlayışlı	--	--	--	--	--
4 Cana yakın	--	--	--	--	--
5 Yardımsever	--	--	--	--	--
6 Fedakar	--	--	--	--	--
7 Şiddet karşıtı	--	--	--	--	--
8 Alçak gönüllü	--	--	--	--	--
9 Eleştirilere açık	--	--	--	--	--
10 Ayrımcılıktan uzak	--	--	--	--	--
11 Açık görüşlü	--	--	--	--	--
12 Objektif	--	--	--	--	--
13 Adaletli	--	--	--	--	--
14 İnançlara saygılı	--	--	--	--	--
15 Önyargısız	--	--	--	--	--
16 Dürüst	--	--	--	--	--
17 Yaratıcı	--	--	--	--	--
18 Dikkatli	--	--	--	--	--
19 Mantıklı	--	--	--	--	--
20 Planlı	--	--	--	--	--
21 Üretken	--	--	--	--	--
22 İletişim becerileri yüksek	--	--	--	--	--
23 İşbirliği içinde çalışan	--	--	--	--	--
24 Kendine güvenen	--	--	--	--	--
25 Girişken	--	--	--	--	--

<u>Kendinizi nasıl görüyorsunuz?</u>	<u>Her zaman</u>	<u>Sık sık</u>	<u>Bazen</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiç</u>
26 Lider	--	--	--	--	--
27 Araştırmacı	--	--	--	--	--
28 Yenilikçi	--	--	--	--	--
29 Sorumluluk sahibi	--	--	--	--	--
30 Geleneklere bağlı	--	--	--	--	--
31 Özgürlüklere saygılı	--	--	--	--	--
32 Bireysel farklılıkları yadırgamayan	--	--	--	--	--
33 Sinirlenince kendine hakim olan	--	--	--	--	--
34 Duygularını kontrol edebilen	--	--	--	--	--
35 Saldırganlık duygularıyla başa çıkabilen	--	--	--	--	--
36 Yeni fikirler öne sürebilen	--	--	--	--	--
37 Teknolojik gelişmeleri takip eden	--	--	--	--	--
38 Çocuk ruhlu	--	--	--	--	--
39 Farklı görüşlere saygılı	--	--	--	--	--
40 İnsanlara hassas davranan	--	--	--	--	--

EK 2: Kişilik Özellikleri İle İlgili Senaryolar

Öğretmen Adaylarının Kişilik Özellikleri ile ilgili Senaryolar

Değerli Öğretmen Adayları,

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının kendilerini kişisel özellikler açısından nasıl gördüklerini incelemektir. Aşağıda verilen senaryoların her biri öğretmenin sınıfta belli bir eylemde bulunması gereken bir problem durumunu yansıtmaktadır.

Her bir problem durumunda yaklaşımınızın ne olacağını sebepleriyle yazmanız beklenmektedir. Verdiğiniz bilgiler yalnızca bu araştırma kapsamında kullanılıp hiçbir şekilde başka bir amaç için kullanılmayacaktır. Vereceğiniz doğru ve samimi yanıtlar için şimdiden hepinize çok teşekkür ederim.

Bay/Bayan:

Yaş:

Bitirilen Lise Türü:

- a) Anadolu Lisesi
- b) Anadolu Öğretmen Lisesi
- c) Genel Lise
- d) Diğer

Ailede Öğretmen Var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

Annenizin Eğitim Düzeyi:

- a) İlköğretim
- b) Lise
- c) Üniversite

Babanızın Eğitim Düzeyi:

- a) İlköğretim
- b) Lise
- c) Üniversite

Öğretmenlik Mesleğini

Seçme Sebebi:

- a) Kendi İsteğim
- b) Ailemin İsteği
- c) Çalışma Koşullarının Rahatlığı
- e) Diğer

1- İstanbul'da devlet okullarından birinde lise öğretmenisiniz. Bir sınıfın ilk dersine girdiniz. Kendinizi tanıttınız. Öğrencilerden sırayla kendilerini tanıtmalarını istediniz. Öğrencilerden biri Doğu şivesiyle konuşmaya başlayınca tüm sınıf gülmeye başladı. Konuşan öğrenci utanarak sustu. Öğretmen olarak ne yaptınız? Niçin?

2- Sınıfta dersinizi anlattınız. Sınıfa konu ile ilgili sorular sormaya başladınız. Öğrencilerden biri sorduğunuz soruya yanlış cevap verdi. İpucu verdiniz bilemedi, konuyu ana hatlarıyla kısaca özetlediniz ve benzer bir soru daha sordunuz yine bilemedi. Bu durum karşısında öğrenciyi nasıl davranırdınız? Niçin?

3- Ders esnasında sınıfa bir soru sordunuz. Sınıfta sevdiğiniz, sevmediğiniz, başarılı, başarısız hemen hemen bütün öğrenciler parmak kaldırıyor. En sevdiğiniz öğrenciniz yalvaran gözlerle size bakıyor. Söz hakkını önce kime verirdiniz?

4- Ders planınız sık sık aldığınız raporlar neticesinde aksadı. Öğrencilere daha önceden haber vermeden dersin bitiminde iki saat ek ders yapacağımızı, başka zamanınızın olmadığını söylediniz. Öğrencilerin kimi dershanelerinin olduğunu, kimi servislerini kaçıracağını, kimi ise eve geç kalacaklarını söylediler. Bunca eleştiriye rağmen ek ders yapar mıydınız? Niçin?

5- Zor bir sınav yaptınız, öğrencilerin çoğu düşük not aldı. Sınıfa bir sonraki sınav için daha kolay sorular soracağınıza dair söz verdiniz. Ancak sınıf sınavdan önceki derslerin birinde sizi çok sinirlendirdi. Verdiğiniz sözü tutup tutmamak arasında ikileme düştünüz. Kararınız hangi yönde olur?

6- Öğretmenler odasında otururken fiziksel olarak dikkat çekici bir öğrenci yanınıza geldi. Sizden anlamadığı bir konuyu anlatmanızı istedi. Öğrencinin hal ve hareketlerinden derdinin dersle değil sizinle alakalı olduğunu anladınız. Öğrenciye ne söylediniz ve nasıl davranırdınız?

7- Dersinizi projektörle tahtaya yansıtarak anlatmaya karar verdiniz. Her şeyi hazırladınız. Fakat görüntü çok silik çıktı. Perdeleri kapatmak istediniz ancak sınıfta perde olmadığını gördünüz. Bu problem karşısında ne yapardınız? Niçin?

8- Akıllı tahtayı kullanmayı çok iyi bilmiyorsunuz. Ders gereği akıllı tahtayı kullanmak gerekti ve zorlandığınız bir durumda öğrencilerden yardım istediniz. Sınıftan bazı alaylı gülme sesleri geldi ve utandınız. O için durumu nasıl toparlarsınız ve bir daha aynı durumun yaşanmaması için nasıl bir yol takip edersiniz?

9- Okulda nöbetçi olduğunuz günlerden birinde erkek öğrencinin kız öğrenciyi tekme tokat dövdüğünü gördünüz. Bu durum karşısında tepkiniz ne olurdu ve öğrencilere ne söylediniz? Niçin?

10- Ders esnasında tahtaya bir örnek yazdınız. Örneğin doğru olduğundan eminsiniz. Ancak yaptığınız açıklamaya rağmen öğrencilerden biri sesini yükselterek verdiğiniz örneğin doğru olmadığını söyler. Tepkiniz ne olurdu? Niçin?

11- Öğrenciler sizden üniversite sınavında çıkacak önemli bir konu için ek ders istedi, siz de kabul ettiniz. Ne var ki o tarihte hastalandınız ve bir daha ek ders yapabileceğiniz başka bir zamanınız yok. Ek dersinizi yapar mıydınız? Niçin?

12- Yarı yıl tatili başlamadan önceki son haftaya girdiniz. Öğrencilerin bir kısmı yok. Siz ders işlemek istiyorsunuz, anlatacağınız konuların öğrenciler için çok önemli olduğunu düşünüyorsunuz. Öğrencileriniz de kıpır kıpır ve sohbet etmek istiyor. Dersinizi işler miydiniz? Niçin?

EK 3: Görüşme Soruları

GÖRÜŞME FORMU

Mesleki deneyimi:

Bitirdiği bölüm:

Giriş

Merhaba, benim adım Nilüfer Pek ve Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Eğitim Programları ve Öğretim alanında tezli yüksek lisans yapıyorum.

Tez konum *1. Sınıfta Okuyan Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Giriş Davranışlarının Kişisel Özellikler Açısından İncelenmesi*. Araştırma amacım birinci sınıfta okuyan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine giriş davranışlarını etkili bir öğretmenin sahip olması gereken kişisel özellikleri bakımından çoklu bakış açısıyla incelemektir. Bu amaç doğrultusunda öğretmen adaylarını yetiştiren öğretim üyeleri ile görüşme yapmak çalışmanın güvenilir ve doğru sonuçlara ulaşmasına katkıda bulunacağından gerekli görülmüştür.

Görüşmenin kayıt altına alınmasını kabul ediyor musunuz? Bu görüşme sürecinde isminiz ve söyleyeceklerinizin tümü sadece bu araştırma amacı doğrultusunda kullanılacaktır. İsmiğiniz veri toplama sürecinde kodlanıp çalışmada yer alacaktır. Ayrıca görüşme sonunda kayıttan çıkarılmasını istediğiniz yerler kayıttan çıkarılacaktır.

Katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

GÖRÜŞME SORULARI

1- Sizce bir öğretmenin sahip olması gereken kişisel özellikler nelerdir? Niçin?

(İnsancıl, Demokratik, Ahlaklı, Problem çözme becerisi, Sosyal beceri, Kendine güvenen, Yenilikçi.)

2- Fakültenizde yetiştirdiğiniz öğrenciler bir öğretmen adaylarının sahip olması gereken özelliklere sahipler mi?

(En fazla gözlemediğiniz; hangi özelliklere sahiptir veya değil?)

3-Peki öğretmen adaylarının bu kişisel özelliklere sahip olmalarının gerekliliği göz önüne bulundurulduğunda sizce, mevcut 1. sınıf öğretmen adaylarında bu özelliklerin olduğunu düşünüyor musunuz? Evetse niçin? Hayırsa niçin?

(Derslerinizden örnekler verir misiniz?)

4-Peki bu özelliklere sahip olmayan öğrencileri gözlemediğinizde veya bu öğrencilerle karşılaştığınızda ne yapıyorsunuz?

(Model olma, rehberlik yapma, öz-değerlendirme...)

5- Öğretmen adaylarınızın, etkili bir öğretmenin sahip olması gereken kişisel özelliklere sahip olmamalarının sebebi/sebepleri nedir/nelerdir?

-Sınav sistemi

-Eğitim programlar

-Öğretmen alımı

-Eğitim politikası

6- Sizce öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adaylarının bu özelliklere sahip olarak yetiştirilmesi program kapsamında yer almalı mı?

Evet veya hayırsa niçin?

7- Bu amaç doğrultusunda öğretmen yetiştirme programları hangi açılardan yetersizdir?

- Hedefler

- Dersler

- Değerlendirme

8- Peki kişisel özellikler açısından daha nitelikli öğretmenler yetiştirmek için eğitim fakültelerine alınacak olan öğretmen alımı hangi kriterlere dayandırılmalıdır? Niçin?

Ek 4: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul İzni

GİZLİ

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : 85434274-050.04.04 / 76390
Konu : Etik Kurulu Kararı Hakkında

Ankara
17 Aralık 2014

Sayın Nilüfer PEK
Üçdütlar Mahallesi Stad 5. Sokak No: 5/13
ÇORUM

İlgi: 04/12/2014 tarihli başvurunuz.

“1. Sınıfta Okuyan Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Giriş Davranışlarının Kişisel Özellikler Açısından İncelenmesi” başlıklı teziniz ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 11/12/2014 tarihli toplantısında alınan 180/1364 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Erkan İBİŞ
Rektör

EKLER:

1- Karar Örneği (1 sayfa)

GİZLİ

Adres: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 06100 - Tandoğan / ANKARA Tel: 0 (312) 212 60 40-50 Faks: 0 (312) 212 60 49

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 11/12/2014
Toplantı Sayısı : 180
Karar Sayısı : 1364

1364- Doğu Akdeniz Üniversitesi yüksek lisans öğrencilerinden **Nilüfer Pek**'in "1. Sınıfta Okuyan Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Giriş Davranışlarının Kişisel Özellikler Açısından İncelenmesi" başlıklı tezi ile ilgili 04/12/2014 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda, Doğu Akdeniz Üniversitesi yüksek lisans öğrencilerinden **Nilüfer Pek**'in "1. Sınıfta Okuyan Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Giriş Davranışlarının Kişisel Özellikler Açısından İncelenmesi" başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNI DİR
15/12/2014

Ramazan TOPAL
Ankara Üniversitesi Etik Kurulu

**EK 5: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekanlığı İzin
Belgesi**

Nilüfer PEK DİKKA

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 32698431-044/10539
Konu : Ölçme Aracı Uygulama Talebi Hk.

19.12.2014

Sayın Nilüfer PEK
Üçdutlar Mah. 5. Stad Sok , 5/13 ÇORUM

İlgi : 15/12/2014 tarihli dilekçeniz.

Fakültemizde "1. Sınıfta Okuyan Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Giriş Davranışlarının Kişisel Özellikler Açısından İncelenmesi" konulu çalışmanıza veri toplamak amacıyla lisans öğrencilerimize ölçme aracı uygulama talebiniz ilgili Bölüm Başkanlıklarının önceden uygulama takvimine ilişkin bilgilendirilmesi ve gönüllülük esasına dayalı olarak yapılması koşuluyla uygun görülmüştür. Uygulamaya ilişkin planlama yaparken Fakültemiz Akademik takvimini dikkate alarak, bahar dönemine göre planlama yapmanız önerilmektedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN
Dekan

Ek :
2014-2015 ÖĞRETİM YILI EBF AKADEMİK TAKVİMİ

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : SXIEEMZQPVLKBBTSQCUE Belge Takip Adresi: <http://belgedogrulama.ankara.edu.tr/>
Ankara Üniversitesi Cebeoğlu Yerleşkesi Cebeoğlu-Çankaya/Ankara /ANKARA
Telefon No: 0312 363 33 50 Belge Geçer No: 0312 363 61 45
e-posta: - internet adresi: -

Ayrıntılı bilgi için:
R.YASAN
Memur

EK 6: Görüşme İzin Formu

GÖRÜŞME İZİN FORMU

Tez araştırmasına katılmayı kabul ediyorum. Araştırmanın amacının öğretmen kişilik özelliklerini incelemek olduğunu ve katılmamda herhangi bir sakınca olmadığını farkındayım. İstediğimde araştırmanın herhangi bir aşamasında araştırmadan çekilebileceğimi biliyorum.

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacı ile görüşeceğim. Araştırmacı raporlarda adımın geçmeyeceğini belirtmiştir. Bu nedenle, tez araştırması için görüşmeye katılmakta gönüllüyüm.

ADI SOYADI :

TARİH :

İMZA :

GÖRÜŞME İZİN FORMU

Tez çalışmasına yönelik sorularınız varsa, araştırmacıyla ya da tez danışmanıyla görüşebilirsiniz.

Nilüfer Pek

(Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Program Değerlendirme Bölümü
Yüksek Lisans öğrencisi)

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Sıtkıye KUTER

Eğitim Bilimleri Bölümü, Doğu Akdeniz Üniversitesi

EK 7: Senaryo Analizleri

11. Senaryo	Ek ders yapan.	Ek ders yapmayan	Basra öğrenme ek ders yaptırnan	Ek ders yapan	Ders yapmayan	Basra öğrenme ek ders yaptırnan	55 altı azimli olanlar başka zaman ders yapıyor. Ne olursa olsun ders yapıyor. Hafif düzeyde olursa ders yapıyor.
	1	2	3	40	41	42	
	2			41			
		3		42			43
		4		44			45
	5			4			46
	6						
	7			47			
	8						
		9		48			
			10	49			
	11			50			
	12			51			
	13			52			
	14			53			
			15	54			
	16			55			
	17			56			
	18			57			
		19					58
	20				59		
			21	60			
	22			61			
	23			62			
			24	63			
	25			64			
	26			65			
	27				66 :)		
	28				67		
	29			68			
		30		69			
	31			70			
	32				71		
	33				72 :)		
			34	73			
	35			74			
	36			75			
	37				76		
			38	77			
	39			78			

	Et ders yapın	Et ders yapmayan	Baska öğrene ne ders yaptın		Et ders yapın	Et ders yapmayan	Baska öğrene ne ders yaptın
	80	79			117		
	81	81			118		
	82		82		119		
	83				120		
	84				121		
	85				122		
gizli	86				123		
	87					124	
	88						125
	89				126		
	90				127		
	91				128		
	92						129
	93				130		
	94				131		
	95				132		
	96					133	
	97				134		
11. Sınava		98				135	
	99				136		
	100				137		
	101				138		
	102				139		
	103					140	
	104		104			141	
	105					142	
	106					143	
	107				144		
	108		108		145		
	109				146		
	110		110		147		
	111						
	112						
	113						
	114		114				
	115						
	116						

EK 8: Görüşme Transkripsiyonu

Görüşme 1

Sosyal Beceri
iletişim

1- Öğretmenlik önemli ölçüde bir iletişim işidir. İletişim aracılığıyla konuşması yazılı, sözlü ve sözsüz iletişim yollarıyla öğrenciye bir mesaj aktarıyor. Bu aktarılan mesajların kimisinin farkında olmayabiliyor öğretmen. Give off mesajlar deniyor. Öğretmenin mesajlarını iyi iletebilmesi ve ayrıca iletilecek mesajı olması gerekir. Mesaj iletme tarzı ve mesajın kendisi önemli. Bundan iki şey çıkarabiliriz. Birincisi öğreteceği konuları bilmesi lazım. İkincisi bunu öğrencinin en iyi anlayabileceği bir şekilde aktarması gerekiyor. Bunun yanında öğrencilerle iyi ilişki kurması, mesleği sevmesi, bu işin mana ve önemiyetinin farkında olması gerekiyor. Sadece geçip aracı olarak değil aynı zamanda o mesleğin gereğini yerine getirebilmeli, öğrencilerin öğrenmesinden kendini sorumlu tutması, öğrencilerin iyiliğini düşünmeli. Bunları yaptığı sürece iyi bir öğretmendir. Bunları yapabilmek için gerekli hazırlıkları planlı, programı yapmalı. Öğretmenin işlevi ve rolü budur. Eskiden topluma öncülük etmek filan derlerdi ama artık öğretmenin o rolü kalmadı sadece bir öğretici, eğitici rolü kaldı. Topluma önderlik etme toplumun kanaat önderi olma gibi şeyler başkalarına devredildi. Bunun yanında başka bir şey öğretmenin kendini geliştirmesi. Bu önemli bir şey.

meslek
Bilinci

işin
mana
ve
önemiyeti-
ni
bilen

2- Birinci sınıftaki öğretmen adaylarından bu özelliklere sahip olmalarını bekleme hakkımız yok. Hizmet öncesi eğitimin başlıca işlevi bu özellikleri kazandırmak yani varsa bu zaten bu okula gelmesinde gerekli değil. Kişilik özellikleri bakımından şimdiki çocuklar akıllı çalışkan yani sınıf öğretmenliği biraz da puanla ilgili bir olay bu ÖSYM sınavı çalışma becerileri iyi olan öğrencileri seçiyor. Önemli ölçüde. Sınıf öğretmenliğinin puanı yüksek diğer sosyal bilgilere göre puanlar yükselip düşüyor. PDR öğrencileri iyi ve başarılı öğrencilerdir. Çocuklar öğretmenlik mesleğinin fonksiyonunu henüz bilmiyorlar. İş bulma baskısı var. Eğitim fakültelerinin tercih

EK 9: Görüşme Analizleri

Görüşme Analizleri

Soru1

1- Sizce bir öğretmenin sahip olması gereken kişisel özellikler nelerdir? Niçin?

(İnsancıl, Demokratik, Ahlaklı, Problem çözme becerisi, Sosyal beceri, Kendine güvenen, Yenilikçi.)

ÖÜ1

Sosyal Beceri

İletişim

“Öğretmenlik önemli ölçüde bir iletişim işidir. İletişim aracılığıyla konuşması yazılı, sözlü ve sözsüz iletişim yollarıyla öğrenciye bir mesaj aktarıyor.”

“Öğretmenin öğrencilerle iyi ilişki kurması gerekiyor”

Meslek Bilinci

Mesleğinin mana ve ehemmiyetinin farkında olan

Mesleğini seven

Mesleğinin gereklerini yerine getiren

“Mesleği sevmesi, bu işin mana ve ehemmiyetinin farkında olması gerekiyor. Sadece geçip aracı olarak değil aynı zamanda o mesleğin gereğini yerine getirebilmeli, öğrencilerin öğrenmesinden kendini sorumlu tutması, öğrencilerin iyiliğini düşünmeli.”

Yenilikçi

Kendini yenileyen

“Öğretmenin kendini geliştirmesi önemli bir şeydir.”

Model Olma

Dürüst

“Öğretmen dürüst olmalı. Bu ahlak eğitimi ile ilgili bir hadisedir. Ahlak eğitimi sadece öğretmenlere özgü bir şey değildir. Çocuklar toplumdan geliyorlar. Bu toplum içinde eğitilmişler alışkanlıkları değer yargıları oluşmuş.”

Soru 1 ÖÜ2

Formasyon, alan uzmanlığı genel kültür açısından yeterli olası lazım.

Meslek Bilinci

Öğretmenlik mesleği konusunda farkındalık sahibi olması lazım.

Model olma

Düşünce ve davranışları ile model olan

“Rol model olarak davranışları ile örnek olması”

“Kendi alanına özgü yazılı ve sözlü anlatım ve vücut dili kullanımlarına sahip olmalı.”

Soru 1 ÖÜ3

İnsancıl

İyi bir insan olmalı

İnsanları sevmeli

“İnsanları sevecek ki öğrencileri de sevsin. Bir öğretmen her şeyden önce iyi bir insan olmalıdır ki yaptığı işi sevsin, öğrencilerini sevsin, bu sevgiyi onlara da aktarsın, onlar da aktarsın.”

Model olma

Düşünce ve davranışları ile model olan

“Eğitimde öğretmen rol modeldir. Dolayısı ile sizin sahip olduğunuz özelliklerin öğrencilere de geçmektedir. Bir ders nasıl anlatılır, öğrenci nasıl karşılanır? Bunları görmesi lazım ki senden görecektir. Sen demokratik olacaksın ki o da olsun.”

“Girdiğiniz her derste öğrenciye nasıl olması gerektiğini, ne yapması gerektiğini söyleyeceksiniz. Bundan hiç bir parça sizde olmayacak!”

Demokratik

Açık görüşlü

“Türkiye bireyi ön planda tutulduğu bir sistemi benimsemiştir. Yani devler bireyler içindir anayasamızda, milli eğitimin genel amaçlarında böyle yazıyor. Demokratik kültürü içselleştirmiş ve bunu bir davranışa dönüştürmüş, hem inanmış hem ne olduğunu bilen bireyler yetiştirmek istiyorsak onların kendilerini ifade edebilecekleri ortamları yaratmalıyız. O yüzden bir öğretmen bir kere bunu sınıfta yaratmalı.”

EK: 10 Senaryolardan Ortaya Çıkan Tema ve Alt Temalar Tablosu

Senaryo	Tema	Alt Tema
1	Sabırlı, Anlayışlı, Hoşgörülü	<ul style="list-style-type: none"> Sınıfa açıklama yapma Sınıfı uyarma Öğrenciye destek olma Öğrenciyle özel olarak ilgilenme
2	Küçümsemeyen, Alay ve Hakaret Etmeyen	<ul style="list-style-type: none"> Öğrenciyi çalışmaya yönlendirme Yumuşak bir şekilde davranma Dersi tekrar anlatma Özel olarak ilgilenme Öğrenciyi uyarma
3	Ayrımcılıktan Uzak, Adaletli	<ul style="list-style-type: none"> Derse az katılan öğrenciye söz hakkı verme Sınıfta rastgele seçim yapma Başarısız öğrenciye söz hakkı verme Parmağını ilk kaldıran öğrenciye söz hakkı verme Hiç söz hakkı almamış öğrenciye söz hakkı verme
4	Öğrencinin Beklenti ve Gereksinimlerini Dikkate Alan	<ul style="list-style-type: none"> Ek ders yapma Hem ders saatinde hem de giden öğrenciler için daha sonra ek ders yapma
5	Dürüst ve Verdiği Sözü Tutan	<ul style="list-style-type: none"> Sözünü tutma
6	Davranışları ile Model olan	<ul style="list-style-type: none"> Kırmadan açıklama yapma Araya öğretmen öğrenci mesafesi koyma Derste konuyu anlatma Öğrenciye uyarı yapma Konuyu öğrenciye anlatma
7	Çözüm Üreten	<ul style="list-style-type: none"> Diğer sınıflardan perde alma Perdesi olan başka bir sınıf arama Perde alınması için teşebbüs edme
7	Yaratıcı	<ul style="list-style-type: none"> Yaratıcı fikirler ortaya koyma
8	Kendini Yenileyen, Teknolojik Gelişmeleri Takip Eden	<ul style="list-style-type: none"> Akıllı tahtayı kullanmayı öğrenme
9	İletişim Becerisi	<ul style="list-style-type: none"> Uyarı yapma Açıklama yaparak idareye sevk etme Rehberlik yapma Durumun nedenini araştırma
10	Duygularını Uygun Olarak İfade edebilme	<ul style="list-style-type: none"> Öğrenciye açıklama yapma Öğrenciyi üslup biçimi nedeni ile uyarma Örneği kontrol etme
11	Sorumluluk Sahibi	<ul style="list-style-type: none"> Ek ders yapma Ek dersi başka zaman yapma Ek dersi başka bir öğretmene yaptırma
12	Kararlı	<ul style="list-style-type: none"> Ders işleme Hem ders işleme hem sohbet etme